

Him Yaaim Me Krajs Jon

Kewisim Mau Tiwei

Menmen mekre tiwei ik

Jon Baptais katip mit him me God 1:19-34

Jisas kehimitan mit disaipel narak 1:35-51

Jisas katip mit him me God 2:1-12:50

Jisas katip mit disaipel him mirak 13:1-17:26

Mit newenkek Jisas kaa 18:1-19:42

Jisas pike kekrit mit nirek 20:1-31

Jisas ketike mit disaipel neit Galili 21:1-25

Nipaa enum eik mit ik kiut ip kepu kakwetai him yaaim

¹ *Nipaa enum eik, God kiriak ti wen au, mitik kiut ip kepu kerek kakwetai him yaaim. Hirak kau ketike God, hirakit tau niut ip tipirakit.

² Menmen mepu wen au, hirak kau ketike God.

³ *God katip mitik ik, te hirak kewis menmen yapirwe kerek mepu, hirak kiriakem. Menmen meiyam miut ip ap te hiremes mekrit au. Hirak Haai ke himin hak yaaik kikaap mit hir nanu nanit tipmain tipmain enum eik. ⁴ *Hirak kikaap mit nertei God, hir nanu werek nanir ke si mir te mit hir nanir yayiwe. ⁵ *Him me mitik ik hiram mire si mirius ein ein. Menmen enum mire witaan toto mekre han ke haiu mit ap te maminem mamawaankem taau.

* **1:1** Jo 17:5; 1Jo 1:1-2; Rev 19:13 * **1:3** 1Ko 8:6; Kl 1:16-17; Hi
1:2 * **1:4** Jo 5:26 * **1:5** Jo 3:19

6 *God keruwet mitik kakwepyapir menmen im, hirak itai kai niuk mirak Jon. 7 Hirak kan katip mit me mitik ik. Hirak yaaik kire si mir, te mit yapirwe nemtau him me Jon, hir nanises mitik ik. 8 *Hirak hirekes ap mitik ik au. Hirak kan katip mit him me mitik ik yaaik kire si mir.

9 *Mitik ik hirak kire si, hirak kan ti. Hirak kikaap mit miyapir kerek nepu te hir nertei God. 10 *Nipaa God kiriak ti keruwerek, te mitik ik kan kau ti. Mit nau ti nepitari mitik ik hirak Mitik Iuwe kiriak menmen im au. 11 Hirak kan ti kerek nipaa hirak kiriakek, te mit nirak en ne weiwik me Isrel neweikin sip newetiwek. 12 *Te mit han kerek nemtewek nisesik, hirak katip hiram werek te hir nire nikerek ne God. 13 *Hir ap nire nikerek ne God nentar miye haai ninen au. Hir nikerek ne God nentar God kehimiteni hir nirak.

14 *Mitik ik kan ti keit yink kar ke haiu mit. Haiu mirek hirak Mitik Yaaik kire God, hirak kereyei haiu mit menmen yaaim, hirak katip him kemipin au. Hirak kiriak menmen im yaaim kentar hirak Nikan kiutip kerekek God kiriakek, te hirak mitik kar ek. 15 *Jon kewepyapirek katip mit kar ik: "Mitik ik hirak mitik nipaa hi hetpiyek har ik: 'Hirak kkaru kakwepyapir him te hirak iuwe kinina kentar nipaa miye wina wen au, hirak kepu ketike God.' "

* 1:6 Mt 3:1; Lu 1:13-17, 76, 3:2 * 1:8 Jo 1:20 * 1:9 Jo 8:12; 1Jo 2:8 * 1:10 Jo 1:3, 17:25; Kl 1:16 * 1:12 Ga 3:26 * 1:13 Jo 3:3-6; Je 1:18; 1Pi 1:23 * 1:14 Ga 4:4; Fl 2:7; Hi 2:14; Ais 60:1-2; Lu 9:32; Jo 2:11 * 1:15 Jo 1:27, 30; Mt 3:11

16 *Haiu mit meit menmen yaaim me God mentar mitik ik ketenen menmen mirak yapirwe kewetaiyem keteipim keteipim. 17 *Nipaa God kewet Moses him lo mirak hirak kewetaiyem haiu emisesim o au en, haiu mami. Te Jisas Kraiskerekek kerekeyi yaaim kewetai him mirak ham yaaim. 18 *Mitik kiutip keiyak ap kir God au. Mitik kiutip kerekek hirak hirekes kire God kau ketikerek menep, hirak epei kewepyapirek keteiknaiyek te haiu mertei God hirak kire mekak.

Jon Baptais

(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Lu 3:2-18)

19 Wi ham mit iuwe naanmipre mit ne Isrel hir neriuwet mit pris netike mit han ne weiwik miutip me Livai kerek hir nikaap pris niriak menmen, hir nan nitehi Jon nar ik: “Ti hatip ti keimin?” 20 *Hirak kepakin au hirak kewepyapirem ketpor kar ik: “Hi ap Mitik God kehimitena hi akaap mit ne Isrel au.” 21 *Hir pike nitiwekhi, “Ti ap Mitik God kehimitenut ti ekepai haiu mit ne Isrel au, te ti keimin? Ti mitik profet Ilaija o au?” Hirak ketpor: “Hi ap Ilaija au.” Hir nitiwekhi neteipim: “Ti mitik profet haiu memeriyut ti enen o au?” Hirak katip: “Hi mitik profet ik au.” 22 Hir netpawek: “Te ti keimin? Mit kerek neriuwetai haiu man in hanhan nanirtei ti atip mit ti keimin. Te ti etpai.” 23 *Jon ketpor kar

* **1:16** Kl 2:10 * **1:17** Eks 34:28; Ro 6:14, 10:4 * **1:18** Eks 33:20; Jo 6:46; 1Ti 6:16; 1Jo 4:12; Mt 11:27 * **1:20** Jo 3:28 * **1:21** Mt 11:14; Diu 18:15, 18; Jo 6:14, 7:40; Ap 3:22 * **1:23** Ais 40:3

ik: “Hi mitik ik ek. Hi mitik herp wit tenhaan weinik mit ap newi hi hinap hatip, ‘Yi mit einetit yayiwe eiriakem yaaim te Mitik Iuwe kakitetik kaknen.’” Nipaa profet Aisaia hirak kewis him im mau tiwei.

²⁴ Mit ne Farisi kerek ninin nertei him me Moses hir nisesim, hir keriyen neriuwet mit in nan nitehi Jon menmen im. ²⁵ *Te mit in hir nitehi Jon, “Ti ap Mitik God kehimitenut ti ekaap haiu mit ne Isrel, ti Ilaija au, ti mitik haiu memeriyut au, ti henmak te ti hikir mit miyapir neriuwe tipar a?” ²⁶ Itai kai Jon ketpor, “Hi hikir mit neriuwe tipar weinim, te mitik kiutip kerp nimin ke yi mit yi yepitariyek. ²⁷ *Hirak kisisa, te hirak Mitik Iuwe kinina, hi hire mitik enuk weinik.” ²⁸ *Menmen im man meit wit Betani meit menke men pinak ein ke mani Jodan kerek Jon kikiri keitai en.

Jisas Nikan kire Sipsip ke God kaki kakisak menmen enum maiu

²⁹ *Maain wi ham itai kai Jon kir Jisas kaknen kakirek hirak katip, “Eiyirek! Mitik ik ek hirak kire Sipsip ke God. Hirak keriuwetek kan in kaki kakikrehir ke haiu mit te hirak kakisak menmen enum haiu miriakem. ³⁰ *Hirak mitik kerekek kerek nipaa hi etpiyek kerek maain kikaru kakisisa kaknen, hirak Mitik Iuwe kinina kentar nipaa hirak kinina kepu ketike God me wi miye ap wina wen au. ³¹ Nipaa hi ap hertei

* **1:25** Mt 21:25; Jo 1:33 * **1:27** Jo 1:15; Ap 13:25 * **1:28** Mt 3:6; Jo 10:40 * **1:29** Jo 1:36; Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * **1:30** Jo 1:15

h̄irak kakre keim̄in, te hi h̄ik̄ir m̄it har ik ek te hi eteik̄in yi m̄it ne Isrel yi eiȳrtei h̄irak keim̄in.”

³² *Jon kat̄ip h̄im im em me menmen h̄irak k̄irem. H̄irak kat̄ip, “Hi h̄ir God H̄im̄in Yaaik kenke keke nepni kan k̄ire hore tapi kan kenterik. ³³ *Hi n̄ipaa hep̄itari God kehimit̄anek h̄irak m̄it̄ik kerek kak̄ikepai, te God keriuweta hi ak̄iri eiriuwe t̄ipar em, h̄irak ketpo, “Ti ah̄ir God H̄im̄in Yaaik kak̄inke kaknen kak̄ikre m̄it̄ik, m̄it̄ik ik kerekek kakwet m̄it God H̄im̄in Yaaik kaku kakreri.’ ³⁴ *Hi epei h̄irek, te hi etpi h̄irak N̄ikan ke God.”

Jisas keithis m̄it̄ik̄it disaipel tekyaait (4)

³⁵ Teipmen, itai kai Jon wen kepeit mani Jodan ketike m̄it̄ik̄it disaipel wiketeret. ³⁶ *H̄irak k̄ir Jisas kan ken te h̄irak kat̄ip, “M̄it̄ik ik h̄irak Sipsip ke God. H̄irak keriuwetek kan kaki kak̄ikaap haiu m̄it.” ³⁷ M̄it̄ik̄it wik temtau Jon kat̄ip kar ik, te h̄irak̄it tises Jisas ten tetikerek. ³⁸ Jisas keweik̄in k̄iret tisesik, te h̄irak kit̄iwek̄ithi, “Yi yaȳr mekam?” H̄irak̄it tetp̄iwek, “Rabai, ti hau heit nein?” (Haiu meweik̄in h̄im Rabai h̄iram mat̄ip M̄it̄ik Iuwe tisa.) ³⁹ H̄irak kat̄ip, “Einen eiȳrem.” Te h̄irak̄it tetikerek tariyak̄it ten t̄ir wit kerek h̄irak kewiyen, te h̄irak̄it ten en tetikerek ere w̄itaan (H̄iram epei h̄inkew̄i te h̄irak̄it tetp̄iwek menmen im.)

⁴⁰ *M̄it̄ik hak niuk m̄irak Endru h̄irak n̄ikik ke Saimon Pita h̄irak m̄it̄ik kiut̄ip ke m̄it̄ik̄it wiketeret h̄irak kemtau h̄im me Jon te h̄irak

* **1:32** Mt 3:16 * **1:33** Lu 3:2-3 * **1:34** Mt 3:17, 17:5, 27:54

* **1:36** Jo 1:29 * **1:40** Mt 4:18-20

kises Jisas. ⁴¹ *Wasenum, mitik Endru kinaaiwir Jisas ken kinapin heiyiwe kirak Saimon, hirak ketp+wek, “Hawir epei winapin Mitik Iuwe Mesaia.” (Hau meweikin him Mesaia hau matip Krai, Mitik kerek God kehimitanek kakikaap hau mit.) ⁴² *Hirak ketp+wek epei au, Endru keithis Saimon keiyik ken kir Jisas. Jisas kerek, hirak ketp+wek, “Ti Saimon nikan ke Jon. In ek hi eweikin niuk mit mamre Sifas.” (Hau meweikin him hiram matip, “Pita” o “Nan”.)

Jisas kenine Filip ketike Nataniel hirakit tisesik

⁴³ *Wi ham Jisas kekrit kakno provins Galili. Hirak han kitet kakno en te hirak kinapin mitik Filip ketp+wek kar ik: “Ti enen eisasa!” ⁴⁴ Filip hirak ke wit Betsaida, wit ke Endru ketike Pita. ⁴⁵ *Te Filip kinapin Nataniel hirak ketp+wek, “Hau epei minapin mitik kerek nipaa Moses kewisim mau tiwei mirak, hirak ketike mit profet newisim mau tiwei. Hau epei minapinek, hirak Jisas, nikan ke Josep ke Nasaret.”

⁴⁶ *Nataniel ketp+wek, “Menmen mei miutip yaaim ap te mamike Nasaret mamnen auye!” Filip kewenhi ketp+wek kar ik: “Ti eno ehirek.”

⁴⁷ *Jisas kir Nataniel kan kakirek, hirak katip, “Eiyirek. Hirak mitik ke Isrel ap kemipin au.”

⁴⁸ Nataniel ketp+wek, “Ti harkeik te ti herteiya?” Jisas ketp+wek, “Filip keninut wen au, hi hirit kerek ti hau hinik nu fik ek.”

* **1:41** 1Sml 2:10; Sam 2:2; Jo 4:25 * **1:42** Mt 16:18; Mk 3:16

* **1:43** Mt 8:22; Mk 2:14 * **1:45** Diu 18:18; Ais 7:14, 9:6; Jer 23:5;

Esi 34:23 * **1:46** Jo 7:41, 52 * **1:47** Sam 32:2

49 *Nataniel ketpɨwek kar ik: “Ti Mitɨk Iuwe, ti Nɨkan ke God kerekek. Ti Mitɨk Iuwe ehinɨn naanmamrai haiu mit ne Isrel.”

50 Jisas ketpɨwek, “Hi hetput hi hɨrit hau hinɨk nu fik te me menmen in ti han kiteta hi Mitɨk luwe a? Hi hetput maain ti ehɨr menmen iuwe minɨn menmen im em.” 51 *Te Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Yi maain yayɨr wit ke God kakwep te yi eiɨr mit ensel ne God nanɨniu nanɨkiuwe nanɨntar hi Mitɨk ke wit ke Mitɨk Iuwe.”

2

Mitɨk hak keit mite te Jisas keweikɨn tɨpar weinɨm hɨram mɨre wain

1 *Wɨ wikak epei men, mitɨk ketike mite nanɨtan nanɨt wit Kena keit provins Galili. Jisas miye pɨrak hɨre wepeit en. 2 Te Jisas ketike mit disaipel nɨrak natɨp nanɨno nanɨri nanɨtan. 3 *Maain hɨr naam tɨpar wain mɨr epei au, Jisas miye wetpɨwek war ik: “Hɨr naam tɨpar wain epei au mesi.”

4 *Jisas ketpɨwe, “Ti ap etpo menmen hi ehisesim. Hɨram ap menmen mit. Au, hɨram menmen mai. Wɨ ap man wen au te hi hewepyapɨr hɨrekes hi keimɨn.”

5 Te Jisas miye pɨrak watɨp mit kerek nɨriak menmen me mit en, “Yi eirɨk menmen eiɨises him mɨrak kerek hɨrak ketpi ek.”

* 1:49 Mt 14:33, 16:16, 27:42; Mk 3:11; Jo 12:13 * 1:51 Jen 28:12

* 2:1 Jo 1:43 * 2:3 Jo 19:26 * 2:4 Jo 7:30, 8:20

⁶ *Mít ne Isrel newis hím lo mau tíwei matíp hír naninín nankemyet his te hír naním menmen. Me menmen im hír newis mín iuwe mar hispínak kiutíp (6) (híram mire heurek nun) híram mepu. Híram iuwe te mamtenen típar yapírwe (Mar ke heurek hiswiyen hiswiyen hiswiyen (30). ⁷ Te Jisas katíp mít en, “Yi eiwen típar emíkrene mín.” Te hír newen típar mekrerem ere mau hím. ⁸ Epei au, hírak ketpor, “Yi eiwen típar mei eiyím eino eiwet mítík naanmípre menmen me neitan em.” Hírak katíp epei au, hír neiyím nen newet mítík ek em. ⁹ Hír neiyím nen newetíwekem, hírak kaam típar mei kike kerek Jisas keweikínhis em mire típar wain, hírak kepítari mít neit típar wain im neit nein. (Te mít kerek nímian (o nímín) típar im em hír nerteiyem.) Te hírak kenéne mítík kerek keit míte ep hírak ketpíwek kar ik: ¹⁰ “Mít yapírwe newet mít típar wain yaaim, hír ninín naním, te maain hír netaritari, hír newetír típar yaaim kike. Te ti au! Ti etenen típar wain yaaim ti ewet mít em emakaru.”

¹¹ *Menmen im híram menmen iuwe Jisas kinín kíriakem. Hírak kíriakem keit Kena hírak wit kike ke provins Galili. Ik ek keteikín haiu mít disaipel nírak menmen iuwe God kewetíwekem, te haiu han kitet hírak Mítík God keriuwetek kan kakíkepai haiu mít.

¹² *Epei au, Jisas ketike miye pírak kikrek tírak netike mít disaipel nírak nen wit Kapaneam nau en wí ham.

* **2:6** Mk 7:3-4 * **2:11** Jo 1:14, 4:54, 11:40; Lu 9:32 * **2:12** Mt 4:13

Jisas kepir mīt nesiuwe menmen neit pewek neit wīnak iuwe ke God keit Jerusalem

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

13 *Wī Pasova menep mamnen te mīt ne Isrel han tewenīn nīpaa God kenep mīt ne Isip, te maamrer nīr au. Me wī im Jisas ken wit iuwe Jerusalem. 14 Hīrak ken kekere wīnak iuwe ke God, hīrak kīr mīt kerek nesiuwe bulmakau metike sipsip, hore nīmanp nanīt pewek mamrerim. Hīrak kīr mīt in netike mīt han nau yeno hīr neit pewek me mīt nerer wit wit newetīr pewek ham yaaim me Isrel. 15 Hīrak kīr menmen im, Jisas keit waai kīrīakek kīre nīpīn kīwaaiyek kenep sipsip bulmakau. Mīt nau yeno netenen pewek hīrak kepiri nen witeik. Hīrak kepiri nen wit eik, hīrak kenke kīnaan keit pewek mīr kewīrem mesikenīk mīwaai tī. 16 *Hīrak katīp mīt kerek nesiuwe hore kar ik: “Yi eikinīm eiyīm einō wit eik. Hi hīnapen yi yīrīak wīnak ke Haai kai enuk kīre wīnak maket mīt neiyīk neisuwe menmen neitak.” 17 *Haiu mīt disaipel nīrak han kitet hīm nīpaa haiu mekīnaam mau tīwei me God hīram matīp mar im: “Hi hanhan iuwe me naanmamprut wīnak kit kaku werek werek.”

18 *Hīrak kīrīak menmen im epei au, hīr mīt iuwe ne kaunsil ke Isrel nan netpīwek, “Ti erīak menmen iuwe manmen emteikīn God kewisit te ti han hepīr menmen im meit wīnak iuwe kīrak ik ek.”

* **2:13** Eks 12:1-17; Jo 6:4, 11:55 * **2:16** Lu 2:49 * **2:17** Sam 69:9
 * **2:18** Mt 21:23

19 *Jisas ketpor kar ik: “Yi yaiwen winak ke God ik ek, te wi wikak hi pike eimaak.”

20 Hir pike netp>wek, “Me 46 tito mit nime winak iuwe ke God ik ek. Te ti hatip ti pike eimaak me w+ wikak keremem a? Taauye!”

21 *Jisas ap katip me winak ke God. Au, hirak katip me y+nk kirak. 22 *Te maain mit nenep Jisas kaki, God k+kiak hirak kekrit kepu, haiu mit disaipel n+rak meket han him n+paa hirak ketpim, te haiu mises him n+paa God kewis+im mau t+wei. H+ram metike him me Jisas.

Jisas kertei han ke mit yapirwe

23 *Jisas wen kepu Jerusalem me w+ Pasova, w+ kerek mit han tewen+n God kenep mit ne Isrel au, mit ne Isip keriyen. Me w+ im mit yapirwe nisesik nentar menmen yaaim iuwe hir n+rek hirak k+rakem. 24 Te Jisas ap kemtau him hir netp>wekem kisesim au. Hirak ap kewisi hir nehimitanek mit+ik iuwe king k+r naanm+pri au, kentar hirak kertei menmen mit ne t+ hir hanhanem. 25 *Hirak epei kertei werek werek menmen mekre han ke mit ne t+ ap mit+ik hak te kakin+nek kertei han ke mit te hirak ketp>wekem au.

3

Jisas ketike Nikodimas tewepnak

1 *Mit+ik niuk m+rak Nikodimas kepu. Hirak mit+ik hak ke mit ne Farisi kerek hir nin+n nises

* 2:19 Mt 26:61, 27:40; Ap 6:14 * 2:21 1Ko 6:19 * 2:22 Jo 12:16, 14:26 * 2:23 Jo 7:31 * 2:25 Mk 2:8 * 3:1 Jo 7:50, 19:39

hım me Moses. Hırak mıtık iuwe hak ke mıt kerek ninın naanmıpre mıt ne Isrel. ² *Wıtaan ham hırak kan kır Jıas ketpıwek kar ik: “Mıtık luwe, haiu mertei God kerıuwetıt tı han tı het-eıknai menmen. God kekepit tı hırak menmen. Mıt neıyan ap te nanrıak menmen iuwe mamır ke tı hırakem taau!” ³ *Jıas ketpıwek kar ik: “Hi hetput hım im em hıram yaaim. Mıtık ap kakweıkın yaaik kakır ke nıkan miye wınaak ek, hırak ap te kaku kaktıke God taau!”

⁴ Nikodımas kıtıwekhi kar ik: “Markeık te mıtık nepei enuk ke mıtık hırak pıke kakre mıtık pıpıak. Hırak pıke kaku kakıkre tu ke miye pırak te hıre pıke wawınaak?”

⁵ *Jıas kewenhi ketpıwek kar ik: “God ap te kakinın naanmıpre mıt ere mıt han nankırı nanrıuwe tıpar, God Hımın Yaaık kakrıak hımın kır hırak yaaik. ⁶ *Mıtık kerek miye wınaak, hırak kıre mıtık kerekek. Mıtık God Hımın Yaaık kakrıakek hımın kırak hırak yaaik, hırak kıre God. ⁷ Tı ap han kekrit epıpır entar hım im hi hetputem me yı yapırwe God Hımın Yaaık ekrekyı hımın kı hırak kakre yaaik. ⁸ *Nıme mıniu mepno in mepno ein. Yı yemtau hıram matıp, te yı ap yertei hıram meke neın man, te mamno neın. God Hımın Yaaık hırak kıre nıme. Haiu mepıtari karkeık hırak kırıak menmen kıkıap mıt au.”

⁹ Nikodımas kıtıwekhi kar ik: “Mamırkeık te menmen im em manmen?”

* **3:2** Mt 22:16; Jo 9:16 * **3:3** Mt 18:3; 1Pi 1:23 * **3:5** Esi 36:25, 27; Ta 3:5 * **3:6** Sam 51:5; Jo 1:13 * **3:8** Ekl 11:5

10 Jisas ketpɨwek, “Ti mɨtik iuwe tisa ti hertei menmen yapɨrwe hinɨn mɨt ne Isrel, te ti ap hertei menmen im au a? Menmen mit!
 11 *Hi hetput werek. Haiu matɨp menmen haiu epei merteyem, haiu matɨp menmen haiu epei mɨrem. Te yi yeweikɨn sip yewet menmen haiu metpiyem. 12 *Hi nepei hetpi menmen me tɨ im e te yi ap han kiketɨm yisesim au. Te hi hetpi me menmen me wit ke God, mamɨrkeik te yi yayɨmtau menmen hi etpiyem me wit ke God yi yayisesim a? Taauye! 13 *Mɨtik keiyak ap nɨpaa ken wit ke God heven au. Hi Mɨtik ke wit ke Mɨtik luwe kerekek, hi hɨnaaiwir wit kɨrak hekiuwe han tɨ ik e. 14 *Nɨpaa Moses kɨkɨak manpen kau niu keit wit weinɨk mɨt ap newi. Mar im, mɨt nanwenkɨka hi Mɨtik ke wit ke Mɨtik luwe nanwisa antar nu tentarakɨt. 15 *Te mɨt yapɨrwe kerek nises God, hɨr nanu nantikerek tipmain tipmain enum eik.

16 *“God hanhan mɨt ne tɨ ik iuwe te hɨrak keruwet nɨkan kɨrak kiutɨp kerekek kan tɨ ik. Te neimɨn kerek nanisesik, hɨr ap nani au. Hɨr nanu nanɨt nantike God tipmain tipmain enum eik. 17 *God ap kesiuwe hi Nɨkan kɨrak hi han tɨ ik skelim mɨt au. Hi han hahi akaap mɨt ne tɨ ik. 18 *Neimɨn nisɨsa hi Nɨkan ke God ap te God skelim hɨr nanɨno si au. Te neimɨn kerek ap nisɨsa hi Nɨkan ke God ehu, hɨrak God epei

* **3:11** Jo 3:32, 8:26 * **3:12** Lu 22:67 * **3:13** Pro 30:4; Ro 10:6
 * **3:14** Nam 21:9; Jo 8:28, 12:32 * **3:15** Jo 20:31 * **3:16** Ro 5:8, 8:32; 1Jo 4:9-10; Jo 3:36, 10:28
 * **3:17** Lu 19:10; Jo 5:22, 12:47; Ap 17:31 * **3:18** Jo 3:36, 5:24

skelim mīt in nentar hīr ap han kitet he Nīkan kiutip kerekek kīrak ahīsak menmen enum hīr niriakem. ¹⁹ *God skelim mīt kakīr ik. Hīm mai yaaim mīre wepni kīr, hi han tī ik heteikīn mīt menmen me God. Te hīr hanhan menmen enum me tī hīram mīre wītaan toto. Menmen yaaim em me God au. Hīr hanhan menmen enum me tī nentar hīr niriak menmen enum enum. ²⁰ *Neimīn hīr niriak menmen enum hīr nīre mīt enun nepan ne menmen yaaim me God. Te hīr ap nanīnen nanises hi Nīkan ke God nanīntar hīr nīnapen hi ewepyapīr menmen enum hīr niriakem. ²¹ Te neimīn hīr hanhan nanriak menmen yaaim, hīr nanīnen hi Nīkan ke God kerek hīm mai yaaim hīram mīre wepni te hīr nanteikīn mīt yapīrwe hīr niriak menmen yaaim God katip hīr enriakem.”

Jon kewepyapīr Jisas hīrak keimīn

²² *Jisas katip Nikodimas epei au, Jisas ketike mīt disaipel nīrak nīnaaiwīr Jerusalem nen wit hak kike ke Judia. Hīrak kau en ketikeri wī ham, hīr nīkīr mīt miyapīr neriuwe tīpar. ²³ Jon hīrak kīkīr mīt neriuwe tīpar menep tī niuk mīrak Inon, hīrak menep wit Selim. Hīrak kīkīr mīt in kentar tīpar yapīrwe meitai. Mīt nen nanīrek te hīrak kīkīri. ²⁴ *(Mītīk iuwe King Herot ap kewis Jon kekere winak enuk ke gavman wen au.)

²⁵ Mīt disaipel han ne Jon netike mītīk hak ke Isrel hīr nenehan nentar menmen me nīkīr mīt

* **3:19** Jo 1:5, 9, 8:12 * **3:20** Ef 5:11-13 * **3:22** Jo 4:1-2 * **3:24** Mt 4:12

neriuwe tɪpar nises hɪm mɪt ne Isrel nɪpaa nisesim. ²⁶ *Te hɪr nen Jon nitɪwekhi nar ik: “Mɪtɪk luwe, ti han kitet mɪtɪk kerek nɪpaa ketikewit yeit mani Jodan yeit pɪnak eik, kerek ti hatɪp hɪm mɪrak em? Hɪrak epei kɪkɪr in ek, te mɪt yapɪrwe nanɪno nanɪrek.”

²⁷ *Jon ketpor, “God keit wit kɪrak Heven ap keriuwet mɪtɪk kiutɪp menmen hɪrak ap kaktɪwem au. ²⁸ *Yi hɪras yertei hɪm mai kerek nɪpaa hi hetpim. Hi hatɪp har ik: ‘Hi ap Krai au. God keriuweta te hi hɪnɪn han hewepyapɪrek.’ ²⁹ *Mɪtɪk kerek kakɪt mɪte hɪre mɪte pɪrak. Jisas hɪrak kɪre mɪtɪk ik. Mɪt nises hɪm mɪrak hɪr nɪre mɪte pɪrak. Mɪtɪk kerek wariyakɪt kɪrak kemtewek hɪrak kaknen ketpɪwek menmen, hɪrak han yaaik kar ke in ek hi han yaaik iuwe. Te hi ap yɪnk enuk hentar mɪt yapɪrwe nisesik au. In ek hi han yaaik iuwe. ³⁰ Hɪrak kakre Mɪtɪk luwe keit niuk iuwe, te hi au hi hɪre mɪtɪk weinɪk.”

³¹ *Jisas kerek keke wit ke God kan tɪ ik hɪrak kinɪn mɪt. Keimɪn hɪrak ke tɪ ik hɪrak mɪtɪk kerekek, hɪrak han kitet menmen me tɪ ik. Hɪrak kerek ke wit ke God hɪrak hɪrak kinɪn menmen yapɪrwe. ³² *Hɪrak kewepyapɪr hɪm me menmen hɪrak epei kɪrem, menmen hɪrak apei kemtewem. Hɪrak kewepyapɪrem katɪp mɪt em te mɪtɪk keiyak ap kemtewem kisesim au. ³³ Mɪtɪk kerek hɪrak kemtau kises him mɪrak hɪrak keteikɪn mɪt han God hɪrak katɪp hɪm

* **3:26** Jo 1:26-34 * **3:27** Jo 19:11, 1Ko 4:7, Hi 5:4 * **3:28**
 Jo 1:20, 23; Mt 11:10 * **3:29** Mt 9:15 * **3:31** Jo 8:23; 1Jo 4:5
 * **3:32** Jo 3:11

yaa'im. ³⁴* Mitik kerek God keriuwetek hirak kawepyapir him me God kentar hirak kewetiwek Himin kirak Yaaik keneises han kirak kekepek kirakem. ³⁵* God Haai hanhan Nikan kirak, te hirak kewetiwek menmen yapirwe meit his mirak. ³⁶* Neimin nises nikan ke God nanit himin yaaik kaku kakit tipmain tipmain enum eik. Neimin neweikin sip newet him me nikan ke God, hir ap te nanu nanit au. God han enuk kakriuweri.

4

Jisas ketike mite pe Sameria hir newepnak

¹* Me wi im mit ne Farisi kerek ninin nises him me Moses nemtau him ham mar im: "Jisas keithis mit yapirwe te hirak kikiri ninin Jon."

² Te Jisas hirekes ap kikir mit au. Hir mit disaipel narak keriyen nikiri. ³ Jisas kertei menmen mit ne Farisi hir nemtewem, te hirak kinaaiwir provins Judia hirak pike kepno provins Galili.

⁴* Te yayiwe hirak kitetik ek ken kerekir provins Sameria.

⁵* Te hirak ken wit hak iuwe ke Sameria niuk mirak Saika. Wit ik hirak menep ti me ni kerek nipaa enum eik Jekop epei kewet nikan kirak Josep em. ⁶ Hei ke mit hir nanmian tipar keit in kerek nipaa maam ke Isrel hirak kekinik. Jisas hit mekek te hirak kau menep hei kerekek. Wepni nepei kan kau niminiuwe. ⁷ Jisas kau en, mite hap pe Sameria wan waumian tipar. Te

* **3:34** Jo 1:32; Ap 10:38 * **3:35** Mt 11:27; Jo 5:20, 10:17 * **3:36**

Jo 3:16-18; 1Jo 5:12; Lu 3:7 * **4:1** Jo 3:22, 26 * **4:4** Lu 9:52

* **4:5** Jen 33:19; Jos 24:32

Jisas kitawehi, “Ti eweto tɨpar mei ehim.” ⁸ (Hɨr mɨt disaipel ne Jisas epei nen wit eik nanwir pewek nanɨt menmen me hɨr nanim.) ⁹ *Mɨte pe Sameria wewenhi watɨp, “Ti mɨtik ke Isrel, hi mɨte pe Sameria. Kenmak te ti hitauhi tɨpar te ti ehim a?” (Mɨt ne Isrel ap te nanɨt menmen me Sameria mɨre tɨkenup wenkepye kerek naam menmen nekrerem em au. Hɨr han kitet God kaktɨp hɨr enun nanɨnterim.)

¹⁰ *Jisas ketpɨwe, “Ti ertei werek menmen God kakweti yi mɨt em, ti hertei hi keimɨn hi hituthi, ‘Ti eweto tɨpar mei ehim’, te ti etpo, ‘Ti eweto tɨpar mei yaaim mamu mamɨt tipmain tipmain enum eik.’” ¹¹ Mɨte watɨp war ik, “Mɨtik Iuwe, ti ap heit menmen me tɨpar. Hei ke tɨpar ik hɨrak kesikekre. Te ti ehɨt tɨpar yaaim mamkaap haiu mɨt mamu werek tipmain tipmain enum eik ehɨt nein?” ¹² *Nɨpaa maam nɨpu kiau Jekop kewetei hei ik. Hɨrak nɨpaa ketike nɨkerek, sipsip, bulmakau mɨrak, hɨr naam tɨpar im em. Ti are iuwe hinɨn maam kiau Jekop?” ¹³ Jisas kewenhi katɨp, “Mɨt yapɨrwe nanim tɨpar im em maain hɨr pɨke hɨm niu enuk (o mar kakwenkɨkor hɨm) nanim tɨpar meiyam. ¹⁴ *Te neimɨn nanim tɨpar kerek hi ewetɨrem, maain hɨr ap te hɨr pɨke hɨm niu enuk (o mar kakwenkɨkor hɨm) au. Tɨpar kerek hi ewetɨrem hɨram mamre tɨpar mamɨkre han kɨr mamu mamɨt mamkaap mɨt nanu werek werek tipmain tipmain enum eik.”

¹⁵ Hɨre pɨke witɨwekhi war ik: “Mɨtik Iuwe, ti

* **4:9** Esr 4:1-5, 9:1-10:44; Lu 9:52-53 * **4:10** Jo 4:26, 7:37-38;
 Rev 21:6 * **4:12** Jo 8:53 * **4:14** Jo 6:35

eweto tɪpar mei im em. Te hi ap pɪke hɪm niu enuk (o mar kakwenkɪkor hɪm) au. Te maain hi ap pɪke anen in amɪan tɪpar mei au.”

¹⁶ Jisas ketpɪwe, “Ti eno enɪne mɪtɪk kit te ti pɪke enen in.”

¹⁷ Mɪte watɪp, “Hi ap heit mɪtɪk au.” Jisas ketpɪwe, “Ti hatɪp ti mɪtɪk au. Ti atɪp werek.

¹⁸ Nɪpaa ti heit mɪkaan nar hispɪnak (5). In ek mɪtɪk ti hau hetikerek hɪrak ap mɪtɪk kit. Ti epei hatɪp werek.”

¹⁹* Hɪre wetpɪwek, “Mɪtɪk Iuwe, hi hertei ti hɪre mɪtɪk profet. ²⁰* Maamrer nai ne Sameria nises God newenɪpiyek neit mɪniyu (o neiyɪp) ik ek. Te haiu emwenɪpi God emeitak. Te yɪ mɪt ne Isrel yatɪp wit iuwe Jerusalem hɪrak yaaik kerekek. Wit hak au.”

²¹ Jisas ketpɪwe, “Mɪte, ti ehises hɪm mai. Maain wɪ ham mamnen te yɪ mɪt ne tɪ yaiwenɪpi niuk me Haai kai yayɪt mɪniyu (o neiyɪp) ik au, o yayɪt wit iuwe Jerusalem au.”

²²* Jisas ketpɪwe, “Yɪ mɪt ne Sameria ap yertei werek keimɪn yɪ yisesik yewenɪpiyek. Haiu mɪt ne Isrel mertei werek keimɪn haiu misesik mewenɪpiyek. Menmen God hɪrak kɪrɪakem kei-thɪs mɪt miyapɪr hɪr nisesik, hɪrak kewetaiyem.

²³ Wɪ epei mamnen menep te mɪt kerek hɪr yaain nises God Haai, hɪr nanwenɪpiyek neriuwe han kɪr. Te mɪt nar ik God Haai hanhan hɪr enisesik enwenɪpiyek. ²⁴* God hɪrak Hɪmɪn Yaaik kerekek. Hɪr mɪt hɪr newenɪpi niuk mɪrak,

* **4:19** Jo 7:40, 9:17; 1Ko 14:24-25 * **4:20** Diu 12:5-14; Sam 122:1-5 * **4:22** 2Kin 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5 * **4:24** 2Ko 3:17; Ro 12:1; Fl 3:3

h̄r enises menmen yaaim enwen̄piyek enriuwe h̄m̄n k̄r yaaik.”

25 *Te m̄te wetp̄wek, “Hi hertei maain m̄tik Mesaia kerek God kehimitanek kaknen, h̄r m̄t nenewek Krai, maain h̄rak kaknen h̄rak kak̄tpai menmen yap̄rwe.”

26 *Jisas ketp̄we kar ik: “Hi kerekek hi at̄p etikewit hi Krai.”

27 H̄rak kat̄p kar ek, h̄r m̄t disaipel n̄rak h̄r n̄rek kat̄p ketike m̄te hap, h̄r han kitet yap̄rwe. Te in ek m̄tik keiyak ap kit̄wehi kar ik: “Ti eh̄t mekam?” O h̄r nit̄wekhi, “Kenmak te ti hat̄p hetikerep?”

28 H̄re w̄naaiw̄r heurek ke t̄par m̄re, h̄re p̄ike wen wit iuwe eik, te h̄re wen wat̄p m̄t yap̄rwe. 29 H̄re wetpor, “Yi einen eiȳr m̄tik ik. H̄rak ketpo menmen yap̄rwe kerek hi n̄paa h̄riakem. H̄rak m̄tik Mesaia kerek God kehimitanek kak̄kaap haiu m̄t?” 30 H̄re wetpor, te h̄r n̄naaiw̄r wit ek nen nan̄r Jisas.

31 M̄te wen wit k̄re eik, m̄t disaipel nat̄p Jisas, “M̄tik luwe, ti eh̄m menmen.”

32 Te Jisas ketpor, “Hi menmen mai yi ap yerteiyem hi hah̄m.”

33 M̄t disaipel n̄rak h̄ras nat̄p nar ik: “M̄tik keiyak ket̄wek menmen keiȳm kan o?”

34 *Jisas ketpor, “Menmen mai mar im: Hi hises h̄m me Haai h̄rak n̄paa keriuweta te hi han. Hi ar̄iak wok m̄rak enemt̄n h̄ram mar ke menmen hi ah̄m.” 35 *Yi m̄t yat̄p yar ik: “Wenke tekyaāit (4) ere w̄i mamnen te haiu mamket menmen

* 4:25 Jo 1:41 * 4:26 Mk 14:61-62; Jo 9:37 * 4:34 Jo 6:38,

17:4 * 4:35 Lu 10:2

mau ni. Hi hetpi. Yi eiwaanaan heriyai heriyai eiyir ni werek werek. Teket epei me yaaim te yi eiketim mamnen. ³⁶ Mitik hirak kerek epei keit menmen, hirak keit pewek hiram mamu werek. Hiram mar ke hirak kari han ke mit hir enises him me God te hir enu enit tipmain tipmain enuk eik. Mitik kerek kamir ni hirak ketike mitik kerek keit menmen me ni hirakit han yaaik tekiyakit. Mit han natip mit him me God netike mit hir nari han ke mit hir nises him me God hir nire mitikit wik it. ³⁷ Mar ek te him im hiram yaaim. 'Mitik kiutip kamir menmen, maain mitik hak kakiketim.' ³⁸ Nipaa hi eriuweti yi yen yari han ke mit hir nises him me God yar ke mitik kakit menmen epei me yaaim meit ni eim. Nipaa yi ap yen yetpor menmen, te yi yikiak han kir te hir nanises him me God. Mit han keriyen niriak menmen im. Te in ek yi yikaap mit hir nanises him me God."

³⁹ Maain mit yapirwe ne wit kike Saika ke provins Sameria nises Jisas nentar hir nemtau him me mite hire epei wetpor, "Hirak ketpo menmen yapirwe nipaa ein hi hiriakem." ⁴⁰ Te mit ne Sameria nan nir Jisas hir netpiwek eku ektikeri. Te hirak kau ketikeri neit wit eik wi wik.

⁴¹ Mit han yapirwe hir nemtau him mirak te hir nisesik.

⁴² *Te hir natip mite, "In ek haiu memtau him mirak te haiu misesim. Haiu ap misesim mentar menmen nipaa ti etpaiyem au. Haiu hiras memtewem te haiu han kitet hirak Mitik Krai kerek God keriuwetek kaknen kakikaap haiu mit miyapir ne ti."

* 4:42 1Jo 4:14

Jisas kikaap nikan ke mitik iuwe ke gavman

⁴³ *Wɨ wik epei au, Jisas kinaaiwɨr wit ik hirak ken Galili.

⁴⁴ *Jisas hirekes epei katɨp, “Mitik profet niuk mɨrak iuwe meit wit kirak au.” ⁴⁵ *Te wɨ Jisas epei ken kiun provins Galili, mit nau en netpɨwek, “Ti yaaik ti han.” Hir netpɨwekem nentar hir hirras nɨpaa nen nɨr menmen me wɨ Pasova neit Jerusalem me wɨ mit nererik han tewenɨn God nɨpaa kenep mit ne Isip hir naa. Te hir epei nɨr menmen yaaime hirak kirakem keit ein. ⁴⁶ *Epei au, Jisas pɨke ken wit Kena ke provins Galili, wit kerek nɨpaa hirak keweikɨn tɨpar weinɨm mɨre tɨpar wain. Mitik iuwe ke gavman keit Kapaneam kau in. Nikan kirak hirak kinap.

⁴⁷ *Hirak kemtau Jisas epei kinaaiwɨr provins Judia kan Galili, te hirak ken kerek kitɨwekhi eknen ekikaap nikan kirak kinap. Nikan kirak epei menep kaki. ⁴⁸ *Jisas ketpɨwek, “Yi ap yɨr menmen iuwe hi arɨakem, te yi ap eiyɨmtau hɨm mai eiyisesim au.”

⁴⁹ Mitik iuwe ke gavman ketpɨwek, “Mitik Iuwe, ti esiukɨn, o au en, nikan kai kaki.”

⁵⁰ *Jisas ketpɨwek, “Ti eno! Nikan kit kaku werek.” Mitik ik kemtau hɨm me Jisas kisesim te hirak kinaiwɨrek ken. ⁵¹ Hirak kepno winak kirak, mit kerek nerekyɨwek menmen hir nan newenek yayiwe hir netpɨwek, “Nikan kit epei kire yaaik.”

* **4:43** Jo 4:40 * **4:44** Mt 13:57 * **4:45** Jo 2:23 * **4:46** Jo 2:1-11
 * **4:47** Mt 8:5-6 * **4:48** Jo 2:18; 1Ko 1:22 * **4:50** Mt 8:13; Mk 7:29

52 H̄irak kitorhi, “Kewaai meruri n̄ikan kai h̄irak k̄ire yaaik?” H̄ir netp̄iwek, “Nep̄ip wepni kau n̄im̄niuwe h̄irak ȳink sisi epei au meit.” 53 *Te haai kertei me nep̄ip wepni kau n̄im̄niuwe, Jisas ketp̄iwek n̄ikan kaku werek. Te h̄irak ketike m̄ite n̄ikerek n̄irak h̄ir nises h̄im me Jisas.

54 *Menmen im h̄iram menmen yaaim wik h̄irak k̄ir̄iakem me w̄i h̄irak k̄inaaiw̄ir Provins Judia ken kiun provins Galili.

5

Jisas k̄ikaap m̄it̄ik hak k̄inap h̄irak k̄ire yaaik keit wan werweik ke Betesda

1 Jisas k̄ikaap n̄ikan ke m̄it̄ik iuwe epei au, w̄i ham kerek m̄it̄ ne Isrel nererik naam menmen epei man. Te Jisas p̄ike ken Jerusalem. 2 Meit Jerusalem menep weip̄ir iuwe ke sipsip, wanwerweik iuwe k̄iwaairi. M̄it̄ nat̄ip h̄im H̄ibru h̄ir nenewek Betesda. Menep wan werweik kerekek m̄it̄ newep weisaak hisp̄inak (5) te m̄it̄ n̄inapen wepni o haw̄i te h̄ir n̄isaw̄in newim. 3 M̄it̄ miyap̄ir yap̄irwe kerek h̄ir n̄inap h̄ir n̄iwaairi. H̄ir m̄it̄ han nanam̄ir toto, m̄it̄ han his h̄it̄ m̄in enum, m̄it̄ han his h̄it̄ epei maa. 4 W̄i ham m̄it̄ik ensel ke M̄it̄ik Iuwe God kenke kan wan kerekek te h̄iram t̄ipar m̄itan̄ik. T̄ipar m̄itan̄ik nep̄ei au, m̄it̄ik kin̄in kak̄ikwe kakno kak̄ikre t̄ipar, h̄irak kakre yaaik. 5 M̄it̄ik kiut̄ip kau weisaak n̄ipaa h̄irak k̄inap ere 38 tito. 6 Jisas k̄ir m̄it̄ik ik k̄ipwaai en, h̄irak kertei h̄irak k̄inap k̄iwaai w̄i

* 4:53 Ap 16:14-15, 31 * 4:54 Jo 2:11, 23

yapirwe, te Jisas ketp>wek kar ik: “Ti hanhan ti p>ike are yaaik a?”

⁷ Mit>ik ik kerek k>nap h>rak ketp>wek, “Mit>ik Iuwe, kerek t>par m>rir>r, hi ap m>it nei nekina newisa hekre t>par au. Hi h>rekes eno, m>it han h>ir n>inat>in nan nin>ina.”

⁸ *Jisas ketp>wek, “Ti ekrit eh>rp eh>it yeno mit eiy>m eno.” ⁹ *Wasenum h>rak m>it>ik k>nap ek h>rak k>re yaaik. H>rak keit yeno m>rak keiy>m ken.

W>i im h>iram w>i Sabat. ¹⁰ *M>it iuwe ne Isrel n>ir m>it>ik ik kemer>r yeno m>rak te h>ir nenerek netp>wek, “Petepin h>iram w>i Sabat. W>i im em ti ap emer>r yeno mit em>it!” ¹¹ H>rak kewenhi ketpor, “H>rak m>it>ik kerekya hi h>ire yaaik ketpo, ‘Ekin yeno mit eiy>m ekrit eno.’ ”

¹² H>ir nit>wekhi, “Keim>in h>rak ketput ti ekin yeno mit eiy>m ekrit eno a?” ¹³ Mit>ik kerek Jisas kekepek ap kertei h>rak keim>in kentar Jisas k>nai>w>rek ken ek, m>it yapirwe nererik neit wit eik e.

¹⁴ *Maain Jisas k>nap>nek keit w>nak iuwe ke God h>rak ketp>wek, “Ti epei h>ire yaaik. Ti ap p>ike hanhan ehises menmen enum te menmen ham iuwe enum mamnen mamwit.” ¹⁵ H>rak ketp>wek epei au, m>it>ik ik ken kat>ip m>it iuwe ne Isrel kar ik: “Mit>ik kerekek kerekya hi yaaik h>rak Jisas.”

¹⁶ *H>rak ketpor Jisas kekepek te m>it iuwe ne Isrel h>ir nin>in n>ir>ak Jisas enum nentar h>rak

* **5:8** Mt 9:6 * **5:9** Jo 9:14 * **5:10** Nia 13:19; Jer 17:21; Lu 13:14
 * **5:14** Jo 8:11 * **5:16** Mt 12:14

kikaap mitik enuk kinap iuwe hirak kire yaaik me wi Sabat (kerek mit niriak menmen au. Hir nau weinim.) ¹⁷ *Hir natip Jisas enum nenerek, te hirak ketpor, “Hekrit hekrit Haai kai kiriak menmen, te hi ariakem har ke hirak kiriakem.”

¹⁸ *Him im kerek Jisas ketpim miriak mit iuwe ne Isrel han enuk iuwe te hir hanhan naninap Jisas kaki. Hir hanhan nankip kentar hirak kikaap mitik ke wi Sabat kerekek au. Hir han enuk nankip nanintar hirak katip God hirekes Haai kirak, te hirak kiriak hirekes iuwe kire God Haai.

God kehimitan nikan kirak hirak iuwe kiriak menmen mirak

¹⁹ *Mit iuwe ne Isrel nenerek, te Jisas ketpor, “Hi etpi him yaaim! Hi Nikan ap te hi hirekes ariak menmen mei weinim me han kai au. Hi hiriak menmen mamir ke hi hir Haai kai kiriakem. Haai kai kiriak menmen, hi herteiyem te hi hiriakem. ²⁰ *Haai hirak hanhan keriuwa hi Nikan kirak, hirak keteikno menmen iuwe hirak kiriakem. Maain hirak kakteikno menmen iuwe minin menmen hi epei hiriakem te yi yapirwe han kakikrit kakriuwere. ²¹ *Hiram mar ke Haai kikian mit kerek epei naa ek te hir pike nekrit nau, te hi nikan kirak ehises han kai awis himin yaaik kaku kakikre han ke mit kerek hi hanhan hewisik kakikre han kir. ²² *Haai kai hirekes ap skelim mit au. Hirak kewisa hi Nikan kirak hi ekrehir kirak hi skelim mit. ²³ *Te mit

* **5:17** Jo 9:4 * **5:18** Mt 26:4; Jo 7:1, 30, 10:30, 33 * **5:19**
 Jo 5:30, 8:28 * **5:20** Jo 3:35 * **5:21** Ro 4:17; Ef 2:5; Jo 11:25
 * **5:22** Jo 3:17; 5:27; 9:39; Ap 10:42 * **5:23** Fl 2:10-11; 1Jo 2:23

yapirwe nanwenipi niuk me hi Nikan mamir ke hir newenipi niuk me Haai kai. Mit kerek ap newenipi niuk me hi Nikan, hir ap nanwenipi niuk me Haai kai kerek keruweta hi han in.

24 **“Hi hetpi him yaaim. Neim+n nemtau him mai hir nisesim, te hir nanises him me hirak kerek keruweta hi han in, te hir nanit him+n yaaik kaku kakit tipmain tipmain enum eik. Hi ap te skelim mit au. Hir nepei ninaaiwir menmen enum, hir neit him+n yaaik nanu werek.*

25 **Hi hetpi him yaaim. Wi kerek nipaa God kehimitanem hiram epei man, te mit nipaa naa hir nanimtau him me hi Nikan ke Mitik Iuwe God. Te neim+n nanimtwem, hir nanit him+n yaaik nanu werek. 26 *God Haai hirak kaki au. Hirak Haai ke menmen mamkaap menmen yapirwe mamu mamit. Te hirak keweto hi Nikan kirak menmen te hi ap hahi au. Hi hetenen menmen im te hi akaap mit miyapir te hir nanu nanit tipmain tipmain enum eik. 27 *Hirak kewisa hi Iuwe hi skelim mit hentar hi Mitik ke wit kirak. 28 Yi ap han kekrit ke menmen im epei au emit. Wi mamnen te mit kerek nipaa naa mit newisi nekre hei nanimtau him me hi Nikan ke Mitik Iuwe. 29 *Te hir naninaaiwir hei, hir nanitpaan naninen witik. Neim+n kerek nipaa niriak menmen yaaim e, hir nanikrit nanu nanit. Te mit nipaa niriak enum, hir nanikrit nanino si enum.*

Menmen mewepyapir Jisas hirak mitik God

* 5:24 Jo 3:15-18, 8:51; 1Jo 3:14 * 5:25 Mt 8:22; Ef 2:5-6 * 5:26
 Jo 1:4 * 5:27 Jo 5:22 * 5:29 Dan 12:2; Mt 16:27; Jo 6:40; Ap 24:15

keriuwetek kan

³⁰ * “Hi ap hiriak menmen hises han kai au. Menmen hi hemtau God ketpewem te hi hisesim skelim mit ariuwere. Hi skelim mit werek werek hentar hi ap hises han kai. Hi hises han ke God kerek keriuweta te hi han ti ik e. ³¹ * Te hi kerekek etpi menmen me hi hirekes yi han kitet hi hemipin. ³² * Mitik kiutip kepu kewepayapir him mai. Hi hertei him im hiram matip mit me hi hiram him yaaim. ³³ Yi nipaa yesiuwe mit hir nen nir Jon nit+wekhi menmen, te hirak ketpi him im me hi hiram yaaim. ³⁴ * Hi ap han kitet yapirwe me mitik hirak kewepyapir niuk mai au. Hi hetpiyem te yi eiyirteiyem eiyises him mai te God kakikepi yi eiyu eitikerek eiyu werek werek. ³⁵ Jon hirak kire si keteikni yayiwe, hirak keteikni menmen me God. Me wi hirak kepu yi hanhan yisesik. ³⁶ * Menmen ham minin him nipaa Jon ketpim me hi. Hiram im. Menmen yaaim haai kai ketpo hi hiriakem. Menmen ham nipaa hi hiriakem, hiram meteikin mit miyapir te hir nertei Haai kai God keriuweta te hi han in. ³⁷ * Haai kerek keriuweta hi han in, hirak kewepayapir ketpi hi keimin. Te yi ap yemtau him mirak au. Yi ap nipaa yr ninaan mirak au. ³⁸ * Him mirak ap mau mekre han ki. Yi ap yemtau him me hirak Mitik Iuwe kerek keriuweta hi han ti ik. ³⁹ * Yi han kitet him

* **5:30** Jo 5:19, 6:38 * **5:31** Jo 8:13-14 * **5:32** Jo 5:36-37; 1Jo 5:9 * **5:34** Jo 1:19-34, 3:27-30 * **5:36** Jo 3:2, 10:25, 38; 14:11
 * **5:37** Mt 3:17; Jo 5:32, 8:18 * **5:38** Jo 6:29 * **5:39** Lu 24:27, 44; Ap 13:27; 2Ti 3:15-17; 1Pi 1:10-11

me God mau t̄wei, yi yekinaam te yi han kitet h̄ram mamkepi yi eiyu eitike God, God kakweti h̄m̄n yaaik te yi eiyu tipmain tipmain enum eik. Te h̄m̄ im yi yekinaam h̄ram mat̄p me hi! ⁴⁰ Te yi ȳnapen eiȳmtau h̄m̄ mai te hi akepi yi eiȳt h̄m̄n yaaik te yi eiyu eiȳt tipmain tipmain enum eik. ⁴¹ Hi ap hanhan m̄t nanwen̄ipi niuk mai nant̄p hi yaaik. H̄ram menmen wein̄m. ⁴² Te hi hertei yi m̄t yi ȳre mekak. Yi ap hanhan God yekre han ki au. ⁴³ *Hi han hekreh̄r ke Haai kai, te yi ap yises h̄m̄ mai au. M̄t han ne t̄ h̄r nan̄nen netpi h̄r m̄t iuwe, yi yemtau h̄m̄ m̄r yisesim. Te yi ap yemtau h̄m̄ mai au! ⁴⁴ *Yi m̄t hanhan yaiwen̄ipiyān niuk mi, te yi ȳnapen M̄tik Iuwe kiut̄p h̄rak God h̄rak kakwen̄ipi niuk mi kak̄t̄pi yi yaain. Yi han kitet menmen im h̄ram wein̄m. Yi ap hanhan h̄rak kakt̄p yi yaain, te yaȳrkeik te yi hanhan eiyises h̄m̄ mai? ⁴⁵ *Yi ap han ekitet hi esiuwi h̄m̄ hat̄p Haai kai me menmen yi ȳr̄akem. Au, h̄m̄ kerek Moses kewis̄m mau t̄wei kerek yi yekinaam han kitet h̄ram mamkepi te God kakt̄p yi yaain, h̄ram mamsiuwi h̄m̄. ⁴⁶ *Yi yises h̄m̄ me Moses werek werek, te yi eiyises h̄m̄ mai yentar h̄rak kewis̄m h̄m̄ me hi. ⁴⁷ *Te yi ap yises h̄m̄ Moses kewis̄m mau t̄wei, te yi ap eiyises menmen hi hetpiyem au!”

6

* 5:43 Mt 24:5 * 5:44 Jo 12:43 * 5:45 Diu 31:26-27 * 5:46
 Diu 18:15; Ap 3:22 * 5:47 Lu 16:31

Jisas kewet mit yapirwe nar 5,000 menmen hir naam

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)

¹ Jisas ketpor menmen im epei au, hirak ken kerekir wan iuwe ke Galili (kerek mit nenewek niuk ham Wan ke Taibirias). ² Mit yapirwe nises Jisas nentar hir nipaa nir menmen iuwe hirak kiriakem kikaap mit ninaap. Mar ik te hir nisesik. ³ Jisas ken kinu mniu wank ken kau ketike mit disaipel narak. ⁴ *Wi Pasova man menep. Hiram wi kerek mit ne Isrel nererik naam menmen han tewen n wi nipaa God kenep mit ne Isip, kikaap mit ne Isrel. ⁵ Jisas kerenaan kir mit miyapir yapirwe nan nirek. Te hirak katip Filip, “Haiu mamit niu o bret mamit nein te haiu mamwet mit miyapir em hir nanim?” ⁶ (Jisas katip mitik Filip him im em te hirak kakri han kirak kakises mekam. Jisas epei kertei menmen hirekes kakriakem.)

⁷ Filip kewenhi ketpiwek kar ik: “Haiu mewir 200 kina mamit niu o bret meriuwerem hiram ap werek te mit in nanim kike kike au.” ⁸ Disaipel ke Jisas niuk mirak Endru, hirak nikik ke Saimon Pita hirak katip Jisas kar ik: ⁹ “Mitik pipiak ik e keit bret bali mar hispinak (5) metike saauk wik. Te hiram ap iuwe me mit yapirwe nar ik.”

¹⁰ Jisas ketpor, “Yi eiwen mit miyapir enu ti. Yenkis yapirwe meit in.” Te mit 5,000 hir yapirwe keriyen nererik nau yenkis keremem nau ti.

¹¹ Hir nau ti epei au, te Jisas keit bret keiyim kitehi God, te hirak kewenem keketim kewet

* 6:4 Jo 2:13

mít n̄rak em h̄r newet mít miyap̄r em. Epei au, h̄rak keit saauk kewepim kewet̄rem kar ke nepei ein h̄rak kewet̄r bret bali, te h̄rak kewet mít menmen mar ke h̄r hanhanem. ¹² H̄r epei naam tu iuwe, Jisas kat̄p mít disaipel n̄rak kar ik: “Eikinen yinam yinam mít ap naam. Hi h̄napen h̄r nanw̄sim mamu t̄. Yi ap eiwis mei kike mamu au.” ¹³ H̄rak kat̄p epei au, h̄r nekor̄rim (o nekurerim) ere epei au mesi, te h̄r nemi mekre tan̄k mar hiswiyen wik (12) meke bret hisp̄nak (5) n̄paa Jisas ket̄wem kewet mít em h̄r naam. ¹⁴ *Mít miyap̄r n̄r menmen yaaim Jisas k̄r̄akem te h̄r nat̄p, “H̄ram h̄m yaaim. M̄tik ik h̄rak profet ik ek kaknen t̄.” ¹⁵ *Jisas kertei h̄r hanhan nantenenik nan̄him̄tanek h̄rak mítik iuwe king k̄r h̄rak kaku kakin̄n naanm̄pror. Te h̄rak k̄n̄aiw̄iri h̄rak kerekek p̄ke ken m̄niu (o neiȳp) eik.

Jisas ken kitet wan keke niu

(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)

¹⁶ Me h̄nkew̄i disaipel ne Jisas h̄r nekiuwe nen wan eik.

¹⁷ H̄r neh̄n n̄niu nekre bot newik nerekir wan nan̄no p̄nak ein. H̄r nen Kapaneam. Nepei au w̄itaan, te Jisas ap kan kiunor wen au.

¹⁸ In ek n̄me iuwe m̄niu te wan kewen̄n iuwe.

¹⁹ H̄r neit niu m̄rak neiȳk nari wan ere 5 o 6 kilomita nau n̄m̄n, h̄r n̄r Jisas kitet wan kitet t̄par keke niu ken menep bot. H̄r n̄rek te h̄r n̄naain. ²⁰ Te Jisas ketpor, “Hi kerekek han. Yi ap einaain.” ²¹ H̄rak ketpor te h̄r han yaaik

* **6:14** Diu 18:15; Jo 5:46 * **6:15** Jo 18:36; Mt 14:23

netiwekhis kīniu ketikeri nekre bot. Te wasenum bot kepno menep wit hīr hanhan nanīnori.

Hīr mīt miyapīr nīnatīn Jisas

²² Hekrit eik, mīt miyapīr hīr wen nepeit wan pīnak eik, hīr nertei nepīp bot ap keiyak kepu au. Kiutīp kerekek kepu, Jisas ap kau ketike disaipel au. Hīr disaipel keriyen nekre bot ik ek te hīr nen.

²³ *Te bot ham me Taibirias man menep wit kerek Jisas kewetīr bret hīr naam newi. ²⁴ Mīt yapīrwe nīr Jisas hīrak ap ketike mīt disaipel ap nau, te hīr nehīn nekre bot hak, hīr nen Kapaneam nīnetnīwek.

Jisas hīrak kīre bret yaaik kīkaap mīt hīr nanu werek

²⁵ Maain mīt nīnapīn Jisas keit wan pīnak ein epei au, hīr netpīwek, “Mītīk Iuwe, hewaai meruri te ti han in a?”

²⁶ *Jisas kewenhi ketpor, “Hi hetpi werek. Yi yīnyetno yentar yi epei yaak bret ere tu iuwe. Yi ap han kitet menmen yaaim iuwe hi hīrīakem au. ²⁷ *Yi ap hanhan yayīt menmen me yayīm keremem hīram mamīwaank au ekīt! Yi hanhan eiyīt menmen yaaim hīram mīre menmen me yi eiyīm, hīram mamkepi te yi yayīt hīmīn yaaik ke kaku kakīt tipmain tipmain enum eik. Menmen im hi Mītīk ke wit ke Mītīk Iuwe awetiyem hentar God Haai kīrīak menmen keteikīn mīt hīrak keriuweta hi hīrīak menmen mīrak.”

²⁸ Hīrak ketpor hīm im, te hīr nitīwekhi natīp nar ik: “Haiu emrīak mekam te haiu emrīak menmen God han yaaik keriuwerem?”

* **6:23** Jo 6:11 * **6:26** Jo 6:11-12 * **6:27** Jo 4:14; 6:48-58

29 *Jisas kewenhi ketpor, “Menmen yi yirakem God han yaaik keriuwerem hiram im. Yi eiyises him me hi Mitik kerek God keriuweta hi han tik.”

30 *Hir newenhi natip, “Ti eriak mekam iuwe te haiu emirem te haiu emises him mit a?

31 *Maamrer naiu naam menmen niuk miram mana neit wit weinik mit ap newi en. Him me God matip Moses kewetir menmen meke wit ke God hir naam.”

32 Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Moses kewetir menmen au. Haai kai kewetirem. Menmen me nipaa hiram ap bret yaaim mamkaap himin ki au. In ek Haai kai kerekek keweti menmen yaaim me wit kirak, hiram yaaim mire bret mamkaap himin ki kaku werek. 33 Bret God kewetiyek ek, hi Jisas kerek heke wit ke Mitik Iuwe han hi bret ik. Hi aweti himin yaaik kaku kakikri tipmain tipmain enuk eik.” 34 *Hir nitiwekhi nar ik: “Mitik Iuwe, ti ewetai bret kit eknen in ere tipmain tipmain enum eik.”

35 *Jisas ketpor, “Hi hirekes hire bret hikaap mit nanu nanit himin yaaik. Hir neimin nanisisa te hir ap ninpi mamn. Neimin hir nanisisa ap te him niu enuk (o mar kakwenkikor him) hanhan nanim tpar mei au. Neimin hir nanisisa ap te him niu enuk (o mar kakwenkikor him) hanhan nanim tpar mei au.

36 * “Hi hetpi yi epei yira te yi ap yises menmen hi etpiyem.

* 6:29 1Jo 3:23 * 6:30 Mt 16:1; Jo 2:18 * 6:31 Eks 16:14-15;
 Nam 11:7-9; Sam 78:24 * 6:34 Jo 4:15 * 6:35 Jo 4:14, 6:48-58
 * 6:36 Jo 20:29

37 *Mīt neim̄n kerek Haai kai God kewetauri, h̄r nan̄nen nanis̄sa. Hi ap te aweik̄n sip ewet neim̄n kerek nan̄nen nanis̄sa au. 38 *Hi h̄naaiw̄r wit ke God te hi hises han kai au. Hi hises han ke h̄rak M̄tik Iuwe kerek keriuweta hi han t̄i ik e. 39 *H̄rak kerek keriuweta hi han t̄i ik h̄rak hanhan menmen im. H̄rak hanhan hi ap h̄naaiw̄r m̄tik kiut̄ip ke m̄t yap̄rwe h̄rak epei keriuweti au. Hi ak̄ian m̄t miyap̄r yap̄rwe nan̄krit nanu me w̄i maain God skelim m̄t. 40 *Menmen im Haai kai God hanhanem h̄ram im: Neim̄n n̄ra hi N̄kan k̄rak, h̄r nis̄sa nan̄mtau h̄m mai, h̄r nan̄t h̄m̄n yaaik kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik, te hi ak̄ian nanu nan̄t me w̄i maain God skelim m̄t.”

41 H̄rak kat̄ip epei au, m̄t ne Isrel nat̄ipan nen Jisas nentar h̄rak kat̄ip h̄m im: “Hi bret kerek heke wit ke God hi han in.” 42 *Te h̄r nat̄ip, “M̄tik ik h̄rak kerekek n̄kan ke Josep. Haiu mertei miye haai n̄rak. Kenmak te h̄rak kat̄ip h̄rak keke wit ke God kan a?”

43 Jisas kewenhi ketpor, “Yi ap eit̄ip einehan me yi h̄ras em̄t! 44 *M̄tik kiut̄ip ap te kakis̄sa ere God Haai kerek keriuweta hi han h̄rak kakri han k̄rak. Hi ak̄iak h̄rak kak̄it h̄m̄n yaaik ke kaku kak̄it me w̄i maain God skelim m̄t. 45 *M̄t profet newis h̄m im mau t̄iwei h̄ram mat̄ip mar im: ‘M̄t yap̄rwe te God kak̄itpor menmen kak̄ikepi werek werek.’ M̄t neim̄n niut̄ip niut̄ip kerek epei nemtau h̄m me Haai kai God te h̄r nanis̄sa.

* 6:37 Jo 17:6-8; Mt 11:28 * 6:38 Mt 26:39; Jo 4:34 * 6:39 Jo 10:28-29, 17:12 * 6:40 Jo 11:24 * 6:42 Mt 13:55 * 6:44 Jo 6:65 * 6:45 Ais 54:13

46 *Mítik kiutíp ke mít yapírwe ap te kír God Haai ek au. Hi Mítik kerek God keríuweta hi han tí ik ek, hi kerekek epei hírek. 47 *Hi hetpi werek. Hírak keimín kises hím mai kakít hímin yaaik ke kaku kakít tipmain tipmain emum eik. 48 *Hi hírek kerekek híre bret, hi akaap mít nanu nanít tipmain tipmain enum eik. 49 Maamrer ni nípa naam menmen mana God kewetirem neit wit weinik mít ap newi, te hír ap nepu au. Hír epei naa. 50 Hi Mítik kerek hínaaiwír wit ke God han tí ik ek hi híre bret mikaap mít nanu. Neimín nisísa hír nani au. Hír nanu tipmain tipmain enum eik. 51 Hi híre bret akaap mít nanu nanít tipmain tipmain enum eik. Hi heke wit ke God han. Mít kerek naním bret im hír nanu nanít tipmain tipmain enum eik. Bret im híram yínk kai kerek hi hewet mít ne tí hír naním te hi akepi hír nanít hímin yaaik.”

52 Menmen im hírak ketpor menip mít ne Isrel nenehan natípan híme hír híras, hír natíp nar ik: “Mítik ik kakírkeik te hírak kakwetei naan me yínk kírak haiu mamík a? Taauye!”

53 Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Yi ap yayík yínk kai ke hí Mítik ke wit ke Mítik íuwe, o yi ap yayím hemkre mai, te yi ap yayít hímin yaaik kakíkri. 54 Neimín naník yínk kai o naním hemkre mai, hír nanít hímin yaaik. Te hi akían hír mít kerek nípa naa, hír píke naníkrit nanu nanre mít me wí maain God skelim mít. 55 Yínk kai hírak menmen yaaik kóre samiyak kakíkri. Hemkre mai híram míre típar yaaím mamkepi.

* 6:46 Jo 1:18 * 6:47 Jo 3:15-16 * 6:48 Jo 6:35, 58

⁵⁶ *Neim'in naak yink kai ketike hemkre mai, hir nau netikewa nises him mai, te hi hau hekre han kir ⁵⁷ God kerek hirak Haai ke menmen yapirwe mepu, hirak keriuweta hi han, hirak kenipa hi ahu tipmain tipmain enum eik. Neim'in nanik yink kai hir nanu nanit nanriuwerek. ⁵⁸ Hi hirekes hi hire bret keke wit ke God kan. Bret ik hirak ap kire menmen nipaa maamrer ni nipaa naam au. Hir naam ere hir ne mit te hir naa. Neim'in nanik bret ik hirak yaaik kakikepi te hir nanu nanit tipmain tipmain enum eik." ⁵⁹ Jisas katip mit menmen im keit winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai en neit wit Kapaneam.

Jisas katip him yaaim mamkaap mit nanu tipmain tipmain enum eik

⁶⁰ Mit yapirwe kerek nipaa nises him mirak nemtau menmen im epei au, hir natip, "Him im hiram enum merekyei han enuk. Neim'in nanu nanimtau him mamir im a? Taauye!" ⁶¹ Jisas epei kertei kekere han kirak hir mit disaipel narak natipan menmen im hirak ketpor kar ik: "Him mai merekyi te yi han enuk a? ⁶² *Maain yi eiyir hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi pike hiniu eno wit kerek nipaa hi hewik, te yi han enuk yeriwa wisenum a! ⁶³ *Yi mit hiras ap te eikaap hiras te yi yayu tipmain tipmain enum eik taau. God Him'in Yaaik kerekek kakikepi. Him im hi epei hetpim em, hiram mamkepi him'in ki te yi yayu tipmain tipmain enum eik. ⁶⁴ *Te mit han

* **6:56** Jo 15:4-5; 1Jo 3:24

* **6:62** Jo 3:13; Ap 1:9-11

* **6:63**

2Ko 3:6 * **6:64** Jo 13:11

ne yi mıt ap yisısa au.” (Jisas epei kertei wı kerek hırak kehimitan mıt disaipel nırak, keimın ap kakisesik kakwepyapırek kakwet mıt enun nepan ek hır neiyık nanıno nankıp.) ⁶⁵ *Jisas wen katıp, “Nıpaa hi hetpi ap mıtık keimın kisısa ere God Haai kakri han kırak hırak kakisısa.” ⁶⁶ Hırak katıp epei au, mıt yapırwe nıpaa nisesik neweikın sip newetıwek. ⁶⁷ Hır neweikın sip newetıwek, hırak katıp mıt disaipel nırak nar hiswiyen wik (12) kitorhi kar ik: “Yi eiweikın sip eitikeri einaiwıra a?”

⁶⁸ Saimon Pita kewenıwekhi ketpıwek kar ik: “Mıtık Iuwe, haiu mamno keimın? Ti kerekek hetpei hım mamkepei te haiu mamu tipmain tipmain enum eik. ⁶⁹ *In ek haiu hıras keriyen merteyit ti keimın haiu misesit. Ti Mıtık kerek God kehimitenit ti akaap haiu mıt.”

⁷⁰ Jisas ketpor kar ik: “Hi hirekes hehimitan yi mıt yar hiswiyen wik (12), te mıtık hak kiutıp ke yi mıt hırak enuk kıre Seten.” ⁷¹ Hırak katıp ke Judas nıkan ke Saimon ke wit Iskeriot. Hırak mıtık kiutıp ke mıt hiswiyen wik (12), maain hırak kakwepyapır Jisas kakwet mıt enun ek.

7

Jisas kikrek nırak ap han kitet hırak Kraıs

¹ *Menmen im epei au, Jisas ken kerer wit wit me provins Galili hırak kınapen kakno kakrer wit wit me provins Judia kentar mıt iuwe nare nankıp. ² *Wı epei man menep te mıt ne Isrel

* **6:65** Jo 6:44 * **6:69** Mt 14:33, 16:16; Mk 1:24; Jo 1:49 * **7:1**

Jo 5:18 * **7:2** Lev 23:34

nanrerik nanim menmen nau nekre weisaak m̄r, h̄r newet God menmen mei me ni m̄r. ³ Jisas kikrek n̄rak nemip̄n netp̄wek, “Ti enaaiw̄r wit ik e eno Judia, te m̄t kerek nises h̄m mit en̄nen en̄r menmen yaaim ti eriakem. ⁴ Mit̄ik kerek hanhan m̄t nan̄rteiyek ap te kakriak menmen kaksaw̄nem au. H̄rak kakriakem kakrer wit wit te m̄t yap̄rwe en̄rem. Ti ariak menmen im yaaim, ti eno wit Jerusalem eteik̄n m̄t iuwe rem.” ⁵ * (Kikrek n̄rak nat̄p̄ menmen im nentar h̄r ap han kitet h̄rak Kraiskerek God kakriuwtek kaknen kak̄kaap m̄t au.)

⁶ * Te Jisas ketpor kar ik: “W̄i mai ap epei man te hi awepyap̄r h̄rekes hi Mit̄ik Iuwe kerek God keriuweta hi han t̄i ik. W̄i yi han kitetim yi yaino, te yi eino wit Jerusalem eitike m̄t eiȳm menmen. ⁷ * Mit̄ ne t̄i ik ek h̄r ap han enuk neriuwi au. Te h̄r han enuk neriuwa nentar hi hewepyap̄r menmen enum h̄r n̄riakem. ⁸ Yi eino eitikeri eiȳm menmen. Hi au, hi ehu in me w̄i ham hentar hi ap ewepyap̄r hi Mit̄ik God kehimitena wen au.” ⁹ H̄rak ketpor epei au, h̄rak wen kepu provins Galili.

Jisas ken kau ketike m̄t kerek nererik naam menmen nekre weisaak

¹⁰ Jisas kikrek n̄rak nen netike m̄t han nererik naam menmen epei au, Jisas kepno. H̄rak ap ketike m̄t yap̄rwe nen au. H̄rak kerekek ken kau k̄ire mit̄ik k̄isaw̄n. ¹¹ * Mit̄ iuwe ne Isrel n̄inat̄n Jisas neit wit kerek h̄r nererik naam

* **7:5** Mt 13:55; Ap 1:14 * **7:6** Jo 2:4, 7:30 * **7:7** Jo 15:18

* **7:11** Jo 11:56

menmen neitai ein. H̄ir nitehiyan, “H̄irak keit nein?”

¹² Neit ein ek, m̄it yap̄rwe newepnak nat̄ipan me Jisas. M̄it han nat̄ip h̄irak yaaik, m̄it han au nat̄ip h̄irak enuk kari han ke m̄it yap̄rwe h̄ir nises h̄im m̄irak. ¹³ *Ap m̄it nei nat̄ip nerp yaain menmen me Jisas nentar h̄ir n̄inapen m̄it iuwe nin̄in naanm̄ipre m̄it ne Isrel h̄ir nan̄im̄tewem te h̄ir neneri.

¹⁴ W̄i wikak epei men kerek m̄it nererik naam menmen, te Jisas ken w̄inak iuwe ke God keit Jerusalem, h̄irak kat̄ip m̄it h̄im m̄irak kerp yaain ketpor menmen. ¹⁵ *M̄it iuwe ne Isrel neh̄inh̄in nat̄ip, “M̄it̄ik ik wein̄ik kertei menmen mau t̄iwei karkeik? N̄ipaa h̄irak ap ken skul te m̄it iuwe tisa neteikn̄iwek menmen au.”

¹⁶ *Jisas kewenhi ketpor, “Menmen hi etpiyem h̄iram ap mai au. H̄iram h̄im me h̄irak kerek keruweta te hi han t̄i ik. ¹⁷ Neim̄in h̄ir nises menmen God hanhan h̄ir nisesim, h̄ir nan̄irtei h̄im hi hetpiyem h̄iram me God o h̄im hi h̄irekes han kitetim etpiyem. ¹⁸ *Keim̄in h̄irak kat̄ip m̄it menmen h̄irak han kitetim h̄irak hanhan m̄it nanwen̄ipi niuk m̄irak keremem. Keim̄in hanhan kakwen̄ipi niuk me m̄it̄ik kerek keruwetek, h̄irak kakises menmen yaaim kemip̄in au. ¹⁹ *Moses n̄ipaa keweti h̄im m̄irak mau t̄iwei te keim̄in ke yi m̄it h̄irak kisesim werek werek? Taauye! Te yi yenmak yi yaiyep hi hahi yentar yi

* **7:13** Jo 9:22, 12:42, 19:38, 20:19 * **7:15** Mt 13:54; Lu 2:47
 * **7:16** Jo 12:49, 14:10 * **7:18** Jo 5:41, 8:50 * **7:19** Ap 7:53;
 Ro 2:21-24

yatip hi ap hises him me Moses werek werek au a?”

20 *Mit en hir nit+wekhi nar ik: “Neimin hir hanhan nanitep te ti hahi a? Herwe enuk kersisit te ti han ken sip te ti hatip menmen mar im!”

21 *Jisas ketpor, “Hi hir+ak menmen miutip yaaam me wi Sabat te yi han kekrit han enuk yeriua. 22 *Nipaa Moses ketpi yi yerekir y+nk ke nikerek hirakit ti. (Nipaa maaamrer nin+n n+r+ak menmen im. Moses au.) Yi yerekir y+nk ke nikerek hirakit ti me wi Sabat te yi yises him me Moses. 23 *Yi y+r+ak menmen im me wi Sabat, te yi yises him me Moses werek werek. Te yi yenmak yi han enuk yeriua yentar hi h+kaap m+tik k+nap hirak k+re yaaik me wi Sabat a? 24 *Yi ap han ekitet menmen hi etpiyem eiy+ntar yi han kitet hi heremir him yi yisesim. Yi han ekitet menmen werek werek te yi eiy+rtei menmen hi hetpiyem h+ram yaaam.”

Mit han natip Jisas hirak m+tik Krais

25 *Mit han nau Jerusalem natip, “Mit iuwe nin+n naanm+prai hir hanhan nan+nep m+tik ik kaki. 26 Te yi eiy+rek. Hirak katip mit menmen m+rak keit wit yaaik me ninaan m+r, te m+tik hak ap kesiuwek him au. Mit iuwe han kitet m+tik ik hirak Mitik Krais kerek God keriuwetek kaknen kak+kaap haiu mit o au a? 27 *Karkeik te hirak Mitik God kehimitanek kaknen kak+kepau

* 7:20 Jo 8:48, 52, 10:20 * 7:21 Jo 5:16 * 7:22 Lev 12:3, Jen 17:9-13 * 7:23 Jo 5:8-10, 16 * 7:24 Lev 19:15; Ais 11:3-4; Jo 8:15 * 7:25 Jo 5:18 * 7:27 Jo 7:41, 9:29

a? Haiu mertei mītik ik ek wit kīrak. Maain wī Mītik Krai kerek God kehimitanek kaknen in, haiu mīt ap te nanirtei hīrak keke nein kan au!”

28 *Jisas keit wīnak ke God katip hīm iuwe kar ik: “Yi han kitet yi yertei hi keimīn, yi yertei wit hi hewik. Te yi yepītari hi ap han weinīm au. Mītik kerek hīrak keriuweta hi han ik, hīrak kerekek kepu, te yi au yepītariyek. 29 Hi hertei ek werek werek entar hi nīpaa hau hetikerek hīrak keriuweta hi han tī ik e.”

30 *Hīrak katip menmen im epei au, mīt iuwe hanhan nantīwek his nanwisīk kakīkre wīnak enuk ke gavman. Hīr ap netīwek his nentar wī kerek maain hīrak kaki hīram ap epei man wen au. 31 *Mīt yapīrwe ne mīt kerek nemtau hīm mīrak hīr nisesik. Hīr natip nar ik: “Maain Mītik Krai kerek God kehimitanek hīrak kaknen ap te kakinīn menmen yaaim iuwe mītik ik kīriakem taauye! Mītik ik hīrak Krai!”

Mīt iuwe neriuwet mīt polis nan nanīthis Jisas nanwisīk kakīkre wīnak enuk

32 Mīt ne Farisi kerek ninīn nertei hīm me Moses hīr nisesim, hīr nemtau mīt natīpan nar ik me Jisas, te hīr netike mīt iuwe pris neriuwet mīt naanmīpre wīnak ke God en hīr nan nanīt his Jisas. 33 *Hīr epei nan, Jisas katip, “Hi wen hahu hatikewi wī ham, te maain hi pīke ano hahu atike hīrak kerek nīpaa keriuweta hi han tī ik e. 34 *Maain yi yayīnyayītno te yi ap yainepya au. Hi ano wit kerek yi ap te yayisīsa yainen taau.”

* 7:28 Mt 11:27; Jo 8:55 * 7:30 Jo 7:44, 8:20, 13:1 * 7:31 Jo 2:23, 8:30, 10:42, 11:45, 12:11, 42 * 7:33 Jo 13:33 * 7:34 Jo 8:21, 13:36, 17:24

³⁵ Hĭrak katĭp epei au, mĭt iuwe ne Isrel natĭpan nar ik: “Hĭrak kakno nein te haiu ap mamnapĭnek a? Hĭrak kakno kakrer wit wit me mĭt ap ne weiwĭk me Isrel kerek mĭt han nai ne Isrel newiyen te hĭrak kaktĭp mĭt ne weiwĭk me Grik hĭm me God a? ³⁶ Kenmak te hĭrak katĭp menmen im: ‘Maain yi yayĭnyaitno te yi ap yainepya au. Hi ano wit kerek yi ap te yaisĭsa yainen taau?’ ”

Jisas hĭrak kĭre tĭpar yaaim mamkaap mĭt nanu werek

³⁷ *Me wĭ mĭkaru me mĭt hĭr nererik naam menmen, hĭram wĭ iuwe epei man, Jisas kekrit kerp katĭp keriuwe hĭm iuwe kar ik: “Keimĭn hĭm niu enuk (o mar kewenkĭkĭwek hĭm) kaknen kakĭra te kakĭm tĭpar mei.” ³⁸ *Menmen im hĭram mar ke hĭm me God metpim. Hĭram matĭp, “Keimĭn kisĭsa, te menmen yaaim mamu mamĭt maain mĭre hĭtĭk meke han kĭrak mamnen witeik.” ³⁹ *Jisas katĭp hĭm im me God Hĭmĭn Yaaik kerek neimĭn nisesik, te hĭr nantĭwek kaku kakĭkre han kĭr. Me wĭ im God Hĭmĭn Yaaik ap kan wen au kentar Jisas ap kaa pĭke kekrit ken wit ke God keit menmen iuwe wen au.

Mĭt newep hasini pĭnan pĭnan nentar hĭm me Jisas

⁴⁰ *Mĭt yapĭrwe nererik menep menep nemtau Jisas, hĭr natĭp hĭm mar im: “Mĭtĭk ik ek hĭrak kĭre mĭtĭk profet hĭrekes kinĭn kaknen

* **7:37** Lev 23:36; Ais 55:1; Jo 4:10, 14 * **7:38** Ais 58:11; Sek 14:8

* **7:39** Jo 16:7, 20:22; Ap 2:4 * **7:40** Diu 18:15; Jo 6:14; Ap 3:22

me wɨ menep Mitik Krai kaknen.” ⁴¹ *Mit han natip hirak kerekek Mitik God kehimitanek keruwetek kaknen ek. Te mit han natip, “Mitik kerek God keruwetek kaknen ap te mitik kei ke provins Galili taau!” ⁴² *Tiwei me God matip, “Mitik God keruwetek kaknen hirak nepenyek ke mitik Devit. Te mite wawinaak kakit Betlehem kerek wit nipaa Devit kewi en.” ⁴³ *Te hir mit yapirwe nererik newep nau nimin pinan en han kitet him ham, pinan natip han kitet him ham me Jisas. ⁴⁴ *Hirak katip menmen im epei au, mit han hanhan nantiwekhis nanwisik kakikre winak enuk ke gavman. Te hir ap netiwekhis nentar wɨ kerek maain kaki ap man wen au.

Mit iuwe ninin naanmipre mit ne Isrel ap nises Jisas au

⁴⁵ Menmen im epei au, mit in naanmipre winak ke God ninaaiwir Jisas pike nen natip mit iuwe pris ninin naanmipror, netike mit ne Farisi. Te hir netpor, “Yenmak te yi ap yetiwekhis yeiyik yan in a?” ⁴⁶ Te mit in ne winak iuwe ke God netpor, “Mit nei ap nipaa natip nar ke mitik ik ek hirak katip.”

⁴⁷ Te mit ne Farisi neneri netpor nar ik: “Hirak kari han ki ketike mit miyapir en a? ⁴⁸ Yi ap yir mitik kei kerek kinin naanmipri ek o haiu mit ne Farisi mises him mirak au! ⁴⁹ Mit yapirwe in en ap nertei him lo me Moses nisesim werek nar ke haiu mit au. Te God kakriwaank kakit ninaan mirak me wɨ maain hirak skelim haiu mit ne

* **7:41** Jo 4:29, 1:46, 7:52 * **7:42** 2Sml 7:12; Sam 89:3-4; Mai 5:2; Mt 2:5-6 * **7:43** Jo 9:16 * **7:44** Jo 7:30

ti.” ⁵⁰ Nikodimas kerek nɪpaa ke wɪtaan ken kɪr Jisas hɪrak mɪtɪk kiutɪp ke hɪr mɪt ne Farisi hɪrak ketpor, ⁵¹ “Hɪm lo maiu hɪram matɪp haiu mɪt iuwe eminɪn mamɪntau hɪm mɪtɪk hɪrak ketpim, mamɪr menmen hɪrak kɪrɪakem, te maain haiu matɪp hɪrak yaaik o enuk. Haiu emɪmtau hɪm mɪrak werek, te haiu emɪrtei menmen hɪrak kɪrɪakem werek werek.”

⁵²⁻⁵³ Te hɪr nenerek netpɪwek, “Ti enuk ke Galili har ke mɪt en a? Ehɪr tɪwei me God werek werek te ti ertei mɪtɪk profet kei ap te kaknen in hɪrak ke provins Galili auye!”

8

Hɪm me mɪte wari mɪtɪk his wewenem

¹ [Hɪr natɪp epei au, hɪr mɪt yapɪrwe kerek nererik hɪr nen wit kɪr, te Jisas ken mɪniyu (o neiyɪp) mɪt nenewek wit Oliv. ² Teipmen wen hekrit enum eik, Jisas ken wɪnak iuwe ke God. Te mɪt yapɪrwe nenerik neweiknɪwek nau tɪ te hɪrak ketpor hɪm. ³ Mɪt iuwe ninɪn nertei hɪm lo me Moses natɪp mɪt em, hɪr netike mɪt ne Farisi neit his mɪte kerek epei wetike mɪtɪk hak hɪr nɪrɪran hɪr neiyɪp nan. Hɪr netpɪwe werp nɪmɪn ke ninaan me mɪt. ⁴ Hɪr natɪp Jisas nar ik: “Mɪtɪk luwe, mɪte ip ep epei wari mɪtɪk hak his wewenem te mɪt han nɪri. ⁵ Hɪm lo Moses keweteyem matɪp mɪte wɪrɪak menmen enum mar im haiu emwɪr nan mamɪp wawi. Te in ek ti atɪp mekam?”

⁶ Hɪr natɪp hɪm mar im me nanri han ke Jisas te hɪr nesiuwek hɪm nantɪwek his kakno wɪnak enuk. Te hɪr ap nanmitɪwekpɪn au. Hɪrak kertei,

te h̄irak kiteh̄ir kenke his t̄iwak k̄irak kewis h̄im m̄iwaai t̄i.

⁷ Te h̄ir au nerp nit̄iwekhi menmen. Jisas kekrit kari h̄irekes werek te h̄irak ketpor, “M̄it̄ik keim̄in kiut̄ip ke yi m̄it̄ kerek ap kises menmen enum k̄ir̄iakem au, h̄irak ekin̄in ekw̄ir nan ekip.”

⁸ H̄irak kat̄ip epei au, h̄irak kiteh̄ir kewis h̄im meriuwe histuwak k̄irak mau t̄i. ⁹ Te h̄ir nemtau h̄im Jisas ketpor kar ik, h̄ir nenepep n̄ire ne kiut̄ip kiut̄ip nen witeik. M̄it̄ iuwe niut̄ip niut̄ip nin̄in netpaan, h̄ir m̄it̄ han wein̄in n̄ikaru ere h̄ir n̄inaaiw̄ir Jisas kiut̄ip kepeit n̄im̄in ein ketike m̄ite kerepep weperp. ¹⁰ Jisas kekrit kerp kari h̄irekes te h̄irak ketp̄iwe, “H̄ir m̄it̄ neit̄ nein? Ap kei kiut̄ip kerp in te h̄irak kaks̄iwut h̄im me menmen enum ti h̄ir̄iakem?”

¹¹ M̄ite wewenhi wat̄ip, “M̄it̄ik luwe h̄ir epei nen. Ap kei kiut̄ip kerp in au.”

Jisas ketp̄iwe, “Hi ap te heswut h̄im me menmen im enum ti h̄ir̄iakem taau. Ti enaaiw̄ir in eno, te ti ap p̄ike erīak menmen enum au em̄it̄!”]

Jisas k̄irak k̄ire wepni k̄ir ke t̄i ik ek

¹² Jisas p̄ike kat̄ip m̄it̄ nisesik kar ik: “Hi h̄ir h̄ire wepni ke t̄i ik ek. Keim̄in kis̄isa kemtau h̄im mai, h̄irak ap kakises menmen enum m̄ire w̄itaan toto taau. H̄irak kakises menmen mai yaaim m̄ir m̄ire wepni te h̄irak kak̄it̄ h̄im̄in yaaik kaku kak̄it̄.”

¹³ M̄it̄ ne Farisi nat̄ip Jisas, “In ek ti et̄pim me ti h̄irekes. Menmen im ti et̄pim h̄iram menmen wein̄im meteiknai ti keim̄in au.”

¹⁴ Jisas ketpor kar ik: “Au, menmen hi h̄irekes erīakem hat̄ip me hi h̄irekes h̄iram yaaim werek

hentar hi hertei hi eke nein han te hi ano nein. Te yi ap yertei hi heke nein han o hi p̄ike ano nein. ¹⁵ Yi skelim hi te yises menmen enum me t̄i. Yi ap yertei werek menmen me hi h̄ir̄iakem te yi wen yeswo h̄im. Te hi ap skelim m̄it̄ik kiut̄ip kerekek kar ik au. ¹⁶ Te hi kitet m̄it̄ nan̄ir̄p ninaan mai me menmen h̄ir̄ n̄ir̄iakem h̄iram te yaaim werek mentar hi ap h̄irekes kiut̄ip skelim h̄ir̄ m̄it̄ me menmen im. Haai kai God kerek keriuweta hi han in h̄irak kau ketikewa kekepa haw̄ir w̄ir̄iak menmen im. ¹⁷ H̄iram h̄im lo mi mat̄ip m̄it̄ik̄it wiketeret tat̄ip menmen miut̄ip h̄irap yaaim werek mentar h̄irak̄it tat̄ip h̄im miut̄ip m̄ip̄iram. ¹⁸ Hi hetpi me hi h̄irekes hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik luwe. Haai kai kerek keriuweta hi han in h̄irak ketikewa haw̄ir wewepyap̄ir hi keim̄n.”

¹⁹ H̄ir m̄it̄ en nit̄iwekhi, “Haai kit keik?”

Jisas ketpor, “Yi ap yertei hi keim̄n te yi yep̄itari Haai kai. Yi yerteiya te yi yaȳir̄tei Haai kai.” ²⁰ Jisas ketpor h̄im im keit w̄inak iuwe ke God, keit haau kerek m̄it̄ newis pewek mekre bokis newet God em m̄iwaai en. Te m̄it̄ nei ap new̄irek kekre w̄inak enuk nentar w̄i m̄irak h̄irak kaki ap epei man wen au.

Yi ap te eitikewa yaino wit kerek hi anori en taau

²¹ Jisas p̄ike ketpor keteipim, “Hi ano eh̄it en eh̄it (o ano auwesi eh̄it). Te yi maain yaȳinyaitno te yi yayi yeriuwe menmen enum yi ȳir̄iakem. Te yi ap eino nein kerek hi ano en taau.”

²² Te m̄it̄ iuwe ne Isrel nat̄ip, “H̄irak kat̄ip kar ik, ‘Yi ap yaino wit kerek hi ano taau.’ H̄im im

h̄irak ketpim m̄ire h̄irak kaknep h̄irekes kakit nein te haiu ap mamno mamtikerek?”

²³ Jisas kewenhi ketpor, “Yi m̄it yi ne t̄i ik ek keriyen. Te hi au hi ke t̄i ik au. Hi ke wit kau niu. ²⁴ Mar keremem te hi etpi yi yayi yeriuwe menmen enum mau mekre han ki. Yi ap yerteiya hi M̄it̄ik God keriuweta hi han t̄i ik e. Te yi yaino si yaȳintar menmen enum yi ȳir̄akem.”

²⁵ H̄ir nit̄iwekhi, “Ti keim̄in?”

Jisas kewenhi ketpor, “Hi epei hetpi h̄im menmen n̄ipaa ein ek, w̄i kerek hi hin̄in hewepiyap̄ir h̄im God ketpewem. ²⁶ Menmen yap̄irwe yi ȳir̄akem te hi etpiyem skelim yi m̄it ariuwereh ah̄ir ke m̄it̄ik masistret h̄irak k̄ir̄akem. Te hi ap ariakem in ek au. In ek hi et̄ip yi m̄it ne t̄i h̄im me M̄it̄ik luwe kerek h̄irak keriuweta hi han in h̄irak yaaik h̄irak ketpewem te hi epei hemtewem. Hi ariak menmen im keremem. Menmen ham au.”

²⁷ H̄ir ap mertei menmen h̄irak ketporem me Haai k̄irak God ek au. ²⁸ Te h̄irak ketpor, “Maain te yi eir̄ak hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik luwe yewerik̄ika hahu nu tentarak̄it, te yi yaȳir̄tei hi keim̄in hi h̄irekes. Te maain yi eiȳir̄tei hi ap h̄ir̄ak menmen me hi h̄irekes au. Hi hetpi menmen miut̄ip kerek epei Haai kai ketpewem. ²⁹ H̄irak kerek keriuweta hi han ti ik h̄irak kepu ketikewa. H̄irak ap k̄inaiw̄ira hi kiut̄ipen hep̄u. Au, hekrit hi hemtau menmen m̄irak hisesim te h̄irak han yaaik keriuwa.” ³⁰ M̄it yap̄irwe nemtau h̄im me menmen Jisas ketpim, te h̄ir nisesik.

Jisas kat̄ip h̄im me m̄it nau werek, m̄it au nau enum

³¹ Jisas katip mit ne Isrel kerek nemtau him m+rak nisesik kar ik: “Yi yises him mai hi epei hetpiyem yi yire mit disaipel nai. ³² Yi yayirtei him yaaim werek, te him yaaim im mamkepi yainepim yaikeipin menmen enum, yar ke mitik epei ketpaan kinaaiwir winak enuk.”

³³ Mit han en natip, “Haiu nepenyerer ne mitik Ebrahim. Haiu ap nipaa mire mit nriak menmen weinim me mitik hak kerek naanmiprai au. Ti henmak te ti atip him im em, ‘Yi yayu yaaim werek yainopin yaikeipin menmen enum yar ke mitik epei ketpaan kinaaiwir winak enuk a?’”

³⁴ Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Yi mit yapirwe kerek yi yriak menmen enum yi yar ke mit nekre winak enuk ke menmen enum yi yisesim hirak mewenkeki mari han ki yi ap te einaiwirem au.

³⁵ Mit kerek nepu nekre winak enuk ap te nanises han kir nanriak menmen au. Te mitik kerek kepu witeik hirak kepu kepeit en kises han kirak kirak menmen. ³⁶ Te hi Nikan ke God hi herekyi yi eire yaain einopin eikeipin menmen enum, te yi eiyu werek werek. ³⁷ Hi hertei yi nepenyerer ne Ebrahim. Te yi yayiyep yayintar yi ap yemtau him mai yisesi. ³⁸ Hi hetpi menmen nipaa Haai kai epei keteiknewem, te yi yriak menmen kerek nipaa haai ki hirak ketpiyem.”

Jisas katip mit haai kir hirak Seten

³⁹ Hir newehi netpiwek, “Haai kaiu hirak Ebrahim.” Jisas ketpor, “Yi nikerek ne Ebrahim hiras, te yi yairiak menmen yaaim mamir ke hirak kiriakem. ⁴⁰ Te menmen hi epei hetpiyem hiram him yaaim werek hi hemtewem meke God

man. Te yi wen hanhan yaitip yayiyep. Ebrahim hirak kinapen menmen im. ⁴¹ Yi yiriak menmen kerek haai ki kiriakem.”

Hir nenerek natip, “Miyerer naidu ap niwaai netike mit han te hir naidu nar ke ti au. Haiu Haai kaiu kiutip God hirekes.”

⁴² Jisas ketpor, “God hirak Haai ki hirekes, te yi han tewenina. Hirak keruweta hi heke wit kirak han te hi hau in ek. Hi ap hises han kai hinaaiwir wit te hi han ti ik auye! Haai kai keruweta. ⁴³ Yi yenmak te yi ap yertei menmen hi epei hetpiyem a? Yi yepitariyem yentar yi ap yau werek werek yemtau him mai. ⁴⁴ Yi nikerek ne haai ki Seten, te yi hanhan yayises menmen enum mirak. Nipaa enum eik wi kerek hirak kinin kau ek, hirak enuk kenepep mit naa. Hirak ap pike kire yaaik mei kike au, kentar hirak ap katip him yaaim mamkaap mit au. Hirak enuk kemipin mit kari han kir mekrerek. Hekrit hekrit hirak enuk kemitopin, hirak haai ke mit hir nemitopin. ⁴⁵ Hi hetpi him yaaim ap hemipin au, te yi ap yisasa yentar menmen hi nepei hetpim me Seten. ⁴⁶ Keimin kiutip ke yi ektip menmen hi epei hiriakem hiram enum? Hi hetpi him yaaim te yi yenmak yi ap han kiteta? ⁴⁷ Mit kerek hir nikerek ne God hir enimtau him me God. Te yi ap nikerek ne God au yentar yi ap yemtau him mirak.”

Ebrahim miye pirak winaak wen au, hi hininek hepu

⁴⁸ Mit iuwe ninin naanmipre mit han ne Isrel hir netpiwek, “Nipaa haiu matip werek. Ti

hîrekes mîtik enuk ke wit Sameria herwe kewit te ti han ken sip.”

⁴⁹ Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Hi herwe ap mekra au. Hi hewenîpi niuk me Haai kai keremem, te yi au yetpo enum ap yewenîpi niuk mai au. ⁵⁰ Hi ap hîrîak menmen te mît nantîp hi yaaik iuwe au. Maain God kakteikîn mît hi yaaik iuwe, hîrak han ekitet menmen hi hîrîakem. ⁵¹ Hi hetpi werek. Neimîn nises hîm mai, hîr ap te nani au. Hîr nanu nanît tipmain tipmain enum eik.”

⁵² Mît iuwe ne Isrel netpîwek, “In ek haiu mertei herwe enum mersîs han kit te ti han ken sip. ⁵³ Mîtik Ebrahim ketike mît profet kerek newepyapîr hîm me God natîp mît em, hîr epei naa. Te ti hatîp neimîn nises hîm mit te hîr nanu nanît tipmain tipmain enum eik. Ti iuwe hinîn Ebrahim ketike mît profet a? Ti han kitet ti keimîn a? Ti han kitet ti hîre God a?”

⁵⁴ Jisas katîp kar ik: “Hi hîrekes hewenîpi niuk mai hîram menmen weinîm. Hi au Haai kai kerek yi yatîp yi yisesik yewenîpiyek hîrak kewenîpi niuk mai. ⁵⁵ Yi yatîp yi yerteiyek, te ti yisesik au. Hi herteiyek hisesik. Hi hatîp hi hepîtariyek, te hi mîtik enuk hemipîn har ke yi mît. Au, hi herteiyek, hi hises hîm mîrak. ⁵⁶ Maam ki Ebrahim hanhan kakîr wî kerek hi anaaiwîr wit ke Mîtik luwe eweikîn hîre mîtik anen hahu tî ik atike yi mît. Hîrak epei kîrek te hîrak han yaaik.”

⁵⁷ Mît iuwe ne Isrel netpîwek, “Ti ap epei enuk he mîtik wen au, ti epei hîr Ebrahim a? Taauye!”

⁵⁸ Jisas ketpor, “Hi hetpi werek Ebrahim miye pîrak winaak wen au, hi kerekek hepu.”

⁵⁹ Hirak katip epei au, mit neit nan nanwirem nankip. Au, Jisas kiune hirekes hirak kinaaiwir winak iuwe ke God ketpaan ken witeik.

9

Him me mitik nanamir toto Jisas kekepek kire yaaik

¹ Jisas keke ti kepno, hirak kir mitik hak kerek miye winaak hirak enuk nanamir toto. ² Mit disaipel narak nitiwekhi nar ik: “Mitik luwe, neinin nriak enum te miye pirak winaak te hirak nanamir toto? Hirekes o miye haai narak?”

³ Jisas ketpor kar ik: “Mitik ketike miye haai ap nriak enum au. Hirak nanamir toto kentar God kriak menmen yaaim kakriuwerek kakteikin mit em. ⁴ Haiu emriak menmen me God kerek keriuweta hi han. Haiu emriakem me wi hirak kimat haiu mamriakem. Haiu emriakem emntar maain wi mamnen te mit ap te nanriak menmen mar im au. ⁵ Hi wen hepu ti ik ek, hi hire si mir meteikin mit yapirwe yayiwe, hi heteiknor menmen me God.”

⁶ Hirak katip menmen im epei au, hirak kenikin timank men ti keweiknim mire toni, hirak kewisim mau nanamir ke mitik eik. ⁷ Hirak kewisim epei au, hirak ketpiwek, “Ti eno ekir ekre wan niuk mirak Siloam.” (Haiu meweikin him im haiu matip ‘Mit neriuwetem men.’) Jisas ketpiwek epei au, hirak ken kekemyet ninaan te hirak pike kan kir ein ein werek werek.

⁸ Hirak epei kan, te mit nau menep nirapitek netike mit han nirek nipaa kau ti ek kitehi mit me pewek, hir natipan nar ik: “Mitik ik nipaa kau

tî kitehi mît nanwetiwewek pewek. Mîtik ik o au a?” Mît han en, hîr natîp, “Mîtik ik ninaan mîrak mar ke mîtik hak eik kau tî.” ⁹ Mît han natîp, “Mîtik ik kerekek nîpaa kau tî kitehi mît pewek.” Au, mît han natîp, “Hîrekes au. Hîrak ninaan mîrak mîre mîtik kerek nîpaa nanamîr toto ek.” Hîrak ketpor, “Au, hi mîtik hîrekes kerek nîpaa nanamîr toto.”

¹⁰ Hîrak ketpor, te hîr nitîwewekhi, “Ti harkeik te nanamîr kit yaaik te ti hîr ein ein a?”

¹¹ Hîrak ketpor kar ik, “Mîtik ik hîr nenewek Jisas kenikîn tîmank mau tî keweiknenim ere mîre toni, te hîrak kewisîm mau nanamîr kai te hîrak ketpo kar ik: ‘Ti eno ekemyet ninaan emîkre wan niuk mîrak Siloam.’ Epei au, hi hen hekemyet ninaan mai te nanamîr kai kîre yaaik hi hîr ein ein werek werek.” ¹² Hîrak katîp epei au, hîr nitîwewekhi, “Hîrak keit nein?” Hîrak katîp, “Hi hepîtariyek.”

Mît ne Farisi nitehi mîtik me menmen Jisas kîriakem

¹³ Hîr mît neithis mîtik ik kerek nîpaa nanamîr enuk toto ek hîr neriyaak ketikeri nen nîr mît ne Farisi kerek ninîn nises hîm me Moses. ¹⁴ Wî kerek Jisas kewis toni kau mîtik nanamîr toto te hîrak nanamîr yaaik kesiupan kîr ein ein werek werek, hîrak kîriak menmen im me wî Sabat kerek mît ap nîriak menmen au. ¹⁵ Hîrak ketikeri nen nîr mît ne Farisi, hîr nitîwewekhi pîke kakîtpor karkeik te hîrak in ek kîr ein ein. Hîrak kewenhi katîp, “Mîtik hîrak kewen toni kau nanamîr kai, hi hekekyet te hi hîr ein ein.” ¹⁶ Mît han ne Farisi natîp, “God keruwet mîtik ik au kentar hîrak

kiriak menmen me wi Sabat ap kises him me Moses au.” Mit han natip, “Mamirkeik te mitik enuk kakriak menmen yaaim mamir im?” Hir mit newep nau nimin. Pnan natip Jisas enuk, han pnan natip hirak yaaik.

¹⁷ Mit ne Farisi nitehi mitik neteipim nar ik: “Ti han kitet mekam me mitik kerekyut nanamir? Hirak yaaik?”

Hirak ketpor, “Hirak mitik profet kerekek.”

¹⁸ Mit iuwe ne Isrel nertei mitik ik au, te hir ap han kitet nipaa hirak nanamir enuk toto, te in ek hirak kir ein ein. Hir nemtau him mirak au ere hir nitehi miye haai narak. ¹⁹ Hir nitorhi nar ik: “Ik ek hirak nikan kit kerek nipaa yi yinaak ek, hirak nanamir toto? Karkeik te hirak kir ein ein?”

²⁰ Miye haai narak netpor, “Haiu mertei ik ek nikan kawir kerek hawir winaak hirak nanamir toto, hawir werteyek. ²¹ Hawir wepitari hirak karkeik te hirak kipir ein ein. Yi eiyitiwekhi. Hirak epei kire iuwe. Hirak kirekes kakitpiyem.”

²² Miye haai narak natip nar ik nentar hir ninaain mit iuwe ne Isrel. Mit iuwe nipaa natip keimin katip Jisas hirak Mitik Krais kerek kaknen kakikaap haiu mit, hir ap nanweniwekhi kaknen winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai au. ²³ Miye haai narak nertei menmen im te hir netpor, “Hirak epei iuwe, te yi eiyitiwekhi em.”

²⁴ Mit iuwe pike nari mitik kerek nipaa nanamir toto ek hirak kan te hir netpiwek nar ik: “Ti ewenipi niuk me God, te ti atip werek. Haiu

mertei mıtık ik ap kises God werek werek o au. Ti ewepyapırek hırak enuk.”

²⁵ Hırak ketpor kar ik: “Hi hepıtari mıtık ik hırak yaaik o enuk. Menmen miutıp hi hertei. Nıpaa hi nanamır toto, te in ek hi hır ein ein werek werek.”

²⁶ Hır pıke nitıwekhi, “Hırak kerekyut mekam? Hırak karkeik te hırak keniput nanamır kit kıre yaaik?”

²⁷ Hırak ketpor kar ik: “Hi epei hetpiyem, te yi ap yisesim werek werek au. Yi yenmak te yi hanhan yayımtewem yaiteipim a? Yi hanhan yayisesik yi yayır disaipel nırak a?”

²⁸ Hırak katıp epei au, hır han enuk netpıwek enum nar ik: “Ti kerekek hises hım mırak. Haiu auye! Haiu mises hım me Moses! ²⁹ Haiu mertei God katıp Moses hım mırak, te mıtık ik weinık haiu mepıtari keimın keriuwetek kan.”

³⁰ Mıtık keneri ketpor kar ik: “Menmen im yaaım menipa hi heniıwesıs. Yi yepıtari keimın keriuwetek hırak kan, te hırak kekepa kırıak nanamır kai kıre yaaik. ³¹ Haiu mertei God hırak kemtau hım me mıt enun hır nitıwekhi menmen au. Hırak kemtau hım keremem me mıt yaain hır nırıak menmen God hanhan hır nisesi. ³² Nıpaa God kewis tı ere in haiu ap memtau mıtık hak kıkıkaap mıt nanamır enum toto, te hır nır ein ein werek werek au. ³³ God ap keriuwet mıtık ik te hırak ap kakrıak menmen werek werek taauye!”

³⁴ Hır mıt nemtaantıwo nenerek nar ik: “Nıpaa miye pit winit ti enuk mıtık weinık, te ti han kitet ti mıtık iuwe hetpai menmen me God a?” Hır netpıwek epei au, hır nepırek ken witeik.

Mit ap nises him me Jisas hir nire mitik nanamir toto

³⁵ Jisas kemtau hir epei nepirek ken witeik, te hirak kinketn+wek. Hirak kinap+nek epei au, hirak kit+wekhi kar ik: “Ti kerekek hises him me mitik ke wit ke Mitik luwe o au?”

³⁶ Mitik ik kit+wekhi kar ik: “Mitik luwe, ti etpo hirak keim+n te hi hises him mirak.”

³⁷ Jisas ketp+wek, “Ti epei hirek hirak kerek in ek hirak ketput menmen.”

³⁸ Hirak p+ke kat+p Jisas kar ik: “Mitik luwe, hi han kitet ti Mitik ke wit ke Mitik luwe.” Te hirak kewen nin+p kewen+pi niuk mirak.

³⁹ Te Jisas kat+p, “Hi han ti ik te hi hewepyap+ir neim+n nises God, neim+n hir au. Hi han akaap mit netari him me God te hirak kakrekyor han kitet hir nanamir toto te hir nanisesik nanirteiyek werék werék. Hi han te neim+n hir han kitet hir epei nertei him me Moses werék werék, hi heteiknor hir ap nises God werék werék au. Hir nire mit enun nanamir toto.”

⁴⁰ Mit han ne Farisi nerp netikerek nemtau menmen hirak ketpim, hir netp+wek nar ik: “Ti ap han kitet haiu nanamir toto metike mit yap+irwe wein+n au a?”

⁴¹ Jisas ketpor, “Yi yep+itari hi keim+n te God ap han kitet menmen yi yerekyewem hiram enum iuwe au. Kike. Te in ek yi yat+p yi yertei menmen me God werék werék, te menmen enum mekre han ki hiram emu em+it!”

10

Him me Jisas naanm+pre sipsip

¹ “Hi hetpi werek werek. Mitik kerek ap kitet ya weipir kakno niwa ke sipsip au, hirak kiniu niwa keke han kerekir ken nimin ein, hirak mitik enuk kekintip menmen. ² Te mitik kerek kitet ya weipir hirak mitik ke naanmipre sipsip. ³ Mitik kerek kekiwo niwa kau ya weipir kire mitik ik, hirak kewisik ken nimin hirak kakno nimin te sipsip mamimtau him mirak, hirak kekine niuk me sipsip miutip miutip, hirak keriyaam keyim kakno wit eik. ⁴ Hirak kari sipsip mirak hirak kinin kakno. Sipsip hiram misesik mentar hirak keninewem (o keninorem), hiram memtau tonik mekre nikip te hiram misesik. ⁵ Te mitik hak taau. Hiram mineinik mirir mentar hiram ap memtau tonik mekre nikip kire mitik kerek naanmiprewem (o naanmiprorem) au.”

⁶ Jisas katip mit ne Farisi him im, te hir ap nertei menmen werek werek hirak ketporem me hirekes au.

Jisas katip hirekes kire mitik naanmipre sipsip

⁷ Mit netari menmen hirak ketpim te Jisas pike katip kar ik: “Hi hetpi werek werek hi hirekes hire weipir ke sipsip. Hi hikaap mit hir nire sipsip hir nanises him me God. ⁸ Mit yapirwe nipa ninin nan naanmipre mit ne Isrel hir mit enun nire mit nekintip menmen. Mit hir nire sipsip ne God ap nises mit in au. ⁹ Hi hire ya weipir. Neimin nisisa hir nire sipsip naninen nimin niwa, te hir nanu werek maain nanino witeik naninantin yenkis yaaim nanim. ¹⁰ Mitik enuk kekintip menmen kaknen te kakit menmen kaknep sipsip kakawaank menmen. Hi au hi han

te h̄ir nani au. H̄ir nanu werek werek nan̄ir ke God hanhan h̄ir nanwim.

¹¹ “Hi h̄ire m̄it̄ik yaaik naanm̄ipre sipsip hi hahi akaap sipsip nai te h̄ir nanu werek werek. ¹² M̄it̄ik kerek naanm̄ipre sipsip kak̄it pewek mamrerim, h̄iram ap sipsip m̄irak. H̄irak k̄ir nepere iuwe ke yaank kaknen, h̄irak k̄inaain k̄ir̄ir te nepere iuwe ke yaank kemiyei sipsip ken k̄iyaau kiut̄ip kak̄ip, te h̄iram ham m̄ir̄ir mewep ein mewep ein. ¹³ M̄it̄ik kar ik k̄ir̄ir kentar h̄irak ap hanhan sipsip au. H̄irak naanm̄iprewem kak̄it pewek mamrerim keremem. ¹⁴ Hi h̄ire m̄it̄ik yaaik naanm̄ipre sipsip. Hi hertei werek werek m̄it̄ neim̄in h̄ir n̄ire sipsip nai, h̄ir nerteiya nis̄isa. ¹⁵ Hi hetike Haai kai werteyak̄it mar im. Hi hertei m̄it̄ n̄ire sipsip nai, h̄ir nerteiya. Hi hetike sipsip nai hanhan meriuwehan te hi hahi akepi. ¹⁶ M̄it̄ han n̄ire sipsip nai, h̄ir nepu, te h̄ir ap ne weiw̄ik me m̄it̄ nai ne Isrel au. Hi tewen haryei nantike m̄it̄ han in te h̄ir nemtau h̄im mai nanis̄isa. Maain h̄ir nanre weiw̄ik miut̄ip te hi kiut̄ip naanmampror.

¹⁷ “Haai h̄irak hanhan keriuwa hentar hi hanhan hahi akaap m̄it̄ te hi p̄ike akrit. ¹⁸ M̄it̄ik hak ap te kakiyep te hi hahi au. Hi han kai kerekek. God ketpo menmen im te hi ar̄iakem. H̄irak kat̄ip werek te hi hahi, maain h̄irak kakwisa hi p̄ike akrit hahu.”

¹⁹ M̄it̄ iuwe ne Isrel en h̄ir newepan nau n̄im̄in p̄inan, han kitet menmen im, p̄inan au han kitet menmen ham nentar h̄im m̄irak. ²⁰ M̄it̄ yap̄irwe nat̄ip, “Herwe kau kekrerek, te h̄irak han ken sip

h̄irak ketaritari kat̄ip menmen im em. Yi yenmak te yi yerp in yemtau h̄im m̄irak a?”

²¹ M̄it han nat̄ip h̄im m̄irak ap h̄im me m̄it̄ik kerek herwe kau kekre han k̄irak au. Herwe ap te k̄ir̄iak m̄it̄ik nanam̄ir toto enuk ek te h̄irak k̄ire yaaik k̄ir ein ein werek werek au.

M̄it iuwe ne Isrel neweik̄in sip newet Jisas

²² Jisas kat̄ip menmen im meit wit Jerusalem me w̄i m̄it nererik han tewen̄in n̄ipaa m̄it nep̄ir menmen enum mekre w̄inak ke God, h̄ir p̄ike n̄ikaisiu weip̄ir, te h̄ir p̄ike nan̄ino n̄im̄in newen̄ipi niuk me God. Me w̄i im h̄iram m̄ire haw̄i h̄itan. ²³ Jisas ken kitet w̄inak iuwe ke God keit haau m̄it nenewem ‘H̄in̄p ke m̄it̄ik iuwe King Solomon.’ ²⁴ H̄irak wen kepu en, m̄it iuwe ne Isrel neweik̄n̄iw̄ek nit̄iw̄ekhi, “W̄i marmenum te ti heteik̄nai haiu mam̄irteiyek. Ti etpai werek werek. Ti M̄it̄ik God kehimit̄anit ti akepai haiu m̄it o au?”

²⁵ Jisas ketpor, “Hi epei hetpi te yi ap han kitet h̄im mai werek werek au. Menmen yaaim hi h̄ir̄iakem heriuwe menmen iuwe me Haai kai h̄iram mewepayap̄ir hi keim̄in. ²⁶ Yi ap yises h̄im mai yentar yi ap ȳire sipsip nai au. N̄ipaa hi hetpiyem! ²⁷ Sipsip nai h̄ir nan̄im̄tau h̄im mai hi herteiri niut̄ip niut̄ip h̄ir nis̄isa. ²⁸ Te hi ekepi te h̄ir nanu nantikewa tipmain tipmain enum eik, h̄ir nani au. M̄it̄ik h̄irak ap te kakri m̄it sipsip nai te h̄ir ap nanises h̄im mai nan̄iwaank taau. ²⁹ Haai kai kerek kewetau m̄it in h̄irak kin̄in menmen yap̄irwe. M̄it̄ik hak ap kakri m̄it nisesik te h̄ir nanweik̄in sip nanwet̄iw̄ek nan̄iwaank

taau. ³⁰ Hi etike Haai kai hawir wekiyakit wepu niutip.”

³¹ Hirak katip menmen in epei au, mit iuwe ne Isrel pike neit nan te hir nankip. ³² Jisas kitorhi, “Hi epei hiriak menmen yapirwe me ninaan mi hises menmen Haai kai kehimitena hi hiriakem. Me mekam miutip te yi eiwir nan yayiyep a?”

³³ Mit iuwe ne Isrel netpiwek, “Haiu mamitep me menmen yaaim ti hiriakem au. Haiu mamitep mamintar ti atip enum, ti hire mitik kerekek, te ti hatip ti hirekes hire God.”

³⁴ Jisas katip, “Him me God mau tuiwei hiram matip mar im: ³⁵ ‘Hi atip yi yire God.’ Haiu mertei him me God mau tuiwei hiram yaaim ap mamweikin matip him ham taau. God katip mit kerek hirak kewetir him mirak hir nire God. ³⁶ God Haai kehimitena hirak keriuweta te hi han hau ti ik ek te yi yenmak yatip hi hatip enum hentar hi etpi hi Nikan ke God a?”

³⁷ “Hi ap hiriak menmen Haai kai kehimitena, te yi ap eiyses him mai au emit!

³⁸ Te hi hiriak menmen me Haai kai. Yi yinapen han ekitet him hi hetpiyem me Haai kai keriuweta hi han ti ik yentar hi mitik kerekek. Te yi han ekitet menmen hi hiriakem te yi yayirtei werek werek han ekitet Haai kai God ketikewa hawir wekiyakit wepu han kiutip.”

³⁹ Hirak katip menmen im epei au, hir pike nantiwekhis nanwisik kakikre winaik enuk, te hirak kinaiwiri ken.

⁴⁰ Hirak kinaiwiri pike ken kerekir mani Jordan ken kiun wit kerek nipaa Jon kikir mit, hirak kewiyen. ⁴¹ Mit yapirwe hir nan natip, “Jon ap kiriak menmen yaaim kikaap mit enun hir nire

yaain kar ke mitik ik kiriakem. Te menmen hirak ketpei me mitik ik ek hiram yaaim werek.”⁴² Mit yapirwe nau en, hir han kitet hirak Mitik Krai kerek God kehimitanek kaknen kakikaap haiu mit.

11

Mitik Lasaras epei kaa

¹ Mitik hak kiutip niuk mirak Lasaras, hirak kau wit Betani. Betani hirak wit kerek Maria wetike heiyuwe pire Mata newi en.² (Nipaa mite Maria ip ep wewen tipar yaaim minin yaaim mire natin kipna em mentar hit me Mitik luwe Jisas. Epei au hire pike wenke paan kire pike weiyik wesiuninwekem. Mite ip e hire yenten kire Lasaras. Hirak kinap.)³ Hirak Lasaras kinap te Maria wetike Mata hir nesiuwe him men Jisas netpiwek, “Kit yinak Lasaras nepei kinap wisenum. Ti enen ekepik te hirak kakre yaaik.”⁴ Jisas kementewem, hirak katip, “Lasaras kinap keremem ap te kaki herwe enuk kakno kakisine kakit au. Menmen im man te mit nanwenipi niuk me God, mit nanwenipi niuk mai hi Nikan ke God.”

⁵ Jisas han tewenin Mata wetike kikire pire, netike yenten kir Lasaras.⁶ Jisas kementau him me Lasaras kinap, te hirak wen kepu wit kerek hirak kepwi en ere wi wiketerem.⁷ Epei au, hirak katip mit disaipel narak, “Haiu pike emno provins Judia.”

⁸ Te mit disaipel newenek natip, “Mitik luwe, ti hanhan pike eno wit kerek nipaa ein mit nau en nanwir nan nanitep a? Ek it haiu emu in!”

⁹ Jisas katip kar ik: “Ap 12 aua me hekrit ere hinkewi a? Te mitik kakno kakitet yayiwe ap te kakrewo menmen kakinkewin kentar hirak wepni kir kan ti ik ek, hirak kir yayiwe hirak kitetik. ¹⁰ Te hirak kakno kaki witaan, hirak kakrewo menmen te kakinkewin kentar ap wepni kir keteikn+wek menmen werek werek.”

¹¹ Jisas katip him im em epei au, hirak pike ketpor keteipim kar ik: “In ek Lasaras epei kiwaai keit, te hi pike eno akotitek kakikrit kaku.”

¹² Mit disaipel netp+wek nar ik: “Mitik luwe, hirak kiwaai, te hirak maain pike kakre yaaik. Te haiu emu in a?”

¹³ Jisas ketpor me Lasaras hirak epei kaa, te hir han kitet hirak keptor hirak kiwaai kerekek.

¹⁴ Mar keremem te Jisas ketpor werek werek kar ik: “Lasaras epei kaa. ¹⁵ Te hi han yaaik hi ap hau hetikerek kerek wi hirak kaa kentar maain hi hekepik yi eiyirtei God keriuweta hi han. In ek haiu emno emirek.”

¹⁶ Mitik Tomas hir nekine niuk mirak ham nenewek Didimas, hirak katip mit disaipel han ne Jisas kar ik: “Tis, haiu emno emtike Mitik luwe te haiu mami mantikerek.”

Jisas kan kir Lasaras yentenrer narak hir newepnak

¹⁷ Maain Jisas kan, mit netp+wek nar ik: “Wi tekyaaait Lasaras kaa, hir newisik kiwaai kekre han kewen kinik.” ¹⁸ Wit Betani ap yan+m+n ke wit iuwe Jerusalem. Au menep kire 3 kilomita. ¹⁹ Te mit miyapir yapirwe ne Isrel epei nan Betani nanir Mata wetike Maria, hir enwenor han kir yaaik nentar yenten kir Lasaras epei

kaa. ²⁰ Mata wemtau Jisas kaknen, hire wen te wawiwenyipirek wawit yayiwe eik. Te Maria au wepu winak eik.

²¹ Mata wan watip Jisas, “Mitik luwe, nipaa ti epei enen ehu in te yenten kai ap te kaki taau.

²² Te hi hertei God in ek kakwetit menmen kerek ti hitiwekhiyem heriuwerem em.”

²³ Jisas jetpiwe, “Yenten kit tewen kakikrit kaku kakre mitik.”

²⁴ Mata wewenhi watip, “Hi hertei maain hirak kakikrit me wi kerek God kehimitenem skelim mit.”

²⁵ Jisas ketpiwe, “Hi Haai ke mit pike nanikrit nanu. Hi Haai ke mit nanit himin yaaik. Neimin nises him mai, hir nani, te maain hi pike akian nanu nanit. ²⁶ Neimin kerek nau nisisa hir keriyen nanit himin yaaik nanu nanit tipmain tipmain enum eik. Ti han kitet him mai hisesim o au?”

²⁷ Mata wewenhi war ik: “O Mitik luwe, hi hises him mit. Hi hisesit hentar hi hertei ti Nikan ke God, ti Mitik kerek God kehimitenit ti han ti ik e.”

Jisas kikit kerwe kaa

²⁸ Mata watip him im epei au, hire pike wen wenine kikir pire Maria. Hir wik hasini hire wetpiwe main main war ik: “Mitik luwe epei kan kitauhi hi hetput ti eno ehirek.” Hire wetpiwe epei au, hire wen wiriak menmen. ²⁹ Maria wemtau him im em, hire wesiukin wasenum wen wawir Jisas. ³⁰ Jisas ap epei kan kiun wit ik wen au. Hirak wen kepeit wit kerek Mata epei wen wirek kewiyen. ³¹ Mit miyapir ne Isrel neit winak kir enwenin han kire hir nir Maria

hîre wesiuknen wasenum wen, te hîr nisesiye. Hîr natîp, “Hîre waunîne herwe hei te hîre waukîtek.”

³² Te Maria epei wan wiun wit kerek Jisas kewiyen, hîre wîrek wenke wîwaai hît mîrak wewenîpiyek. Hîre watîp, “Mîtik luwe, nîpaa ti epei enen in ne, te yenten kai ap te kaki au.”

³³ Jisas kîrep wîkît, te mît miyapîr ne Isrel kerek epei netikerep hanhan ek hîr nîpkîtek, hîrak han enuk te hîrak han kîrak kekrit. ³⁴ Te hîrak kîwîwehi kar ik: “Yi yewisîk kîwaai nein?”

Hîr natîp, “Mîtik luwe enen ehîrek.”

³⁵ Jisas han tewenînek kîkîtek. ³⁶ Mît han en ne Isrel natîp, “Eiyîrek, hîrak hanhanek wîsenuk.”

³⁷ Te mît han natîp, “Hîrak nîpaa kîriak mîtik kerek nanamîr toto hîrak kîr ein ein ek a? Hîrak ap te kakîkaap Lasaras kaa au a?”

Jisas kîkîak Lasaras kekrit kepu

³⁸ Jisas han enuk han kekrit, te hîrak ken han kerek mît epei newisîk kîwaairi en. Han ik kerekek nîpaa hîr nekinîk kekre nan hîr newis nan keiyepet hîm kîrak. ³⁹ Jisas katîp, “Yi eiyînke nan ik eknepîn.”

Mata yenten kîre kerek kaa ek, hîre watîp, “Mîtik luwe, hîrak epei kaa ere wî tekyaaait epei men, te hîrak epei kînîn enuk. Ti ap ekeisiuwek ekît!”

⁴⁰ Jisas ketpîwe, “Hi hetput ti ehises hîm mai te ti tewen hahîr menmen iuwe me God mamnen.”

⁴¹ Hîrak katîp epei au, hîr nenkre nan ken pîn, Jisas kîkîamnaan katîp, “Haai ti yaaik ti epei emtau menmen hi hituthiyem. ⁴² Hi hertei me wî yapîrwe ti hemtau hîm mai, te hi hatîp hîm im

em hentar m̄t in en, te h̄r nan̄rtei ti heriuweta hi han t̄ ik ek.”

⁴³ H̄rak kitehi God menmen im epei au, h̄rak ken̄ne h̄m iuwe kar ik: “Lasaras, ti etpaan enen witeik.” ⁴⁴ Te m̄t̄ik kerek kaa ek h̄rak ketpaan kan witeik. His h̄t m̄rak h̄r newenkekim meriuwe laplap kerek n̄paa h̄r neiȳm newis̄ik ek, te laplap ham mewenk̄ik̄wek ninaan m̄rak. Jisas ketpor, “Yi eisiupen̄wek laplap einaiw̄rek ekno.”

M̄t iuwe ne Isrel nimen̄p̄inan nat̄ipan nan̄nep Jisas kaki

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)

⁴⁵ M̄t miyap̄r yap̄rwe ne Isrel kerek epei nan n̄r Maria, h̄r n̄r menmen Jisas k̄r̄iakem, te h̄r han kitet h̄rak M̄t̄ik kerek God keriuwetek kan t̄ ik. ⁴⁶ Au, m̄t han p̄ike nen nat̄ip m̄t ne Farisi me menmen Jisas epei k̄r̄iakem.

⁴⁷ Te m̄t ne Farisi netike m̄t iuwe ne pris netike m̄t ne kaunsil h̄r nererik nat̄ip nar ik: “Haiu em̄iak mekam? H̄rak epei k̄r̄iak menmen iuwe mar im! ⁴⁸ Te haiu mamwis̄ik kak̄riak menmen mampar im, te m̄t yap̄rwe nanisesik. M̄t nanisesik, te m̄t iuwe ne wit Rom nansiuwe ami nan̄nen nanwen winak iuwe ke God h̄r nan̄waankai haiu m̄t ne Isrel!”

⁴⁹ M̄t̄ik hak niuk m̄rak Kaiafas, kerek me tito im h̄rak hetpris kin̄n pris yap̄rwe, h̄rak ketpor, “Yi h̄ras ap yertei menmen mei kike taau! ⁵⁰ Yi ap yertei werek h̄ram yaaim te m̄t̄ik kiut̄ip ik kaki, haiu m̄t yap̄rwe ne weiw̄ik me Isrel au.”

⁵¹ H̄rak ap kat̄ip im em me han k̄rak. Au, h̄rak m̄t̄ik het pris kerek kin̄n naanm̄pre m̄t

en me tito im em, te h̄rak kat̄ip h̄im k̄ire profet kar ik ek: Jisas kaki kak̄ikaap m̄it ne Isrel keriyen. ⁵² H̄ir keriyen au, h̄rak kaki te kakri m̄it miyap̄ir n̄ire n̄ikerek yap̄irwe ne God nau nerer wit wit nan̄inen nan̄ire m̄it ne weiw̄ik miut̄ip. ⁵³ Me w̄i in ere maain, m̄it iuwe ne Isrel nimen̄ip̄in nan̄nep Jisas. ⁵⁴ Mar keremem te Jisas ap ken kitet yayiwe yaaik ke m̄it ne Judia. H̄rak k̄inaiw̄iri h̄rak ken yaank wein̄ik m̄it ap newi en, ken wit hak niuk m̄irak Efraim. In ek h̄rak kau ketike m̄it disaipel n̄irak.

⁵⁵ W̄i me m̄it ne Isrel nererik nan̄im menmen han tewen̄in n̄ipaa God kenep m̄it ne Isip, h̄ram epei man menep. W̄i me m̄it nererik nan̄im menmen wen au, h̄ir m̄it miyap̄ir n̄inaaiw̄ir wit k̄ir n̄iniu nen wit Jerusalem me nanwet pris menmen te God kakt̄ip h̄ir yaain, nan̄ir ke h̄im me Moses ket̄ipim. ⁵⁶ H̄ir yap̄irwe n̄ipiun wit Jerusalem, h̄ir n̄inat̄in Jisas. H̄ir neit w̄inak iuwe ke God n̄im̄in ein, h̄ir nitehiyan nat̄ipan, “Yi han kitet mekam? Haw̄ir han kitet h̄rak ap te kaknen in kak̄im menmen kakt̄ike m̄it miyap̄ir in taau.” ⁵⁷ M̄it iuwe pris netike m̄it ne Farisi epei nat̄ip m̄it neim̄in nertei Jisas keit nein, te h̄ir en̄inen nan̄it̄por te m̄it iuwe nan̄no nant̄iw̄ek his nank̄ip.

12

Maria wewen t̄ipar m̄in̄in yaaim mentar h̄it me Jisas

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Maain w̄i ham Jisas p̄ike kan wit Betani, wit kerek Lasaras kewiyen. H̄rak m̄it̄ik kerek Jisas

kikiak te pike kekrit. Me wi im, wi hispinak kiutip (6) wen mepu ere mit nererik nanim menmen me Pasova. Me wi im mit hir han tewenin nipaa God kenep mit ne Isip, te hir Isrel au. ² Mit en hir epei nemani menmen me Jisas kakim neit wit kir eik. Mata wikaap mit kerek newetir menmen. Mitik Lasaras kau ketike Jisas tekiyakit taam menmen. ³ Te mite niuk mire Maria, hire yenten pe Lasaras wekin min tipar me nu nad minin mekrerem me mit hir newir pewek iuwe nantiwem, hire wewenem mentar Jisas hit mirak. Epei au, hire wesiunenim meriuwe paan kire. Tipar yaaim minin mekre winak au han iuwe kewen. ⁴ Mitik disaipel hak kiutip ke Jisas niuk mirak Judas ke Iskeriot, kerek maain kakwepyapir Jisas kakno his me mit iuwe ne Isrel, hirak katip, ⁵ “Nenmak te mit ap neit tipar yaaim minin im em nesiwerem nanit pewek mererim mar 300 kina te hir enwet mit enun ap netenen menmen enwetirem?” ⁶ Hirak ap han tewenin mit enun ap netenen menmen au. Hirak enuk kekintip menmen. Hirak naanmipre tikenup kerek Jisas ketike disaipel narak newis pewek mekrerek ek te hirak kekinenim kisawinem. ⁷ Hirak katip kenerep, te Jisas ketpivek, “Ewisiye ewirp! Hire wetenen menmen im wiriakem me maain hi hahi hir mit nanwisa akre hei. ⁸ Mit enun netenen menmen au hir nanu nantikewi hekrit, te hi au. Wi ham hi anaiwiri.”

Hir mit iuwe pris natip naninep Lasaras kaki

⁹ Mit yapirwe ne Isrel nemtau Jisas keit wit Betani, te hir nen en nanirek. Hir ap nanir Jisas kiutip kerekek au. Hir nanir Lasaras kerek Jisas

kikiak kaa ek pike kekrit kau. ¹⁰ Te mit iuwe pris nimenipin naninsep Lasaras ketike Jisas. ¹¹ Mit yapirwe neweikin sip newet him me mit iuwe ne Isrel hir nises Jisas, nentar menmen Jisas kiriakem.

*Jisas ken wit Jerusalem kire mitik iuwe king
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)*

¹² Maain wi ham hekrit, mit yapirwe kerek epei nan nererik nanim menmen me wi Pasova kerek hir han tewenin God kenep mit ne Isip, hir nemtau Jisas kaknen wit Jerusalem. ¹³ Te hir neit wapnake neiyim nen newenyipirek neit yayiwe eik. Te hir ninap natip,

“God ti yaaik. Haiu emwenipi niuk me mitik ik kan kakikrehir ke ti Mitik luwe God.

Ti akaap mitik ik naanmamre haiu mit ne Isrel.” ¹⁴ Jisas kinapin donki (hirak kire hos), te hirak kewik kar ke him me God mau tiwei metpim mar im:

¹⁵ “Yi mit yau wit Saion, yi ap einapen!

In ek Mitik luwe ki kaknen kakri kau donki wen yaaik kipniu.”

¹⁶ Mit disaipel nirak ap nertei nenmak hir niriak menmen im ere maain Jisas kaa pike kekrit ken wit ke God kakit niuk iuwe. Maain hir han kitet menmen nipaa tiwei me God metpim, hir nertei nenmak hir nerekyiwek im em.

¹⁷ Mit yapirwe kerek nipaa nau netike Jisas me wi kerek hirak kenine Lasaras nipaa hirak kaa te hirak kekrit kekre herwe hei kan. Mit in nir menmen im, te hir nen newepyapir menmen hirak kiriakem. ¹⁸ Mar keremem te hir mit yapirwe nen newenyipir Jisas. Hir nemtau Jisas

kiriak menmen iuwe mar im. ¹⁹ Te hir mit ne Farisi nesiuwehan him natipan nar ik: “Yi eiyiri! Menmen haiu miriakem ap te mamwenek taau! Mit yapirwe ne ti ik nisesik.”

Mit han ne Grik hanhan nanir Jisas

²⁰ Mit han ne weiwik me Grik nan Jerusalem netike mit han ne Isrel, te hir nererik naam menmen han tewenin wi nipa God hirak kenep mit ne Isip. ²¹ Hir nan nir mitik Filip (hirak ke wit Betsaida keit provins Galili), te hir natip, “Mitik iuwe haiu hanhan mamir Jisas mamitpivek menmen.” ²² Filip ken katip Endru, te hirakit wiketeret ten tatip Jisas.

²³ Jisas ketpivekit, “Wi apei menep man te hi Mitik ke wit ke Mitik luwe, God kakweto niuk mirak yaaim iuwe hi etiwem. ²⁴ Hi hetpi him werek. Yehes kei kiutip ke rais kinatin kiwaai ti au, te yehes kiutip kerekek karpau. Yi eikir ekikre ti, te kakine nikim yapirwe. Mar im hi hir mit nanwisa akre hei. Maain hi akrit hi akaap mit yapirwe nanises him me God. ²⁵ Neimin hanhan nanises han kir nanawaank hiras. Neimin ap nises han kir nau ti ik ek, hir nises han ke God, te maain han kir kaku werek werek tipmain tipmain enum eik. ²⁶ Mit neimin nanriak menmen mai hi hiriakem, te hir enisisa hir nani nanir ke hi hahi. Wit kerek hi hewiyen te mit niriak menmen mai hir nanwiyen. Te Haai kai kakwis niuk mir iuwe kentar hir nisisa.

Hir mit enwenipi niuk me hi Mitik ke wit ke God

²⁷ In ek han kai kekrit kehinhin te hi atip mekam? Te hi atip Haai hi anaaiwir menmen

im mamnen mamiyep? Au, mar keremem te hi han hau ti ik e. ²⁸ Haai, ti enip niuk me mit emre iuwe!” Jisas katip kar ik te him meke nepni man matip mar ik: “Hi henip niuk mai mire iuwe, te hi pike ariakem mamre iuwe.”

²⁹ Te mit yapirwe nerp menep nemtau him kerekek, te hir natip, “Nepni mewenin.” Mit han au, natip, “Mitip ensel ke God ketpwek.”

³⁰ Jisas ketpor, “Him em ap man me menmen mai mamkepa au. Hiram man te mamkepi yi eiyirtei God keruweta hi han ti ik e. ³¹ In ek, wi epei man,

te God skelim hir mit nau ti ik ek me menmen enum nipaa hir niriakem. In ek hirak kakinin Seten kerek naanmipre menmen enum me ti.

³² Te maain mit nanwenkika hi ahu nu tentarakit, te hi ari han ke mit yapirwe nanisisa.” ³³ (Jisas katip him im keteikin mit karkeik te hirak kaki.)

³⁴ Te mit yapirwe pike newenhi natip nar ik: “Hir haiu misesim nipaa mit newisim mau tiwei hiram matip mitik kerek God kehimitanek kakikaap mit en te hirak kaku kakit tipmain tipmain enum eik. Ti henmak te ti hatip mitik ke wit ke Mitik luwe mit han hir nanwenkekik hirak kaki? Keimin hirak Mitik ke wit ke Mitik luwe God a?”

³⁵ Jisas kewenhi ketpor him tok piksa kar ik: “Wepni kakir kike kau ninin ke yi mit. Yi eiyitet yayiwe me wi wepni (o yanm) kir, te yi eiyu werek, te witaan ap mamsawin yayiwe. Maain hi anaiwiri ano, yi eiyir mitik kerek ke witaan kakno kepitari yayiwe hirak ken nein. ³⁶ Yi eiyisisa hi hire wepni (o yanm) wi hi hepu in, te maain yi yire mit yi eiyises menmen yaaim.”

Mit yapirwe ne Isrel ap nises him me Jisas

Jisas katip menmen im epei au, hirak ken kisawin hirekes kenpin kekeipnor. ³⁷ Hir mit nipaa nirek kiriak menmen iuwe kikaap mit ninap hir nire yaain, te hir ap han kitet hirak Mesaia, mitik kerek God keriuwetek kan ti au. ³⁸ Hir ap nisesik, te him nipaa mitik profet Aisaia ketpim kewisim mau tiwei mamnen mar im:

“Mitik luwe, neimin nises him maiu? Mit auye! Mitik luwe keteikin menmen mirak iuwe men neimin?
Mit yapirwe!”

³⁹ Te mit ap nisesik nentar him nipaa Aisaia pike kewisim mau tiwei mar im:

⁴⁰ “God hirak kesor nanamir (o naan) kir te hirak tokik kepu, hirak kenipi te hir han toenuk. Te hir ap nir menmen werek werek au, hir ap nertei menmen werek werek.

Hir nertei menmen werek werek, te hir nanisesik te hirak kakikepi hir nire yaain, te hir au.”

⁴¹ Mitik profet Aisaia katip menmen im kentar hirak kir Jisas keit niuk mirak iuwe te hirak kewepyapirek.

⁴² Me wi im, mit iuwe ne Isrel yapirwe hir nises Jisas. Hir ninapen mit ne Farisi, te hir ap newepyapir hir nises Jisas. Hir natip te mit ne Farisi nanipiri naninepin nankeipin winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai.

⁴³ Hir hanhan iuwe mit nantip hir yaain, te hir hanhan kike God hirak kakitpor hir yaain. Hiram menmen weinim.

*Maain Jisas skelim mit nanit wit ke God kakri-
uwe him nipaa hirak katip mit em*

44 Jisas katip him iuwe kar ik: “Neim+n nis+sap ap nis+sa hi kiutip kerekek au. Hirak kises Mitik luwe kerek keriuweta hi han ti ik e. 45 Neim+n nira, te hiram mamir ke hir n+r Mitik luwe kerek keriuweta hi han ti ik e. 46 Hi han ti ik ek, hi hire wepni kir. Mit neim+n niutip niutip kerek nis+sa, hir ap nanu enum nan+r ke mitik ke witaan kau auye! 47 Neim+n nemtau him mai te ap nisesim, hi ap skelim hir mit au. Hi ap han ti skelim mit nau ti ik ek au. Hi han te hi akepi. 48 Mitik keim+n ke yi mit keweikin sip keweto ap kemtau him mai, maain menmen mekam skelim mitik ik a? Me him kerek n+paa hi hetpiyem, hiram skelim mitik ik me wi kerek God skelim mit. 49 Menmen im hiram werek mentar hi ap hises han kai hetpim au. Haai kerek keriuweta hi han ketpo him te hi ewepyapir. 50 Hi hertei him hirak ketpim mamriak mit nanu werek tipmain tipmain enum eik. Menmen hi hetpiyem hiram menmen Haai kai ketpewem.”

13

Jisas kekemyet+it hit me mit disaipel n+rak

¹ Wi me mit nererik nanim menmen me Pasova kerek hir han tewen+n God kenep mit ne Isip teipmen mamnen. Jisas kertei wi mirak epei man te hirak kaki kaknaaiwir ti ik, te hirak pike kakno kakir God Haai. Hekrit hekrit hirak han tewen+n mit n+rak yaain nau ti ik ek. (Hirak han tewen+ni ere maain hirak kaki.) Te in ek hirak kakteiknor hirak han tewen+ni wisenum. ² Jisas ketike mit disaipel n+rak naam menmen. Seten epei kakri han ke Judas, nikan ke Saimon ke wit Iskeriot, te hirak kakwepyapir Jisas kakwet

mít enun ek. ³ Jisas kertei Haai kírak God epei kewetiwek menmen iuwe werek, hírak kertei hírak kan keke wit ke God, te hírak píke kakno kakírek. ⁴ Te Jisas kekrit kekeipín yeno kerek hír naam menmen menterim em, kenemtín laplap saket men, te hírak kakír laplap taul nokik mau mamín mírak. ⁵ Epei au, hírak kewen típar mekre tíkenup kekemyetít mít disaipel nírak hít hiyap mír. Hírak kesiunenim keriuwe taul kerek kakír kau mamín mírak em, kóre mítík enuk weiník kíriak menmen me mít iuwe nírak.

⁶ Jisas ken kakír Saimon Pita, te hírak Pita ketpíwek, “Mítík luwe, ti henmak te ti hekemyetít hít mai?”

⁷ Jisas kewenhi ketpíwek kar ik: “In ek ti ap hertei menmen in ek hi híriakem. Te maain ti tewen erteiyem.”

⁸ Pita katíp Jisas, “Ti ap te ekemyetau hít mai taauye!”

Te Jisas píke ketpíwek, “Hi ap akemyetut hít, te ti ap har ke mítík disaipel kai taau!”

⁹ Saimon Pita kewenhi katíp kar ik: “Mítík luwe, ti ap ekemyet hít mai keremem au. Ti akemyetít his metike paan.”

¹⁰ Jisas katíp, “Keimín kísima hírak kóre mítík kerek epei kíkír, hírak yaaik prar prar, te hírak ap píke kakíkír hírekes. Au, me hít miutíp keremem, hírak ekíkírem. Yi yapírwe yi yaain yíre mít epei níkir prar prar neit. Kiutíp kerekek au. Hírak kóre mítík hapík mewik.” ¹¹ Jisas epei kertei keimín kerek maain kakwepyapírek kakno his me mít enun, te hírak katíp mít nírak, “Yi mít

han ki kire mit epei nikir prar prar. Te kiutip au han kirak enuk kire mitik ap kikir hapik mewik.”

¹² Jisas epei kekemyetit hit mir epei au, te hirak pike keriuwet saket mirak mire laplap, te hirak pike kau yeno. Hirak kau yeno, hirak kitorhi, “Yi yertei hi henmak te hi epei herekyiyem o au? Hi hetpi. ¹³ Yi yenewa hi Mitik luwe enuk hi ewepiyapir him. Hiram werak te yi yenewa mar im yentar hi hirekes luwe kerekek. ¹⁴ Hi Mitik luwe ki hewepiyapir him, te hi hekemyeti hit. Yi yises menmen hi herekyiyem, yi eikemyetit hit me ni yinan, yar ke mitik enuk weinik kirak menmen me mitik iuwe kirak. ¹⁵ Hi epei ateikniyem te yi eiyisesim empar kerek hi epei herekyiyem. ¹⁶ Hi hetpi werak. Mitik kiriak menmen me mitik hak, hirak ap te kakininek me menmen taau! Mitik kerek keriuwet mitik hak katip mit him mirak, hirak iuwe kininek. ¹⁷ In ek yi yertei menmen ti hetpiyem werak yi eiyisesim eiriakem. Hiram mamkepi te yi han yaaik eiyu.

¹⁸ “Hi ap hatip me yi yapirwe. Hi hertei neimin kerek hi nipaa hehimiteni en. Te him mau tiwei me God em matip menmen mamnen mamir im: ‘Mitik kere hi hewetiwek menmen hirak kaam, hirak kerekyo enum.’

¹⁹ In ek hi hetpi menmen in. Maain menmen im mamnen mamiyep, te yi eiyirtei hi Mitik ik kerek God keriuweta hi han akaap mit ne ti. ²⁰ Hi hetpi him werak! Keimin hirak kakithis mit naanmampror kerek hi heriuweti nanino ek, hirak kakir hirak kaktauhish. Keimin kaktauhish naanmiprau, hirak kakir ke hirak kakithis Mitik luwe kerek keriuweta hi han in.”

Jisas katip Judas maain kakwepyapirek te mit enun nankip

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)

²¹ Jisas katip him im epei au, hirak han enuk kekre han kirak, te hirak kewepyapir ketpor him im. “Hi hetpi werek, Mitik kiutip ke yi mit hirak maain kakwepyapir kakime yipir mit enun hir naniyep.”

²² Te mit disaipel niutip niutip niwaainaan niran. Hir nepitari hirak katip mitik keimin.

²³ Mitik disaipel kiutip hi John hirekes kerekek Jisas hanhana, hi hau hirapit Jisas menep.

²⁴ Saimon Pita kitauhi keriuwe his katip, “Ti hitiwekhi hirak katip ke keimin.”

²⁵ Pita kitauhi epei au, hi mitik disaipel ik ek henke hau hirapit Jisas hitiwekhi, “Mitik luwe, keimin kakriak menmen im?”

²⁶ Jisas ketpo kar ik: “Hi hatip bret ik ek kerek hi awisik ekre min tipar mekrerek, te hi ewet mitik kere kakriak menmen im em.” Hirak katip epei au, hirak kewet Judas nikan ke Saimon ke wit Iskeriot bret ik hirak kaak. ²⁷ Judas keit bret ik kaak epei au, Seten kan kari han kirak, te Jisas ketpiwek kar ik: “Ti eno waswas eriak menmen ti hanhan eriakem.”

²⁸ Haiu mit kerek mekiyan maam menmen em ap mertei mekam Jisas ketpiwekem. ²⁹ Haiu mit disaipel mertei Judas ketenen pewek maiu mekre tanik, te haiu mit han kiau han kitet Jisas ketpiwek kakno kakwir pewek keiyim kakit menmen me haiu mamim, o hirak ketpiwek hirak kakno kakwet mit kerek ap netenen menmen kakwetir pewek

mei. ³⁰ Te Judas keit bret wasenum, h̄rak ketpaan ken witeik. In ek h̄rak witaan toto.

Jisas kat̄ip m̄it n̄rak h̄im ham yaaim h̄ir enis-esim

³¹ Judas epei ken witeik, Jisas kat̄ip, “In ek hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik luwe ah̄it niuk iuwe me menmen hi ariakem akaap m̄it. Te in ek God kak̄it niuk iuwe kentar menmen hi ariakem. ³² God kak̄it niuk iuwe, te h̄rak kak̄teik̄n m̄it hi M̄it̄ik ke wit k̄rak kak̄teik̄nor hi niuk mai iuwe. H̄rak kak̄riakem waswas. ³³ N̄ikerek nai hi ap te hahu t̄i ik ek atikewi w̄i yap̄rwe. Maain yi yaȳn yaȳitno te hi het̄pi h̄im im em. Hi epei hept̄ip m̄it iuwe ne Isrel em mar im: ‘Yi ap te yaino wit kerek hi anori en.’ ³⁴ Hi et̄pi h̄im ham yaaim yi eiyisesim. Yi han etwen̄nan eiȳr ke han tewen̄ni, te yi han etwen̄nan em̄it ek keremem. ³⁵ Yi han tewen̄nan, te h̄ir m̄it nerer wit wit nanri nant̄ip yi disaipel ne hi Jisas.

*Jisas kat̄ip Pita kak̄weik̄n sip kak̄wet̄iwek
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)*

³⁶ Saimon Pita kit̄iwek̄hi kar ik: “M̄it̄ik luwe ti eno nein?”

Jisas ket̄p̄iwek, “Ti ap eh̄is̄isa eno wit kerek hi anori en. Te maain ti eh̄is̄isa.”

³⁷ Pita kit̄iwek̄hi, “M̄it̄ik luwe ti henmak te hi ap eh̄isesit in ek a? Hi epei hanhan hahi akepit.”

³⁸ Jisas kewenhi kat̄ip, “Ti werek te ti hanhan hahi akepa a? Hi et̄put h̄im werek. Suware ap te kak̄nep enum wen au, te ti ehiune at̄ip wikak̄ ti herteiya au.”

14

Jisas h̄irak k̄ire yayiwe te m̄it nanisesik h̄ir nan̄ino God Haai

¹ Jisas wen kat̄ip kar ik: “Yi ap han enuk te yi han ekitet menmen au em̄it! Yi yises God, te in ek yi eiysis̄isa. ² W̄inak ke Haai kai haau yap̄rwe mekrerek. Hi ehin̄in ano etn̄ini wit kakmer̄iri. Hi etpiyem mentar menmen im mepu. Au hi ap te etpiyem. ³ Maain hi epei hetn̄ini wit epei au, te hi p̄ike anen atihis yainen, te yi eiyeu wit kerek hi hewiyen. ⁴ Yi yertei eiyses menmen te yi einu wit kerek hi enori en.”

⁵ M̄it̄ik Tomas kat̄ip Jisas, “M̄it̄ik luwe, haiu ap mertei nein ti enori en. Em̄irkeik te haiu em̄irkeik te haiu em̄irtei yayiwe kakno keriyen a?”

⁶ Jisas ketp̄iwek, “Hi h̄ire yayiwe, te m̄it nan̄ir God. Hi Haai ke h̄im yaaim, hi Haai ke menmen mamkaap m̄it nan̄it h̄im̄in yaaik kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik. Neim̄in nan̄ino Haai kai God ek, te h̄ir nanis̄isa nanre h̄ir nitet yayiwe. ⁷ In ek yi epei yerteiya. Te yi yaȳrtei Haai kai God. Te in ek ere maain yi yerteiyek, yi nepei ȳirek.”

⁸ M̄it̄ik Filip kat̄ip Jisas, “M̄it̄ik luwe, to eteiknai God Haai, te haiu han yaaik emu.”

⁹ Jisas ketp̄iwek, “N̄ipaa enum eik hi epei hau hetikewi w̄ yap̄rwe, te in ek Filip, yi wen au yep̄itari menmen? Neim̄in epei n̄ira, te h̄ir epei n̄ir Haai kai. Ti henmak te ti hitauhi, ‘Eteiknai God Haai h̄irak k̄ire mekak a?’ ¹⁰ Filip ti ap hertei Haai kai God ketikewa haw̄r wekiyak̄it wau niut̄ip? Menmen hi hetpiyem h̄irak ap h̄im

mai au. Haai kerek kau kekre han kai h̄rak kerekek kises han k̄rak k̄r̄ak menmen m̄rak. ¹¹ Yi eiyises h̄m hi etpiyem kerek hi etpi hi hetike Haai kai God haw̄r wekiyak̄t wau niut̄p. Te h̄m im au yi eiȳr menmen kerek hi h̄r̄akem h̄kaap m̄t n̄nap his h̄t enum n̄re yaain, te yi eiȳrtei hi etike Haai kai haw̄r wekiyak̄t wau niut̄p. ¹² Hi hetpi h̄m werek. M̄t neim̄n nanis̄sa, h̄r nanr̄ak menmen iuwe mam̄r ke hi h̄r̄akem. Menmen h̄r nanr̄akem h̄ram mamin̄n menmen mai mam̄ntar hi ano ah̄r Haai kai ehu etikerek esiuwe God H̄m̄n Yaaik kaknen kak̄kaap yi m̄t. ¹³ Te hi eweti menmen kerek yi eiyitehi God em meriuwe niuk mai iuwe. Hi ewetiyem, te m̄t nanwen̄pi niuk me God Haai nan̄ntar menmen hi arekiyem. ¹⁴ Yi eiyitauhi menmen heriyai heriyai eiriuwe niuk mai iuwe, te hi ar̄akem ewetiyem.

Jisas kat̄p h̄rak kaksuwe H̄m̄n Yaaik ke God kaknen

¹⁵ “Yi hanhana, te yi eiyises h̄m hi hetpiyem. ¹⁶ Hi tewen ehitehi Haai kai kakweti keiyak kaknen kak̄kepi kaku kaktikewi tipmain tipmain enum eik. ¹⁷ H̄rak God H̄m̄n Yaaik kakt̄p m̄t h̄m yaaim kak̄kre han k̄r. H̄rak ap kaku han ke m̄t ne t̄i kentar h̄r ap n̄rek nerteiyek. Te yi eiȳrteiyek eiȳntar h̄rak kaku kaktikewi kaku kak̄kre han ki. ¹⁸ Maain w̄ hi ano wit ke Haai kai, hi ap enaiw̄ri te yi yayu wein̄m eiȳr ke n̄kan miye haai aurek. Au, hi p̄ke anen. ¹⁹ W̄ epei menep te m̄t ne t̄i ik ek ap te p̄ke nan̄ra au. Te yi eiȳra. Maain yi yayi yi p̄ke yayīkrit yayu eiȳntar hi hahi hi p̄ke akrit ehu. ²⁰ Maain hi p̄ke

ekrit ehu, yi eiyırteı hi etike Haai kai God hawır wekiyakıt wau niutıp. Yi eiyırteı hi hetikewi haiu mekiyan mau niutıp.

²¹ Mıt neimın nerteı hım mai nisesim, hır keriyen hanhana. Te Haai kai hanhani kentar hır hanhana. Te hi hanhani heteiknor hekre han kır hi hau hetikeri.”

²² Mıtık Judas hak (ap mıtık Judas ke wit Iskeriot au) hırak katıp, “Mıtık luwe, ahırkeik te ti anen eteiknai hırekes, te mıt yapırwe ne tı ik ek au a?”

²³ Jisas ketpıwek, “Mıt neimın hanhan nanises hım mai, te Haai kai hanhani. Te Haai kai ketikewa hawır wawu wawıkre han kır. ²⁴ Mıt neimın ap hanhana ap nanises hım mai au. Hım kerek hi epei etpiyem em ap mekre han kai man au. Hıram menmen me Haai kai kerek keriuweta te hi han tı ik ek, hıram man. ²⁵ “Hi hepu hetikewi te hi epei hetpi hım im em. ²⁶ God Hımın Yaaik kakıkepi, God Haai kaksıuwerek kaknen kakıntera kakteikni menmen yapırwe te kakıkepi han tewenın hım kerek nıpaa hi epei hetpiyem.

²⁷ “Hi are aneiwırı te hi han yaaik kai kaku kakıkri. Hi han yaaik kai hi ewetiyem, hıram mamre han yaaik ke mıt ne tı ik ek netiwem au. Yi ap han kekrit einaain menmen mamnen au emıt! ²⁸ Yi epei yemtau hi hetpi hi epei eneiwırı ano. Te hi pıke anen ari. Yi hanhana, te yi han yaaik hi pıke ano ahır Haai kai kentar hırak iuwe kinına kakıkepi iuwe te yi eirıak menmen yapırwe. ²⁹ Hi epei hinın hetpi menmen im em in ek me wı menmen ap mamnen wen au. Te maain hıram mamnen, yi eiyırteı hi Mıtık kerek

nipaa God hirak keriuweta hi han ti ik ek. ³⁰ Hi ap hatip hetikwei yapirwe hentar mitik enuk Seten hirak iuwe kinin naanmipre mit miyapir ne ti ik e kaknen kaktauhis. Hirak ap kinina au. ³¹ Te hi ewisik hirak kaktauhis, te mit yapirwe ne ti ik ek, hir enirtei hi hanhan Haai kai God, hi hiriak menmen yapirwe hirak ketpo hi hiriakem. Eiyikrit, emnaaiwir wit ik haiu emno.”

15

Hi hire waai yaaim hikaap mit

¹ Jisas katip, “Hi hire waai yaaim. Haai kai God hirak kire mitik naanmipre waai mekre ni. ² Mit nisisa hir nire nu heneik mari. Neimin hir ap nisisa werek werek, hir nire nu heneik ap mari, te Haai kai kakremir. Nu heneik mari mine nikim, Haai kai keremir yinam ere hiram yaaim te tito ham hiram mamri mamu menep menep. ³ Yi epei yaain yentar him mai hi hetpiyem hiram mau mekre han ki. ⁴ Yi eiyisisa, te hi ehuekre han ki. Nu heneik ap mau waai, hiram mamri mamine nikim au. Yi mit ap yisisa, te yi ap yirak menmen yaaim au.

⁵ “Hi hire waai, yi yire heneik mai. Neimin hir nisisa, hi hahu akre han kir, hir nanriak menmen yaaim. Yi ap yisisa, te yi yirak menmen yaaim au. ⁶ Neimin ap nisisa, God keriuweti nen nire mit neket heneik enum newirem miwaai ti meweimei meit. Maain hir nanit heneik mar im nanwirem mamno si, si tatim. ⁷ Yi yisisa, him mai mau mekre han ki merekyi yi yisesim, maain yi eiyitehi God menmen yi hanhanem, te hiram mamnen mamir ke yi yitiwekhiyem. ⁸ Yi yirak

menmen yaaim, te m̄t nanwen̄pi niuk me Haai kai, te yi yeteik̄n m̄t yi m̄t disaipel nai yi yis̄sa. ⁹ Hi hanhan eriuwi har ke Haai hanhan keriuwa. Yi yewisa hi wen naanempri hanhan heriuwi. ¹⁰ Yi yises h̄m mai, te yi yewisa hi wen naanm̄pri hanhan heriuwi har ke hi hises h̄m me Haai kai, te h̄rak naanm̄prau hanhan keriuwa.

¹¹ “Hi epei etpi menmen im te menmen menipa hi han yaaik mamu mākre han ki, te yi han yaaik iuwe. ¹² Hi hetpi h̄m im yi eiyisesim. Yi hanhan yeriuwehan eiȳr ke hi hanhan heriuwi. ¹³ M̄tik hak ap k̄r̄iak menmen han kakin̄n kakteik̄n m̄t h̄rak hanhan keriuwi wisenum, te h̄rak kaki te kak̄kepi. ¹⁴ Yi yises menmen hi epei etpiyem, yi ȳre nai yinan. ¹⁵ In ek, hi ap at̄ip yi ȳre m̄t n̄r̄iak menmen mai wein̄m au, hentar m̄t n̄rak nar ik h̄r netari menmen m̄tik k̄r̄iakem. Au, hi at̄ip yi nai yinan yentar hi epei etpi menmen yap̄rwe Haai kai ketpewem. ¹⁶ Yi ap yehim̄tena yi yis̄sa au. Hi hehim̄teni yi yis̄sa, yi eir̄iak menmen yaaim, te menmen im mamu mam̄t. Yi ȳr̄iak menmen im, te Haai kakweti menmen menmeiyam yi yit̄wekhiyem kak̄ntar yi yis̄sa. ¹⁷ Te hi etpi h̄m mai im: Yi hanhan m̄t han.

M̄t ne t̄ maain nanre m̄t enun nepan netike m̄t nises h̄m me Krai

¹⁸ “M̄t ne t̄ h̄r n̄neini, te yi han ekitet n̄paa h̄r n̄neina. ¹⁹ Yi m̄t yi yises menmen me t̄ im e te m̄t ne t̄ hanhan neriuwi nar ke h̄r hanhan h̄ras. Au, hi hehim̄teni yi yis̄sa, te yi ap ne t̄ au, h̄r m̄t ne t̄ n̄neini. ²⁰ Yi han ekitet menmen hi hetpiyem. M̄tik k̄r̄iak menmen me m̄tik iuwe k̄rak ap kin̄nek au. N̄paa h̄r m̄t nerekiyo

menmen enum, te h̄ir nanrekyi menmen enum. N̄ipaa h̄ir m̄it han nises h̄im mai, te maain h̄ir nanises h̄im mai. ²¹ H̄ir nanrekyi menmen im enum nan̄ntar yi yis̄sa. H̄ir ap nertei God kerek keruweta hi han, te h̄ir nisesik au. ²² Hi ap han hetpor menmen, h̄iriak menmen yaaim te m̄it nanweik̄in sip nanwet God h̄iram menmen enum kike. Au, hi epei etpor menmen h̄iriak menmen yaaim, te in ek h̄ir neweik̄in sip newet God te h̄irak kakt̄ip h̄ir n̄iriak menmen enum iuwe h̄irak kak̄iwaanki. ²³ Neim̄in n̄ineina ap nis̄sa, h̄ir n̄inaain Haai kai ap nisesik au. ²⁴ Hi ap h̄iriak menmen menmeiyam kerek n̄ipaa m̄it n̄iriakem au, te h̄ir neweik̄in sip newet God, h̄ir n̄iriak menmen enum kike. Te h̄ir epei n̄ir menmen iuwe hi h̄iriakem, h̄ir neweik̄in sip newet God h̄ir n̄ineina hetike Haai kai. ²⁵ Menmen im h̄ir n̄iriakem epei man, te h̄im mau t̄iwei h̄ir nisesim h̄iram mamnen mam̄ir ke h̄im n̄ipaa m̄it netpim h̄iram mamnen. H̄im im mat̄ip mar im: ‘H̄ir n̄ineina nentar menmen au wein̄im keremem.’

²⁶ “Maain, h̄irak kerek kak̄ikaap m̄it, h̄irak kaknen. H̄irak God H̄im̄in Yaaik̄ kat̄ip h̄im yaaim, h̄irak keke wit ke God kaknen. H̄irak kaknaaiw̄ir Haai, hi eriuwetek kaknen yi m̄it, h̄irak kakwepyap̄ir menmen mai kak̄itpiyem. ²⁷ Yi yetikerek yi yait̄ip m̄it me menmen mai yentar n̄ipaa w̄i kerek hi hin̄in ewepyap̄ir h̄im mai, yi yetikewa haiu mariyan.”

16

¹ Jisas kat̄ip, “Hi epei hetpi h̄im im em te yi ap einaaiw̄ir h̄im mai yayises menmen ham

enum. ² Te h̄r m̄t nan̄p̄iri yi yainep̄in w̄nak ke God kerek h̄r nererik nekine h̄m me Moses nekrerem. Maain w̄ mamnen te m̄t han kitet h̄r naniwep te h̄r nankaap God. ³ H̄r nanrekyi menmen enum mar im nentar h̄r ap nertei hi hetike Haai kai God, h̄r ap nis̄saw̄r au. ⁴ Hi epei hetpi h̄m im te maain w̄n mamnen me h̄r nanrekyi menmen mar im, yi han ekitet n̄paa hi epei hetpiyem.

Menmen God H̄m̄n Yaaik kak̄iakem

“N̄paa hi ap hetpi menmen in ek hi are etpiyem hentar hi wen hepu hetikewi. ⁵ Te in ek hi han hah̄r Haai kai kerek keriuweta hi han in. Te ap keim̄n ke yi m̄t hanhan yitauhi, ‘Ti eno nein.’ ⁶ Te in ek hi epei hetpi, te yi epei han enuk kekere han ki. ⁷ Te hi hetpi werek. H̄rak yaaik kak̄ikepi te hi ano hah̄ntar hi ap ano, te H̄m̄n Yaaik kerek kak̄ikepi ek ap te kaknen kaku kaktikewi taau. Hi ano, te hi eriuwetek kaknen kaku kaktikewi. ⁸ Te maain h̄rak kaknen h̄rak kakteik̄n kakt̄p m̄t ne t̄i ik ek ap nan̄rtei h̄r nises menmen enum, ap nertei mekam yaaim, te God skelim. ⁹ H̄rak kakteik̄n m̄t h̄r n̄riak enum nentar h̄r ap nis̄sa. ¹⁰ H̄rak kakteik̄nor mekam yaaim iuwe kak̄ntar hi ano ah̄r Haai kai h̄rak H̄m̄n yaaik kak̄ikreh̄r kai. Te yi ap p̄ike eiȳra au. ¹¹ H̄rak kakteik̄n m̄t God skelim m̄t ne t̄i nises menmen enum kak̄ntar God epei skelim m̄tik Seten kerek kin̄n naanm̄pre t̄i.

¹² “Hi h̄m̄ yap̄rwe mepu te hi ap etpiyem hentar in ek yi ap yaȳrteiyem werek au. ¹³ Maain God H̄m̄n Yaaik kerek kat̄p h̄m̄ yaaim kaknen, h̄rak kakteik̄ni menmen yap̄rwe yaaim. H̄rak

ap te kaktip menmen me han kirak au. Nipaa hirak kemtewem, te hirak kakitpiyem te maain hiram mamnen. ¹⁴ Hirak kakwenipi niuk mai kentar menmen kerek hi hetpim, hirak kaktiwem kakitpiyem kekre han ki. ¹⁵ Menmen yapirwe me Haai kai God hiram mai. Mar keremem, te hi hatip God Himin Yaaik kakit him mai te hirak kakitpiyem kakikre han ki.

In ek yi han enuk eiyu, te maain yi han yaaik

¹⁶ “Maain kike yi ap yayira au. Maain wi ham yi pike eiyira.”

¹⁷ Mit han ne mit disaipel nirak nitehiyan nar ik: “Mekam im hirak ketpaiyem katip, ‘Maain yi ap yayira au, maain wi ham yi pike eiyira.’ Him im metike him ham im e: ‘Hi hentar hi eno ahir Haai.’ Kenmak te hirak ketpim?” ¹⁸ Hir natipan nar ik: “Mekam him hirak katip: ‘Me wi kike?’ Haiu mepitari him im!”

¹⁹ Jisas kertei hir hanhan nitiwekhi me menmen in te hirak ketpor, “Yi yitehiyan menmen hi etpim me maain kike yi ap yayira, maain wi ham yi pike eiyira a? ²⁰ Hi etpi werék. Maain yi yayikta wisenum han tatwenina, te mit ne ti hir han yaaik iuwe. Yi han enuk eiyu te maain yi han yaaik iuwe. ²¹ Mite sip newenep weteiknen weriuwe nikerek hire han enuk wenterim. Maain hire wine nikerek hire ap han kitet menmen im mewo au. Hire han yaaik wentar hire wine nikerek. ²² In ek yi han enuk yentar hi hahi, te maain hi pike ekrit ari, te yi han yaaik eiyu. Mitik keiyak ap te kakri menmen im yaaim mau mekre han ki au.

23 “Maain wɨ eim mamnen, te yi ap eiyitauhi me menmen. Hi etpi werek, yi eiyitehi Haai me menmen in ek, te hɨrak kakwetiyeḡm yeriuwe niuk mai iuwe. 24 Nɨpaa ere in yi ap yitehi God me menmen yentar yi yeriuwe niuk mai iuwe. Yi yitɨwekhi menmen yi yaitɨwem, te hɨrak kakrekyi han yaaik iuwe.

Jisas epei kinɨn menmen enum me tɨ

25 “Hi epei hetpi hɨm mei mɨre tok piksa, te maain wɨ mamnen te hi etpi eriuwe menmen im au. Hi etpi eriuwe hɨm yaaim me God Haai, te yi eiyɨrteiyem werek werek. 26 Maain wɨ eim mamnen yi yitehi God yeriuwe niuk mai iuwe. Hi ap hitɨwekhi menmen me yi mɨt au 27 hentar Haai kai God hɨrekes hanhani kakɨmtau menmen mi yi yitɨwekhiyeḡm. Hɨrak hanhani kentari yi hanhana, yi yertei hi hɨnaaiwɨr Haai hi han tɨ ik. 28 Nɨpaa hi hɨnaaiwɨr Haai hi han tɨ ik e. In ek, hi hɨnaaiwɨr tɨ ik pɨke ano ahɨr Haai.”

29 Mɨt disaipel nɨrak netpɨwek nar ik: “In ek ti atɨp werek. Ti ap atɨp hɨm tok piksa au. 30 In ek haiu mertei ti hertei menmen yapɨrwe, te haiu mituthi menmen ti hetpim hɨram yaaim au. Haiu mertei ti hɨnaaiwɨr God ti han tɨ eik mentar menmen im ti etpaiyeḡm.”

31 Jisas ketpor, “In ek yi han kitet yi yertei hi hɨnaaiwɨr God han in. 32 Te wɨ epei man te mɨt nanripɨr yi eirɨr eino ein ein, te hi kiutɨpen kerekek ehu. Hi kerekek ehu au. God kau ketikewa. 33 Hi epei etpi menmen im te yi yetikewa emkiyan han kiutɨp emu, te yi han yaaik eiyu. Mɨt ne tɨ nanrekyi menmen enum, te yi han

tokik eiyu. Hi epei hin+n menmen enum m+̄t ne t+̄ h+̄r nisesim.”

17

Jisas kitehi God kak+̄kaap m+̄t n+̄rak nisesik

¹ Jisas kat+̄p menmen im epei au, h+̄rak k+̄k+̄amnaan kat+̄p kar ik: “Haai, w+̄ epei man. Ti ewen+̄pi niuk mai, hi N+̄kan kit heriuwe menmen ti herekyewem, te hi ewen+̄pi niuk mit. ² Ti epei heweto h+̄m m+̄t ti at+̄p h+̄ram yaaim werek, te hi ewet m+̄t miyap+̄r ne t+̄ hewet+̄r h+̄m+n yaaik te h+̄r nanu werek tipmain tipmain enum eik. ³ M+̄t nertei ti, ti God kiut+̄p kerekek, ti etikewa hi Jisas Kraiss, M+̄t+̄k kerek ti heriuweta hi han, h+̄r en+̄rteiyaw+̄r enis+̄saw+̄r. Neriuwe menmen im h+̄r nisesim, h+̄ram mamkepi h+̄r nanu werek tipmain tipmain enum eik. ⁴ Hi heteik+n m+̄t miyap+̄r niuk mit iuwe heit t+̄ ik e. Hi epei h+̄r+̄ak menmen ti ehim+̄tanem hi h+̄r+̄akem. ⁵ Haai, ti p+̄ke eweto niuk mai iuwe kerek n+̄paa t+̄ kepu wen au, hi hetenenim hau hetikewit.

⁶ “Hi epei hewepyap+̄r hat+̄p m+̄t kerek ti ewetori ne t+̄ ik e, hetpor ti h+̄re mekam. H+̄r m+̄t nit te ti ewetori h+̄r epei nises h+̄m mi. ⁷ In ek h+̄r nertei menmen yap+̄rwe hi h+̄r+̄akem, n+̄paa ti ewetewem hi h+̄r+̄akem. ⁸ Hi epei hetpor h+̄m n+̄paa ti etpewem, te h+̄r nisesim. H+̄r nertei ti heriuweta hi heke wit kit hekuwe han in.

⁹ “Hi hituthi ti ekaap m+̄t in. Hi ap hituthi ti ekaap m+̄t nises menmen me t+̄ au. Hi hituthi ti ekaap m+̄t kerek ti ewetori hentar h+̄r m+̄t nit. ¹⁰ Menmen yap+̄rwe hi hetenenim h+̄ram mit. Menmen yap+̄rwe ti hetenenim h+̄ram mai. M+̄t

nanirtei niuk mai iuwe nentar menmen mit nai in niriakem. ¹¹ In ek, hi anen arit. Maain hi ap hahu ti ik, te hir nanu ti ik e. Haai Kai Yaaik, ti naanmampror eriuwe niuk mit iuwe, niuk im kerek nipaa ti ewetewem, te mit in nantikewit nankiyan han kiutip nar ke ti etikewa hawir wekiyakit han kiutip. ¹² Wi kerek hi hau hetikeri hi naanempror heriuwe menmen iuwe mit. Hir yapirwe nepu werek te kiutipen au kerek hirak kakawaank hirekes, te him mit kerek mit hir newisim mau tiwei mamnen mamir ke nipaa mit newisim. ¹³ In ek hi enen arit. In ek hi hatip him im hi hau ti te hir nemtau him hi hetputem hir nanit han yaaik kai iuwe kaku kakikri. ¹⁴ Hi epei hetpor him ti etpewem. Mit miyapir nau ti hir nineini nentar mit in hir ap nises menmen me ti nar ke hi ap hisesim. ¹⁵ Hi ap hituthi ti etorhis hir ninaaiwir ti ik ek au. Hi hituthi te ti naanempror, te mitik enuk Seten ap kakawaanki. ¹⁶ Hir ap nises menmen me ti mit nisesim nar ke hi ap hisesim au. ¹⁷ Ti ehimiteni hir mit nit neriuwe him yaaim mit hi etporem. Him mit hiram yaaim. ¹⁸ Hi heriuweti nen mit miyapir ne ti niriak menmen mai nire nipaa ti heriuweta hi hen mit miyapir ne ti hiriak menmen mit. ¹⁹ Hi hehimitan hirekes hi ewetut yink kai hi hahi, te hir mit ti ehimiteni hir nisesit werek werek neriuwe him yaaim mit hi etporem.

²⁰ “Hi hituthi me mit in keriyen au. Hi hituthi ti akaap mit miyapir nanises him mit nanintar him hir mit in nanitporem te hir nanimtwem. ²¹ Haai, hi hanhan hir yapirwe nankiyan nanu han kiutip, nar ke ti etikewa hawir wekiyakit

wau han kiutip. Hi hanhan h̄ir han kiutip nanis̄isaw̄ir te m̄it miyap̄ir nau t̄i nan̄irtei ti heriuweta hi han in. ²² Hi epei ewet̄ir niuk mai iuwe kerek n̄ipaa ti ewetewem, te h̄ir enu han kiutip nan̄ir ke ti etikewa haw̄ir wekiyak̄it wau han kiutip. ²³ Hi hahu ekre han k̄ir har ke ti hau ekre han kai, te h̄ir nekiyan nanu han kiutip te m̄it miyap̄ir ne t̄i nan̄irtei ti heriuweta hi han t̄i ik. Ti hanhan heriuweri har ke ti hanhan heriuwa.

²⁴ “Haai, ti epei heweto m̄it in h̄ir nai. Hi hanhan h̄ir nan̄inen nanu nantikewa nanu wit kerek maain hi hahu en, te h̄ir nan̄irtei niuk mai iuwe. Niuk mai iuwe im me w̄i ti h̄ir̄iak t̄i wen au, ti hanhan heriuwa ti ewetewem. ²⁵ Haai Kai Yaaik. M̄it ne t̄i ap nerteiyit nisesit werek werek au. Hi kerekek. M̄it in h̄ir nertei ti heriuweta hi han. ²⁶ Hi epei hetpor me ti, hi wen etporem te ti hanhani har ke ti hanhana, hi ehu ekre han k̄ir.”

18

M̄it nan neithis Jisas neiȳik nen

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu 22:47-53)

¹ Jisas kitehi God menmen epei au, h̄irak k̄inaaiw̄ir wit ketike m̄it disaipel n̄irak h̄ir nerekir h̄it̄ik Kidron. Ni miut̄ipen mepu in te Jisas ketikeri nen nau en. ² M̄it̄ik Judas h̄irak enuk kewepyap̄ir Jisas kertei ni ik ek kentar n̄ipaa me w̄i yap̄irwe Jisas ketike m̄it disaipel n̄irak nererik nau en. ³ Judas keit m̄it ne ami han netike m̄it kerek naanm̄ipre w̄inak iuwe ke God kerek m̄it iuwe pris netike m̄it han ne Farisi h̄ir neriuweti nan̄ino, h̄ir yap̄irwe netike Judas

nen ni im em. H̄ir netenen yipo henmik, h̄ir nemsiu si nen. ⁴ Jisas kertei menmen yap̄rwe m̄it nanrekȳwekem, te h̄irak kin̄in ken kat̄ip, “Yi ȳinyat̄in keim̄in?”

⁵ H̄ir netp̄iwek, “Haiu man m̄inmat̄in Jisas ke wit Nasaret mamt̄iwekhis.”

H̄irak ketpor, “Hi h̄irekes Jisas.”

⁶ Judas m̄it̄ik enuk kewepyap̄ir Jisas kerp ketik-eri. ⁷ Jisas ketpor, “Hi h̄irekes Jisas,” te m̄it en h̄ir p̄ike neriwet nen nenke n̄iwaai t̄i.

H̄ir nen nenke n̄iwaai t̄i, Jisas kitorhi keteipim, “Yi ȳinyat̄in keim̄in?”

H̄ir netp̄iwek neteipim, “Haiu man m̄inmat̄in Jisas ke wit Nasaret mamt̄iwekhis.”

⁸ Jisas p̄ike ketpor, “Hi epei hetpi hi h̄irekes Jisas. Yi epei yan yetauhis te yi eiwis m̄it nai in nan̄ino.” ⁹ H̄irak kat̄ip menmen im, te h̄im n̄ipaa h̄irak ketpim mamnen mam̄r em. N̄ipaa h̄irak kat̄ip, “Haai, m̄it kerek ti ewetauri, hi ap h̄inaaiw̄r keiyak au.”

¹⁰ Saimon Pita ketenen h̄ine ke his, h̄irak keketik kekre paus k̄irak k̄iwaaiyek keremir n̄ik̄ip me m̄it̄ik niuk m̄irak Malkas, kerek k̄ir̄iak menmen me m̄it̄ik pris iuwe. ¹¹ Jisas kat̄ip Pita kar ik: “Ti p̄ike ewis h̄ine ke his kakno paus k̄irak. Hi are ewis m̄it nanrekiyo menmen Haai kai kehimit̄an h̄ir nanrekiyewem naniyep nanrewaank.”

M̄it nari Jisas nen n̄ir m̄it̄ik iuwe Anas

¹² M̄it ne ami netike m̄it̄ik iuwe k̄ir, h̄ir netike m̄it kerek naanm̄ipre w̄inak iuwe ke God, h̄ir neithis Jisas nesenkek his m̄irak, ¹³ h̄ir neiȳik

nin̄n nen n̄r m̄t̄ik Anas. H̄rak ken̄ine Kaiafas yenik k̄rak. Kaiafas me tito im h̄rak k̄ire m̄t̄ik iuwe kin̄n pris han yap̄rwe. ¹⁴ H̄rak Kaiafas kerekek n̄paa kat̄ip m̄t̄ ne Isrel h̄ram yaaim te m̄t̄ik kiut̄ip kaki kak̄kreh̄r ke haiu m̄t̄ yap̄rwe.

Pita kepak̄n Jisas kat̄ip hi ep̄tariyek

¹⁵ *H̄r neit Jisas neiȳk nen ein, Saimon Pita ketike hi disaipel hak wises Jisas. M̄t̄ik pris iuwe kin̄n pris han yap̄rwe h̄rak kertei m̄t̄ik disaipel hak, te h̄rak ken kerp ke n̄m̄n ke n̄wa keweik̄n w̄nak. ¹⁶ Pita au h̄rak kerp menep ya weip̄r ke n̄wa keit witeik. Hi m̄t̄ik disaipel kerek m̄t̄ik iuwe pris kerteiyek, hi p̄ike hen witeik hat̄ip m̄te werp naanm̄pre ya weip̄r te h̄ire weithis Pita weiȳk wen n̄m̄n. ¹⁷ M̄te kerek naanm̄pre weip̄r eik wat̄ip Pita, “Ti ik e m̄t̄ik hises h̄im me Jisas o au?” Pita ketp̄we, “Hi au.” ¹⁸ N̄ime menep m̄t̄ n̄riak menmen me m̄t̄ik iuwe pris, h̄r netike m̄t̄ kerek naanm̄pre w̄nak iuwe ke God te h̄r n̄man si nerp neweikn̄wem nekin̄n ȳnk k̄r. Pita ken kerp ketikeri kekin̄n ȳnk k̄rak.

M̄t̄ik iuwe hetpris kitehi Jisas menmen

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

¹⁹ M̄t̄ik n̄paa h̄rak hetpris kitehi Jisas ke m̄t̄ h̄r nisesik, kit̄iwekhi me h̄im h̄rak kat̄ip m̄t̄ em. ²⁰ *Jisas ketp̄wek kar ik: “Hekrit hekrit hi hepu wit m̄t̄ nererik, hi hat̄ip m̄t̄ miyap̄r menmen. Hi heit w̄nak kerek m̄t̄ nererik nekine h̄im me Moses o hepu w̄nak tempel ke God wit

* **18:15** Jo 20:3, 21:20; Mt 26:58 * **18:20** Mt 26:55; Jo 7:26

kerek mīt ne Isrel nererik, hi hewepyapir hīm mai. Hi ap hisawin hatip menmen meiyam au. ²¹ Te henmak te ti hitauhi menmen? Ti hitehi mīt kerek nemtau hīm mai. Ti hitorhi hi atip mekam. Hir nertei hīm mai.”

²² *Jisas katip menmen im epei au, mītik ke polis kerp menep kīwaai his kakip kesinīwek kar ik: “Ti ap atip mītik pris iuwe enum mar im au emīt.”

²³ Jisas ketpīwek kar ik: “Hi atip enum ti atip mīt in hīram mekam, o au en, hi atip werek ti henmak te ti eiyep a?”

²⁴ Hir nitehi Jisas epei au, hir nīpaa nesenkīkīwek his neriuwe waai hīram wen mepu, mīt neriuwetek keriuwerem ken kīr mītik hak hīrak pris iuwe niuk mīrak Kaiafas.

*Pita pīke kepakīn Jisas katip hi hepītariyek
(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)*

²⁵ Pita wen keperp si kekinīn yīnk kīrak, te mīt han netpīwek nar ik: “Ti etike mīt han yises hīm me Jisas o au?”

Pita kepakīnek ketpor kar ik, “Hi au.”

²⁶ *Mītik kiutip kīriak menmen me mītik pris iuwe, hīrak ke weiwīk me mītik kerek Pita keremir nīkīp mīrak, hīrak kitīwekhi kar ik: “Nīpaa hi herp ni eim, hi hīrit ti herp hetikerek yeit ein o au?” ²⁷ *Pita au kiune keteipim katip kar ik: “Ti hīra au.” Hīrak katip epei au, suware katip.

* **18:22** Ap 23:2; Jo 19:3 * **18:26** Jo 18:1, 10 * **18:27** Jo 13:38

Mit nesiuwe Jisas ken kir mitik ke gavman Pailat

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

²⁸ Hır mit neithis Jisas nınaaiwir wınak ke Kaiafas, hır nesiuwerek ken wınak ke mitik iuwe gavman. Hırak wanewik. Mit iuwe ne Isrel hır nınapen nanıno wınak ke gavman nentar hır nanıno nanıkre wınak ke mitik ap ke weiwık me Isrel, hım me Moses matıp hır enun ne ninaan me God nar ke mitik hapık mewik. Te hır ap nanım menmen me wı Pasova kerek mit nererik han tewenın God kenep mit ne Isip. ²⁹ Hır nınapen nanıno nımın, te mitik gavman Pailat ken witeik kitorhi kar ik: “Yi yesiuwe hım mitik ik yentar mekam a?”

³⁰ Hır netpıwek nar ik: “Mitik ik ap kırık menmen enum au, haiu ap te meriyaak man in au.”

³¹ *Pailat ketpor kar ik: “Yi hıras yetıwekhis yesiuwerek kakno kaunsil ni te yi yesiuwek hım yises menmen mi nıpaa maamrer netpım yi yıırıkem me mitik kırık enum.”

Hır netpıwek nar ik: “Mit iuwe ne Rom ap newisai haiu mamnep mit hır nani.”

³² *(Menmen im epei man te hıram mises hım kerek nıpaa Jisas katıp kakırkeik te hırak kaki.)

³³ Pailat katıp epei au, hırak pıke ken nımın wınak. Hırak kenıne mit nanıt Jisas neiyık nanınen menep. Epei au, hırak kitıwekhi kar ik: “Ti Mitik Iuwe King hinın naanmampre mit ne Isrel o au?”

* **18:31** Jo 19:6-7; Ap 18:15 * **18:32** Mt 20:19; Jo 3:14, 12:33

34 Jisas kit⁺wekhi kar ik: “Ti h⁺irekes han kitetim o ti hemtau m⁺t han netputem?”

35 *Pailat ketp⁺wek kar ik: “Ti han kitet hi m⁺t⁺ik ke weiw⁺ik me Isrel a? Hi au. M⁺t ne weiw⁺ik me Isrel netike m⁺t iuwe pris n⁺r netuthis neriuwetit ti han in. Ti h⁺r⁺ak mekam?”

36 Jisas ketp⁺wek, “Hi ap ehin⁺n naanemp⁺re m⁺t ne t⁺i in ek au. Hi naanemp⁺re m⁺t in, te m⁺t kerek nis⁺sa h⁺r nankepa nantikeri nan⁺nepan, te h⁺r ap nantauh⁺is. Au, hi eh⁺u in ehin⁺n naanm⁺pre m⁺t au.”

37 *H⁺irak kat⁺p epei au, Pailat kit⁺wekhi kar ik: “Ti m⁺t⁺ik iuwe ehin⁺n m⁺t a?”

Jisas ketp⁺wek, “Ti at⁺p hi M⁺t⁺ik Iuwe. Miye pai wina hi herp t⁺i te hi h⁺r⁺ak menmen im miut⁺p. Hi hat⁺p m⁺t h⁺m yaaim. Neim⁺n nises h⁺m yaaim h⁺r nan⁺mtau h⁺m mai.”

38 Pailat kit⁺wekhi, “H⁺m yaaim h⁺iram mekam?”

Pailat kat⁺p kewis m⁺t nanwenkek Jisas kau nu tentakak⁺t

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

H⁺irak⁺t tat⁺p epei au, Pailat p⁺ike ken witeik kat⁺p m⁺t ne Isrel kar ik: “Hi ap hertei menmen enum h⁺irak k⁺r⁺akem, te hi ak⁺p kaki au. 39 Me tito miut⁺p tito miut⁺p hi hises menmen n⁺paa yi y⁺r⁺akem. Me w⁺ Pasova hi esiupan m⁺t⁺ik enuk kiut⁺p kau kek⁺re w⁺inak enuk kaknen yi m⁺t. Yi hanhan hi esiupan M⁺t⁺ik Iuwe ke Isrel ik e o au?”

40 H⁺r n⁺nap netp⁺wek nar ik: “H⁺irak au. Haiu hanhan ti esiupan Barabas.” (M⁺t⁺ik Barabas

* 18:35 Jo 1:11 * 18:37 1Ti 6:13; Jo 3:32-33, 8:47

hɪrak mɪtɪk enuk kenep mɪt naa hɪrak kekintɪp menmen.)

19

¹ Hɪr mɪt en nɪnap natɪp menmen epei au, mɪtɪk Pailat keit Jisas ken nɪmɪn katɪp mɪt nɪrak ne ami hɪr nanwaai nɪpɪn nankɪp. ²*Hɪr nakɪp epei au, hɪr neit waai nekepen nimaak kɪre teperiye nekiun kau paan kɪrak. Epei au, hɪr neit laplap mɪre yɪwir neriuwetɪwekem nar ke mɪt iuwe ne gavman neriuwetem, te hɪr nan nitɪtɪweknaan natɪp, ³*“Haiu hanhan mɪtɪk iuwe king kinɪn naanmɪpre mɪt ne Isrel kaku tipmain tipmain enum eik.” Epei au, hɪr nɪwaai his nakɪp.

⁴*Epei au, hɪrak Pailat pɪke ken witeik katɪp mɪt en kar ik: “Yi eiyɪmtau. Hi etɪwekhis eiyɪk enen witeik te yi yertei hi epɪtari menmen miutɪp hɪrak kɪrɪakem te hɪrak kaki kakɪnterim.”

⁵ Hɪrak katɪp epei au, Jisas ketpaan kan witeik keriuwe waai nekepen kau paan kɪrak laplap mɪre yɪwir mau yɪnk kɪrak. Jisas kan witeik, Pailat katɪp, “Yi eiyɪrek. Hɪrak mɪtɪk ik e.”

⁶*Mɪt iuwe pris netike mɪt kerek naanmɪpre wɪnak iuwe ke God nɪrek, hɪr nɪnap natɪp nar ik: “Yi eiwenkekik eku nu tentarakɪt. Yi eiwenkekik eku nu tentarakɪt.” Hɪr nɪnap natɪp, te Pailat ketpor, “Yi yaitɪwekhis eiwenkekik eku nu tentakakɪt. Hi epɪtari menmen enum hɪrak kɪrɪakem, te hɪrak kaki kakɪnterim.”

* **19:2** Lu 23:11 * **19:3** Jo 18:22 * **19:4** Jo 18:38 * **19:6** Jo 18:31

7 *Mīt iuwe ne Isrel natip nar ik: “Him lo mekre tiwei haiu misesim hiram matip hīrak eki ekintar hīrak katip hīrak Nīkan ke God.”

8 Pailat hīrak kemtau him im, te hīrak kinaain wisenum kentar Jisas katip hīrak Nīkan ke God.

9 *Hīrak kari Jisas keiyik kan winak iuwe eik kentar hīrak han kitet Jisas hīrak Nīkan ke God. Te hīrak kitiwekhi kar ik: “Ti ekine wit kit keik.” Jisas au, kekintip keit. 10 Pailat ketpīwek, “Ti henmak te ti etpo au? Ti epitari hi iuwe te hi esiupenit o hi ewenkekit ehu nu tentarakit a?”

11 *Jisas ketpīwek, “Ti iuwe hinina hentar God kewisit ti hīriakem. Mītik kerek keriuweta hi han hau his mit hīrak kīriak menmen enum wisenum. Ti au hīriak enum kike.”

12 *Pailat kemtau him im hīrak han kitet karkeik te hīrak kaksiupan Jisas. Au, mīt ne Isrel netpīwek nar ik: “Ti esiupanek ti ap ekaap mītik iuwe Sisa keit Rom. Keimin katip hīrak mītik iuwe kinin mīt, hīrak mītik enuk kepan ke Sisa.”

13 Pailat kemtau him im, hīrak keithis Jisas keiyik ken witeik kau yeno ke mītik iuwe māsistret keit wit niuk mīrak “Ya nan” (Mīt ne Isrel nekine wit ik “Gabata”) 14 Wī im hīram wī mīt ne Isrel neman menmen me wī Pasova kerek hīr hantewenin nīpaa God kenep mīt ne Isip te hīr mīt ne Isrel au. Wepni kau nīmīn iuwe, te Pailat ketpor kar ik: “Yi eiyir mītik iuwe king ki ik e.”

15 Hīr pīke ninap netpīwek, “Akīp! Akīp! Ti ewenkekik eku nu tentarakit.”

* 19:7 Lev 24:16; Jo 5:18, 18:31 * 19:9 Mt 26:62-63, 27:12; Lu 23:9 * 19:11 Jo 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12 Lu 23:2; Ap 17:7

Pailat kitorhi, “Mekam? Yi hanhan hi ewenkek mītik iuwe king ki eku nu tentarakit a?”

Mit iuwe pris pike netp+wek nar ik: “Sisa kerekek hīrak mītik iuwe kiau. Mit han au.”¹⁶ Hīr natip menmen im epei au, Pailat kewet mit nīrak ek te hīr net+wekhis neriyaak nen newenkekik kaku nu tentarakit.

*Mit hīr newenkek Jisas kentar nu tentarakit
(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)*

¹⁷ Mit ne ami nīrak hīr net+wekhis, hīrak kekerir nu kirak hīrak keiyik ken wit niuk mirak “Wit Herwe Paan” kerek mit ne Isrel nenewek “Wit Golgota.”¹⁸ Hīr newenkekik keit ein. Hīr newenkek mītikit wiketeret tentar nu tentarakit tetikerek. Kiutip kau ken his yaaim kiutip kau ken his henkik, Jisas kekre nīm+n. ¹⁹ Pailat kewis hīm mau menmen katip mit nīrak hīr newisik kentar nu tentarakit. Hīm mirak matip mar im: “IK JISAS KE NASARET, MĪTIK IUWE KE ISREL.”²⁰ Mit yapirwe ne Isrel nekine menmen im nentar wit kerek Jisas mit newenkekik kau nu tentarakit hīrak menep wit iuwe Jerusalem. Hīm hīr newisim mekre hīm me mit ne Isrel, hīm me mit Grik metike hīm me mit ne Rom. ²¹ Mit iuwe pris ne Isrel nen natip pailat nar ik: “Ti ap ewis mītik iuwe king ke Isrel au. Ti ewis mītik ik katip hīrekes mītik iuwe king ke Isrel.”

²² Pailat pike ketpor kar ik: “Menmen hi nepei ewisim emirem emu!”

²³ Mītikit te ami tewenkekik epei au, hīrakit tekyaaait teit Jisas klos mirak tenkerem tewetakitem. Hīr neit laplap saket nokim mirak

kerek mire miutip hir mewim au. ²⁴ *Te mitikit te ami tatip tar ik: “Haiu ap mamwepim au. Haiu emretit satu eiyik emwirem te haiu emirem emirtei keimin kaktiwem, ti o hi.” Hirakit tiriak menmen im, te him me God mau tiwei nipaa mit profet newisim hirak mamnen. Him im matip mar ik:

“Hir mit nenke klos mai newetan. Hir neretit Satu me laplap nokim mai.” Te mitikit te ami tiriak menmen im.

²⁵ *Jisas miye pirak werp wetikewa hi Jon kerek Jisas hanhan keriuwa. ²⁶ *Te hirak katip miye pirak, “Mite, nikan kit kerp in kereptit.” ²⁷ Nepei au, hirak katip hi mitik disaipel kirak har ik: “Ip e hire miye pit.” Me wi ik Jisas ketpim ere maain, hire wen wau wetikewa wau weit winak kai.

Jisas kaa

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

²⁸ *Jisas katip epei au, hirak kertei hirak kiriak menmen yapirwe epei au kerek nipaa mit profet newisim mau tiwei. Menmen miutip keremem mau tiwei. Hirak hanhan hiram mamnen mamir nipaa mit newisim, te hirak katip, “Hi him niu enuk (o mar kewenkika him) ehim tipar mei.”

²⁹ *Min kiutip kepu tipar si enum mekrerek. Mit en neit mosong nikiam newenem mekre tipar nesenekim mentar nu heneik ke nu hisop (hiram mire mapik) hir neriuwetem men him mirak. ³⁰ Jisas kaam tipar si enum. Epei au, hirak katip kar ik: “Menmen God katip hi hiriakem

* **19:24** Sam 22:18 * **19:25** Mt 27:55-56 * **19:26** Jo 13:23

* **19:28** Sam 22:15 * **19:29** Sam 69:21

hiram epei au.” Hirak katip epei au, hirak kitehir kaa keruwet himin kirak ken.

Mitik ke ami kan kewir yipo keneper hirepit me Jisas

³¹ *Mit iuwe ne Isrel nen nitehi Pailat hirak kaksiuwe mit narak nanwen hit nian ne mit nau nu tentarakit hir nani waswas nentar ik ek wi kerek mit nemani menmen me wi Sabat. Hir ninapen mit en wen nanu nanit nanintar nu tentarakit ne wi Sabat nentar Sabat im hiram wi Pasova mekrit, hiram wi yaaim holi iuwe. ³² Hir nitehi Pailat epei au, hirak keruwet mit hir nen newen hit me mitik ke his yaaim, mitik ke his henkik kerek hir newenkekikit tau nu tentarakit tetike Jisas. ³³ Hir nan nir Jisas hirak epei kaa, te hir ap newen hit mirak. ³⁴ Mitik kiutip ke mit ne ami hirak kewir yipo kirak kakip keneper hirepit me Jisas te tipar metike hemkre mewen. ³⁵ *(Hi mitik kerek hi hir menmen im hi hewisim mau tiwei te yi eiyirtei Jisas hirak Nikan ke God. Menmen hi hewisim hiram yaaim. Hi ap hemipin au. Hi atip werek.) ³⁶ *Menmen epei man mire him me God mau tiwei nipaa mit profet newisim hiram matip. Him im matip mar im:

“Mit ap nanwen hemik mei mirak miutip au.”

³⁷ *Him ham mau tiwei matip mar im:

“Mit nanir mitik kerek nipaa hirnewir yipo nankip nenepir hirepit.”

* **19:31** Diu 21:22-23 * **19:35** Jo 21:24 * **19:36** Eks 12:46;
 Nam 9:12; Sam 34:20 * **19:37** Sek 12:10; Rev 1:7

Mit̄ik̄it̄ tewis̄ Jisas herwe ȳink̄ m̄irak̄ mekre han kewen̄ kin̄ik̄

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

³⁸ *M̄it̄ n̄ir̄iak̄ menmen im epei au, m̄it̄ik̄ Josep ke wit Arimatia kitehi Pailat h̄irak̄ kak̄inke Jisas herwe ȳink̄ k̄irak̄ keit nu tentarak̄it̄. Josep h̄irak̄ kises h̄im me Jisas, te h̄irak̄ kepakinem kentar h̄irak̄ k̄inaain m̄it̄ iuwe ne Isrel. Pailat kewenhi, te h̄irak̄ ken keit ȳink̄ k̄irak̄ keiȳik̄ ken. ³⁹ *M̄it̄ik̄ Nikodimas kerek n̄ipaa ken k̄ir Jisas ke w̄itaan ken ketike Josep, h̄irak̄ keit 50 kilo me t̄ipar me nu wik̄ m̄in̄in̄ yaaim. ⁴⁰ H̄irak̄it̄ teit Jisas herwe ȳink̄ k̄irak̄, h̄ir nesenkekik mekre laplap yaaim metike nu t̄ipar. Mar im m̄it̄ ne Isrel nemani herwe ȳink̄ ke m̄it̄, h̄ir newis̄ik̄ kekre han. ⁴¹ Wit kerek m̄it̄ newenkek Jisas kau nu tentarak̄it̄, ni mepu menep han kewen̄ kin̄ik̄ kepu kerek herwe ap mei m̄iwaai mekrerek ap n̄ipaa ein au. ⁴² Te h̄irak̄it̄ tewis̄ Jisas herwe ȳink̄ k̄irak̄ kekrerek tentar w̄i im h̄iram w̄i kerek m̄it̄ nemani menmen me w̄i Sabat. W̄i ham mepeit te h̄irak̄it̄ t̄intat̄in̄ wit hak tewis̄ik̄ kekrerek au.

20

Jisas p̄ike kekrit̄ kepu

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

¹ W̄i Sande hekrit̄ enum h̄irkiwo, Maria pe Magdala h̄ire wan han kerek m̄it̄ik̄it̄ tewis̄ Jisas kekrerek. H̄ire wan w̄irek, h̄ire wir nan kerek n̄ipaa keiyepet h̄im ke han eik, m̄it̄ nenkerek kenp̄in̄ kekeip̄in̄ hei eik. ² *H̄ire w̄irek epei

* 19:38 Jo 7:13, 12:42 * 19:39 Jo 3:1-2 * 20:2 Jo 13:23

au, hire wirir wen wir Saimon Pita ketike hi mitik disaipel hak kerek Jisas hanhana. Hire wetpawir war ik: “Hir mit epei neit yink ke Mitik Kaiu luwe kekre han eik, hir neiyik nen newisik kiwaai nein te hawir miyapir ap winap+nek au.”

³ Hire watip epei au, Pita ketikewa hawir winaiwiri wen han eik e. ⁴ Hawir wesiuknen te hi mitik hak eik hinin Pita hen hir han eik. ⁵ Hi hitehir herenaan hir laplap miwaai te hi ap hen nimin en au. ⁶ Saimon Pita kkaru kan kewenayipir. Hirak ken kekre han eik kir laplap yaaime miwaai en. ⁷ *Hirak kir laplap nipaa hirakit mitikit wik tewisim teiyim teweikin paan ke Jisas keriuwerem. Hiram ap miwaai metike laplap ham au. Hiram miutipen miwaai ham, hirak Jisas keweiknenim miwaai meit. ⁸ Pita ken nimin en epei au, hi mitik disaipel hak kerek hi hinin han hiun han kewen kinik eik, hi hisesik hir menmen te hi hertei Jisas pike kekrit. ⁹ *Nipaa ere wi im em, mit wen nepitari him me God mekre tiwei hiram matip mar im: “Hirak pike kakikrit kaku kakit.” ¹⁰ Hawir wirek epei au, hawir pike wen nawir en.

*Jisas hirak kewepyapir Maria pe Magdala hirekes
(Mk 16:9-11)*

¹¹ Maria wan werp han werp witeik witehir wiwaainaan wikitek. Hire wikitek, hire witehir werenaan. ¹² Te hire wir mitikit ensel wik teriuwet laplap me hike tau yeno kerek nipaa Jisas herwe yink kirak kiwaairi, kiutip kau yeno

* **20:7** Jo 11:44 * **20:9** Ap 2:24-32; 1Ko 15:4

paan, kiutip kau yeno me hit. ¹³ Hirakit titiwehi tar ik: “Mite, ti henmak te ti hikit?”

Hire wetp>wekit, “Mit epei neit herwe yink ke Mitik luwe kai neiyik nen wit hak, te hi hepitari hir newisik keit nein.” ¹⁴ *Hire watip epei au, hire weweikin wir Jisas kerp menep te hire wepitari hirak Jisas.

¹⁵ Jisas kitwehi kar ik: “Mite ti henmak te ti hikit? Ti hinhatin keimin?”

Hire han kitet hirak mitik kerek naanmipre ni, te hire wetp>wek, “Mitik, ti heit yink kirak hewisik kiwaai wit hak ti etpau te hi ano etiwek.”

¹⁶ Jisas ketp>we, “Maria.”

Hire weweikin wikiamnaan wirek, te hire wenke him me Isrel wetp>wek war ik: “Rabonai.” Hiram matip tisa.

¹⁷ *Jisas ketp>we kar ik: “Ti ap etenina au emit. Hi ap han hir Haai kai wen au. Ti eno atip nai yinan mit disaipel har ik: ‘Hi ano ahirek kerek hirak Haai kai, Haai ki, God kai, God ki.’ ”

¹⁸ Hirak katip epei au, Maria pe Magdala pike wen watip mit disaipel me menmen hire watip, “Hi epei hir Mitik luwe.” Te hire wetpor him kerek hirak nepei ketp>werem.

Jisas kewepyapir haiu mit disaipel nirak hirekes

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

¹⁹ *Witaan me wi Sande, haiu mit disaipel haiu mererik meiyepet wepir, te mit ap nirai mentar haiu minaan mit iuwe ne Isrel nantaihis naniwep. Haiu wen mepeit en, Jisas kan koknina

* **20:14** Lu 24:16; Jo 21:4 * **20:17** Ro 8:29; Hi 2:11-12 * **20:19** Jo 19:38

kerp n̄m̄n ketpai, “Yi han yaaik eiyou.” ²⁰ *H̄rak ketpai epei au, h̄rak keteiknai his m̄rak n̄paa m̄t nekenpet nil mekre his m̄rak, keteiknai h̄repiṭ kerek m̄t̄ik ke ami kak̄ip kenep̄er keriuwe yipo. Haiu m̄t disaipel m̄rem, haiu han yaaik iuwe mentar haiu mertei M̄t̄ik kaidu Iuwe p̄ike kekrit. ²¹ *Jisas p̄ike ketpai, “Yi han yaaik eiyou. Hi heriuweti yi yepno ȳr̄ak menmen mai yar ke Haai kai keriuweta hi han t̄i ik e.” ²² H̄rak ketpai epei au, h̄rak ketenw̄wai ketpai kar ik: “Yi eiṽt̄ God H̄m̄n Yaaik. ²³ *Yi yesiuwe menmen enum mau mekre han ke m̄t ap han kitet̄im, h̄ram mamno, o au en, h̄ram mamu han k̄r mamu mam̄t̄.”

Jisas kewepyap̄r Tomas h̄rekes

²⁴ *W̄i kerek Jisas kan kewepyap̄r haiu m̄t disaipel n̄rak h̄rekes, m̄t̄ik kiut̄ip Tomas kepu ketikewai au. Niuk m̄rak ham Didimas. ²⁵ Maain, haiu m̄t disaipel haiu m̄rek haiu metp̄wek mar ik: “Haiu epei m̄r M̄t̄ik Iuwe Jisas.” Au, Tomas ketpai, “Hi ap h̄r pap mekre his o heriuwet his mai mamno mitet pap me h̄repiṭ m̄rak, hi ap han kitet h̄rak kepu au.”

²⁶ *Maain w̄i hisp̄nak wikak (8) epei au, haiu mererik meit n̄m̄n h̄r neiyepet weip̄r, Tomas kau ketikewai. Haiu meiyepet weip̄r te Jisas h̄rak kan kokn̄nai kerp n̄m̄n ke haiu m̄t miyap̄r ketpai kar ik: “Yi han yaaik eiyou.” ²⁷ Epei au, h̄rak kat̄ip Tomas kar ik: “Ti ewis histuwak

* **20:20** Jo 19:34, 16:22; 1Jo 1:1 * **20:21** Jo 17:18 * **20:23** Mt 18:18 * **20:24** Jo 11:16, 14:5, 21:2 * **20:26** Jo 20:19-20

kit eknen in eh̄r his mai. Epei au ti eriuwet his mamnen mitet h̄repit mai. Ti ap eweik̄n sip eweto au. Ti eis̄sa!”

²⁸ Tomas ketp̄wek kar ik: “Ti M̄t̄ik Iuwe kai, ti God kai!”

²⁹ *Jisas ketp̄wek, “Ti han kitet hi p̄ike hekrit hentar ti h̄ra a? Neim̄n ap n̄ra te h̄r han kitet hi p̄ike hekrit, h̄r nin̄nit.”

Jon kat̄ip kenmak h̄rak kewis t̄wei ik.

³⁰ *Jisas k̄r̄iak menmen yap̄rwe yaaam ham k̄kaap m̄t han. Haiu m̄t disaipel epei m̄rem te hi ap hewis̄m mekre t̄wei ik. ³¹ *Menmen hi hewis̄m im hi hewis̄m, te yi m̄t kerek yekine t̄wei ik, yi yertei Jisas h̄rak m̄t̄ik Kraiskerek God keriuwetek kan t̄ ik k̄kaap haiu m̄t ne t̄. H̄rak n̄kan ke God yi eiyisesik yi yaȳt h̄m̄n yaaik eiyu eitikerek eiȳntar h̄rak M̄t̄ik Iuwe ik kerek n̄paa God ketpaiyem.

21

Jisas kewepyap̄r haiu m̄t disaipel mar hisp̄nak wik h̄rekes

¹ *Maain w̄i ham Jisas kewepyap̄r haiu m̄t disaipel n̄rak h̄rekes keit wan Taibirias. H̄rak k̄r̄iakem kar ik. ² *Saimon Pita, Tomas (kerek niuk m̄rak ham Didimas), Nataniel ke wit Kena ke provins Galili, haw̄r n̄kerek h̄rak̄it wik te m̄t̄ik Sebedi, haiu metike disaipel wik hak̄it te Jisas. Haiu mererik mau meit. ³ Haiu mererik

* **20:29** 1Pi 1:8 * **20:30** Jo 21:25 * **20:31** Jo 3:15; Ro 1:17;
1Jo 5:13 * **21:1** Jo 6:1 * **21:2** Jo 1:45-51, 20:24

mau meit, Saimon ketpai kar ik: “Hi are ano hahu bot ew+r hepin eh+it saauk mei.” H+rak kat+p, te haiu metp+wek, “Haiu mamno mamtikewit.” Haiu men mau bot men mew+r hepin w+taan ere wanewik, te haiu meit saauk mei miut+p au.

⁴*Wepni kewep kan, Jisas kerp تنهاان menep t+par, te haiu m+it disaipel ap mertei h+rak Jisas au. Haiu han kitet h+rak m+it+k hak. ⁵*H+rak ketpai kar ik: “Yi pipep, yi yeit menmen o au?” Haiu mat+p, “Ap saauk mei au.” ⁶*H+rak kat+p kar ik: “Yi eiw+r hepin mi emno his yaaim mekre t+par te yi eiy+it saauk mei.” H+rak kat+p epei au, haiu mew+r hepin mekre t+par, te haiu ap p+ke meriyaam meriuwe saauk yap+rwe m+waai mekrerem.

⁷*Hi m+it+k disaipel kerek Jisas hanhana hi hat+p Pita, “M+it+k Iuwe Jisas eik e.” Pita kementewek, te h+rak keriuwet saket iuwe m+wap+in y+ink k+rak. (H+rak keriuwet saket kentar h+rak kenke klos m+rak te kak+it saauk.) H+rak keriuwetem epei au, h+rak keh+in kam+in t+par kari wan ken kiun Jisas. ⁸Haiu m+it disaipel han nau bot man تنهاان mari hepin saauk mekrerem mau niu. Haiu meit yan+m+in au. Haiu menep تنهاان m+re 90 mita keriyen.

⁹Haiu man merp تنهاان, haiu m+r si m+waai meit ein, saauk mekre si metike bret mei. ¹⁰Haiu epei man merp ein, te Jisas ketpai, “Yi eiy+it saauk mei mekre hepin yi epei yet+wem eiy+m einen.” ¹¹*H+rak kat+p, te Saimon Pita ken kerp kekere bot

* **21:4** Jo 20:14 * **21:5** Lu 24:41 * **21:6** Lu 5:4-7 * **21:7**
Jo 13:23; Mt 14:29 * **21:11** Lu 5:6

kari hepin keiyim kan tenhaan. Saauk iuwe mar 153 miwaai mekre hepin, te hiram mewep saauk mirir au.

12 Epei au, Jisas ketpai kar ik: “Yi einen eiyim.” Keiyak ke haiu mit en ap kitiwekhi hirak keimin kentar haiu yapirwe mertei hirak Mitik Iuwe Jisas. 13 *Haiu merp, te Jisas kan keit bret keiyim kan kewetaiyem.

14 *In ek haiu mit haiu mir Jisas meteipim wikak me wi nipaa Jisas kaa pike kekrit kepu ere in.

Jisas kitehi Pita menmen

15 *Haiu mit maam menmen epei au, Jisas katip Saimon Pita, “Saimon ti nikan ke Jon, ti hinin mit in hanhana hi o au?” Pita ketpiwek kar ik: “O Mitik Iuwe, ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpiwek, “Te ti naanmampre mit nanisisa ti har ke mitik naanmpre sipsip mai.”

16 *Jisas kitiwekhi keteipim, “Saimon ti nikan ke Jon, ti hanhana hi o au?” Pita ketpiwek keteipim, “O Mitik Iuwe, ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpiwek, “Ti naanmamre mit nanisisa ti har ke mitik naanmpre sipsip mai.”

17 *Jisas pike kitiwekhi keteipim, “Pita, nikan ke Jon, ti hanhan hi o au?” Pita yink enuk kentar Jisas pike kitiwekhiyem wikak, te hirak pike ketpiwek kar ik: “Mitik Iuwe ti hertei menmen yapirwe. Ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpiwek

* 21:13 Jo 6:11 * 21:14 Jo 20:19, 26 * 21:15 Jo 1:42; Mt 26:33

* 21:16 Ap 20:28; 1Pi 5:2 * 21:17 Jo 13:38, 16:30

keteipim kar ik: “Ti naanmamre mīt nanis̄isa ti har ke mīt̄ik naanm̄ipre sipsip mai.

18 * “Hi hetput werek. N̄ipaa ti pip̄iak ti heit tan̄ik kit ti hises han kit hen in hen ein. Maain ti he mīt̄ik, ti eriuwet his mit, mīt̄ik hak kak-senkekim kakriuwe waai keiȳik kak̄ryit ti eno wit kerek ti h̄napen enori.” 19 (Jisas kat̄ip menmen im kewepyap̄r karkeik te maain Pita kaki kakwen̄ipi niuk me God.) Epei au, Jisas ketp̄wek kar ik. “Ti ehis̄isa.”

Jisas kat̄ip ke hi mīt̄ik disaipel kerek h̄rak hanhana iuwe

20 * Pita keweik̄n kerenaan k̄ira hi mīt̄ik disaipel kiut̄ip herp sip k̄irak kerek Jisas hanhana. Hi mīt̄ik disaipel kerek n̄ipaa hepu yeno hetike Jisas wirap̄tak̄it hi hit̄wekhi har ik: ‘Mīt̄ik Iuwe, keim̄n kewepityap̄r ti eno mīt̄ enun?’ 21 Pita k̄ira h̄rak kitehi Jisas kar ik: “Mīt̄ik Iuwe, mekam mamnen mīt̄ik ik?”

22 * Jisas ketp̄wek, “Hi hanhan h̄rak kaku ere hi p̄ike anen, h̄ram menmen mit au. Ti ehis̄isa.”

23 Te h̄m epei mekrit te mīt̄ nises h̄m me Krai nat̄ip hi mīt̄ik disaipel ik ek hahi au. Te Jisas ap kat̄ip hi ap hahi au. H̄rak kat̄ip, “Hi hanhan mīt̄ik ik kaku ere hi p̄ike anen, h̄ram menmen mit au.”

24 * Hi kerekek hi disaipel hi at̄ip me menmen im, hi ewis̄im mau t̄wei. Yi yertei menmen hi hetpim, h̄ram h̄m yaaim, hi ap emip̄n au.

25 * Jisas k̄ir̄ak menmen yap̄rwe ham. Mīt̄ h̄r

* 21:18 2Pi 1:14; Mt 16:24-25; Mk 1:17; Jo 13:36

13:23-25

* 21:22 Mt 16:28

* 21:24 Jo 19:35

* 21:20 Jo

* 21:25 Jo

20:30

nanwisim mamu tiwei ham, hi han kitet ti im
hiau mit mewim ap ketenen tiwei yapirwe mar
im taau.

Mepir keremem

Him Yaaim Me God
The New Testament in the Au language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Au long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Au

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

4e85f348-3df4-5add-b32a-49bcafe3752a